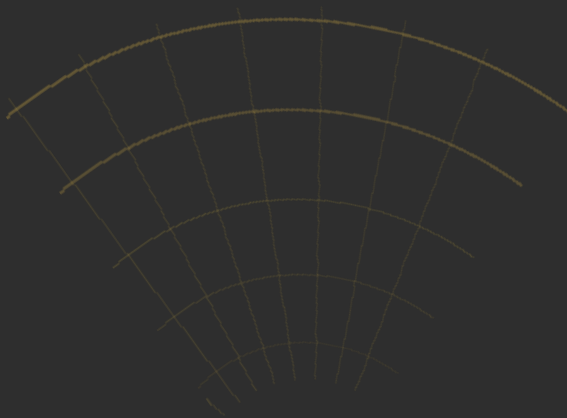

ARE STATUL ISRAEL

DREPTUL LA EXISTENȚĂ?

ORIGINI · IDENTITATE · LEGITIMITATE

BOGDAN VASILE

ARE STATUL ISRAEL

DREPTUL LA EXISTENȚĂ?

ORIGINI • IDENTITATE • LEGITIMITATE

BOGDAN VASILE

Are statul Israel dreptul la existență?

Ediția digitală (PDF)

© 2026 Bogdan VASILE

Toate drepturile rezervate autorului.

Această lucrare este distribuită în mod gratuit. Textul poate fi descărcat, citit și distribuit liber, cu respectarea strictă a următoarelor condiții:

- ***Atribuire:*** Orice utilizare, citare sau referință la această lucrare trebuie să menționeze în mod clar numele autorului și titlul operei.
- ***Necomercial:*** Este strict interzisă comercializarea acestei cărți, a unor părți din ea sau a fișierului PDF de către terțe părți.
- ***Fără modificări:*** Nu este permisă modificarea, alterarea sau transformarea acestui text și nici utilizarea lui pentru a crea opere derivate fără acordul scris al autorului.

Citarea unor scurte pasaje în scopuri de recenzie sau academice este permisă exclusiv cu menționarea corectă a sursei.

SUMAR

Prefață De ce această carte și pentru cine. *Frustrarea care a generat cartea. Cine ar trebui să o citească. Metoda. Avertismentul onest. Sursele principale.*

Pagina 8

Introducere Întrebarea greșită și întrebările corecte. *1 Dreptul la existență al cărui Israel? Granițele care nu există. 2 Statele nu au drepturi. Oamenii au drepturi. 3 Simetria argumentului: dacă se aplică Israelului, se aplică tuturor.*

Pagina 13

Capitolul 1 Cine a fost primul acolo? Preistorie, natufieni, canaaneeni. *1.1 Prima întrebare: cine erau natufienii? 1.2 Revoluția neolitică și primele orașe: 10.000–4.500 î.Hr. 1.3 Epoca bronzului și canaaneenii: 3.300–1.200 î.Hr. 1.4 Filistenii: o altă origine, același teritoriu. 1.5 Israelii: origine locală, nu invazie exterioară. 1.6 Asirieni, babilonieni, perși, eleniști, romani. Teritoriu locuit continuu.*

Concluzie: continuitate fără proprietate.

Pagina 25

Capitolul 2 Ce spune arheologia cu adevărat: Finkelstein, Herzog și dovezile lipsă. *2.1 Protagonistii: cine sunt Finkelstein și Herzog. 2.2 Primul argument: Exodul din Egipt. 2.3 Al doilea argument: cucerirea Canaanului de către Iosua. 2.4 Al treilea argument: regatul lui David și Solomon. 2.5 Reacția: când*

știința deranjează statul. 2.6 Ce rămâne în picioare: ce confirmă arheologia.

Concluzie: Biblia ca document, nu ca titlu de proprietate.

Pagina 41

Capitolul 3 Cine sunt palestinienii și de unde vin ei. 3.1 *Originea etnică: cine sunt palestinienii din punct de vedere genetic și cultural.* 3.2 *Construcția identității naționale palestiniene: când apare „palestinianul”.* 3.3 *Nakba: 1948, strămutarea și dreptul la întoarcere.*

Concluzie: un popor real, o identitate stratificată.

Pagina 58

Capitolul 4 Cine sunt evreii israelieni și de unde vin ei: identitate, diaspora și ipoteza kazară. 4.1 *Arthur Koestler și Al Treisprezecelea Trib: scandalul din 1976.* 4.2 *Shlomo Sand și invenția poporului evreu.* 4.3 *Eran Elhaik și testul genetic: știința intră în arenă.* 4.4 *Ce spune consensul genetic: sefarzi, mizrahi, etiopieni.* 4.5 *Ce înseamnă toate acestea pentru argumentul cărții.*

Concluzie: identitate reală, narativ construit.

Pagina 75

Capitolul 5 De ce nu poți „muta” un popor în altă parte. 5.1 *Precedentele istorice: când transferul a „funcționat” și la ce preț.* 5.2 *Cadrul juridic internațional: ce interzice dreptul actual.* 5.3 *Aplicarea simetrică: de ce argumentul se întoarce împotriva oricărei direcții.* 5.4 *Transferul ca politică: de la teorie la practică.* 5.5 *Alternativa la transfer: ce implică recunoașterea drepturilor simultane.*

Concluzie: oamenii nu sunt relocabili prin decret.

Pagina 91

Capitolul 6 Ce spune dreptul internațional. 6.1 *Primul pilon: Rezoluțiile ONU și forța lor juridică diferențiată.* 6.2 *Al doilea pilon: autodeterminarea versus integritatea teritorială.* 6.3 *Al treilea pilon: dreptul ocupației militare.* 6.4 *Al patrulea pilon: recunoașterea statală și Convenția de la Montevideo.* 6.5 *Avizul Consultativ al CIJ din 2004: zidul și dreptul.* 6.6 *Limitele dreptului internațional: sistemul care nu se execută singur.*
Concluzie: un sistem imperfect care rămâne indispensabil.
Pagina 108

Capitolul 7 Poate fi cucerit în mod legitim un teritoriu prin crimă? Documentarul suferinței: 1947–prezent. *Nota metodologică: cum am adunat aceste date și de ce contează.* 7.1 *1947–1949: Războiul de Independență / Al-Nakba.* 7.2 *1967: Războiul de Șase Zile și ocupația.* 7.3 *1982: Libanul și Sabra-Shatila.* 7.4 *Intifadele: 1987–1993 și 2000–2005.* 7.5 *Gaza: 2008–2023.* 7.6 *Victimele evreilor mizrahi expulzați din țările arabe.*
Concluzie: violența nu produce legitimitate.
Pagina 129

Capitolul 8 Concluzie: Două popoare reale, un singur teritoriu, nicio soluție simplă. 8.1 *Ce am demonstrat: sinteza argumentelor.* 8.2 *Răspunsul la întrebarea greșită și la întrebările corecte.* 8.3 *De ce nu există o soluție simplă.* 8.4 *De ce este dificil de întrezărit o soluție?* 8.5 *Ce rămâne constant dincolo de toate acestea.* 8.6 *Ce poate face această carte.*
Titlul ca răspuns
Pagina 149

Capitolul 9 Apărarea cărții: Răspunsuri la obiecțiile ce pot apărea. *Nivelul I* Obiecții majore: Obiecția 1 *Istorică, pro-israeliană: cartea demolează narativul fondator.* Obiecția 2 *Istorică, pro-palestiniană: Nakba e tratată insuficient.* Obiecția 3 *Juridică, pro-israeliană: standardul dublu față de Israel.* Obiecția 4 *Juridică, pro-palestiniană: dreptul internațional servește puternicii.* Obiecția 5 *Morală, din ambele direcții: echivalența morală falsă.* Obiecția 6 *Identitară, pro-israeliană: cartea este antisemită.* *Nivelul II* Obiecții secundare: 12 obiecții predictibile cu răspunsuri concise.

Pagina 165

Bibliografie *I. Preistorie, arheologie și origini II. Identitate evreiască, ipoteza kazară și genetică III. Identitate palestiniană, Nakba și Mandatul Britanic IV. Istoria conflictului: războaie, ocupație, negocieri V. Transfer de populație: precedente istorice VI. Drept internațional și teoria statului VII. Drepturile omului și documentarea victimelor VIII. Religii, mitologie și istoriografie IX. Surse primare: documente internaționale și rapoarte oficiale*

Pagina 186

*Dedicată tuturor copiilor lumii care pier în fiecare zi
pentru ca niște adulți să trăiască mai bine...*

PREFAȚĂ.

DE CE ACEASTĂ CARTE ȘI PENTRU CINE

Această carte s-a născut dintr-o frustrare.

Nu dintr-o frustrare față de Israel sau față de palestinieni. Dintr-o frustrare față de modul în care se poartă conversația despre acest conflict în spațiul public, o conversație dominată de sloganuri, emoții, acuzații și contra acuzații, în care faptele istorice sunt fie ignorate, fie folosite în mod selectiv drept arme în slujba unui narativ partizan.

Dacă spui că Israelul are dreptul să existe atunci ești acuzat că justifici ocupația, colonialismul sau crimele de război. Dacă spui însă că palestinienii au drepturi legitime atunci ești acuzat de cealaltă parte de antisemitism sau de simpatii teroriste. Această falsă dilemă, fie cu unii, fie cu ceilalți, este ea însăși o formă de dezinformare. Realitatea este mult mai complicată și mult mai interesantă decât acceptă oricare dintre cele două tabere.

Această carte nu a fost scrisă pentru a apăra Israelul. Nu a fost scrisă nici pentru a condamna Israelul. A fost scrisă pentru a pune pe masă ceea ce știm cu adevărat, și ceea ce nu știm, despre unul dintre cele mai complexe conflicte ale lumii moderne.

Cine ar trebui să citească această carte.

Această carte este pentru oricine a auzit expresia „Israelul nu are dreptul să existe” sau, dimpotrivă, „Israelul are un drept biblic absolut asupra întregului teritoriu”, și a simțit că niciuna dintre aceste afirmații nu este completă, dar nu a știut cum să articuleze ”de ce”.

Este pentru jurnalistul sau studentul care vrea să înțeleagă conflictul dincolo de știrile zilnice. Este pentru omul de rând care a văzut imagini din Gaza, Cisiordania, Sudul Libanului, și vrea să înțeleagă cum s-a ajuns aici. Este pentru cel care a văzut sloganul „From the River to the Sea” și nu știe sigur ce înseamnă el, geografic, politic, istoric.

Această carte nu este pentru cine caută confirmarea a ceea ce crede deja. Nu oferă confort ideologic niciunei tabere. Îndrăznesc deasemenea să afirm că după lectura acestui text, dacă ești de acord cu tot ce citești aici, probabil nu ai citit cu atenție.

Ce metodă folosim.

Pornim de la un principiu simplu: afirmațiile extraordinare cer dovezi extraordinare.

Când cineva spune că evreii nu au nicio legătură cu teritoriul Israelului actual, este o afirmație extraordinară, și trebuie examinată ca atare, cu date genetice, arheologice și istorice. Când cineva spune însă că palestinienii sunt o populație

inventată fără rădăcini în regiune, este o altă afirmație extraordinară, și o tratăm cu același scepticism critic.

Vom cita surse din ambele „tabere”, israelieni și arabi, sionisti și critici ai sionismului, istorici tradiționali și istorici „noi” sau revizionisti. Vom cita arheologi israelieni care contrazic Biblia. Vom cita istorici arabi care nuanțează narativele victimizării exclusive. Vom cita articole de drept internațional, în toată complexitatea și ambiguitatea lor.

Fiecare capitol va prezenta și opinia opusă celei argumentate, cu sursele ei, pentru că o idee care nu poate rezista celei mai bune critici a adversarului nu merită să fie apărută.

Un avertisment onest.

Această carte nu rezolvă conflictul. Nu propune o soluție politică. Nu are un „mesaj” în sensul propagandistic al cuvântului.

Ceea ce propune este mai modest dar, în același timp, mai ambițios: să înlocuiască certitudinile false cu întrebări bine formulate.

Dacă la finalul acestei cărți cititorul va înțelege ”de ce” conflictul este atât de greu de rezolvat, nu din cauza răutății uneia dintre părți, ci din cauza suprapunerii legitime a unor drepturi, istorii și traume reale, atunci cartea și-a atins scopul.

Istoria acestui teritoriu este o tragedie. Nu în sensul sentimental al cuvântului, ci în sensul grec, clasic: o situație în care nu există vinovați simpli și inocenți simpli, ci oameni reali, cu revendicări reale, prinși într-o coliziune pe care nimeni nu o poate rezolva cu o frază.

Să începem.

(O notă despre surse)

Pe tot parcursul acestei cărți, afirmațiile factuale sunt însoțite de referințe verificabile din surse publice. Bibliografia completă se află la finalul volumului. Sursele au fost alese cu un criteriu unic: calitatea argumentului și verificabilitatea datelor, nu poziția politică a autorului care se poziționează neutru, căutând adevăruri în ambele tabere.

Printre sursele principale se numără:

- Israel Finkelstein și Neil Asher Silberman. *The Bible Unearthed* (2001), cea mai importantă sinteză a arheologiei critice israeliene
- Benny Morris. *1948: A History of the First Arab-Israeli War* (2008), istoric israelian care documentează atât violențele israeliene, cât și cele arabe din 1948
- Rashid Khalid. *The Hundred Years' War on Palestine* (2020), perspectiva palestiniană academică
- Rezoluțiile ONU. În special Rezoluția 181 (1947), 242 (1967) și 338 (1973), disponibile public pe site-ul ONU

- Carta ONU și Declarația Universală a Drepturilor Omului. Pentru cadrul de drept internațional
- Shlomo Sand. *The Invention of the Jewish People* (2009) și *The Invention of the Land of Israel* (2012), perspective critice controversate dar academice
- Martin Gilbert. *Israel: A History* (1998), perspectivă pro-israeliană documentată
- Convenția de la Montevideo (1933). criteriile juridice internaționale pentru statut de stat

Aceste surse nu sunt în acord între ele dar nici nu trebuie să fie. Datoria cititorului este să le citească pe toate și să decidă dincolo de stereotipuri consacrate precum "antisemitism" sau "drepturi biblice".

Bogdan Vasile, Londra, 2026

INTRODUCERE

ÎNTREBAREA GREȘITĂ ȘI ÎNTREBĂRILE CORECTE

În ianuarie 2024, la câteva luni după atacul Hamas din 7 octombrie 2023 și în mijlocul ofensivei israeliene în Gaza, Curtea Internațională de Justiție a început să audieze cazul pus pe agendă de Africa de Sud împotriva Israelului, invocând Convenția pentru Prevenirea și Pedepsirea Crimei de Genocid. În acea perioadă, în universități din Statele Unite, Europa și Australia, studenții scandau sloganuri care se terminau invariabil cu aceeași concluzie: Israelul nu are dreptul să existe.

Această carte pornește de la acea afirmație.

Nu pentru a o apăra. Nu pentru a o condamna. Ci pentru a o examina, și pentru a arăta că, formulată astfel, este o întrebare greșită. Și că întrebările greșite nu produc răspunsuri corecte, indiferent de tabăra din care provin.

1 Dreptul la existență al cărui Israel? Granițele care nu există.

Când cineva afirmă că „Israelul are dreptul la existență” sau, dimpotrivă, că „Israelul nu are dreptul la existență”, există o

problemă prealabilă, anterioară oricărui argument moral sau juridic: *despre ce teritoriu vorbim?*

Aceasta nu este o întrebare retorică. Este o întrebare cu un răspuns surprinzător în dreptul internațional.

Israelul este unul dintre puținele state din lume care nu are granițe declarate oficial. Declarația de Independență din 14 mai 1948, proclamată de primul premier al statului Israel, David Ben-Gurion, la Tel Aviv, nu menționează nicio graniță teritorială. Documentul proclamă crearea unui stat evreiesc pe „pământul Israelului”, *Eretz Israel*, *fără a defini limitele acestuia*.

Această omisiune nu a fost un accident. A fost o decizie strategică deliberată.

Ben-Gurion și cercul restrâns al fondatorilor statului israelian știau, în mai 1948, că forțele arabe urmau să atace iminent. Știau, de asemenea, că rezultatul militar era incert și că forțele israeliene, dacă aveau câștig de cauză, ar putea să controleze teritoriile dincolo de cele alocate prin Planul de Partiție al ONU din noiembrie 1947 prin Rezoluția 181. A declara granițe în acel moment ar fi însemnat fie să se angajeze la granițele ONU și să renunțe la orice extindere ulterioară, fie să declare granițe mai largi și să provoace și mai mult comunitatea internațională.

Ben-Gurion a ales, așadar, să nu declare nimic și așa a rămas până în prezent.

Această strategie a funcționat atât de bine în 1948, încât Israelul a continuat-o. Și astăzi, la aproape opt decenii de la fondare, Israelul nu are granițe recunoscute internațional și nici măcar declarate oficial de el însuși. Ceea ce există în schimb este un ”ghiveci”, un ”labirint” juridic și geopolitic extrem de complex pe care îl prezentăm mai jos:

Linii de armistițiu din 1949, cunoscute ca „Linii Verzi” (*Green Line*), stabilite prin acordurile de armistițiu dintre Israel și Egipt, Iordania, Liban și Siria, au definit poziția forțelor la finalul Primului Război Arabo-Israelian. Aceste linii însă nu sunt granițe. Acordurile de armistițiu stipulau explicit că ele nu prejudiciază negocierile teritoriale finale. Linia Verde a fost totuși folosită internațional, inclusiv de ONU, ca linie de referință de facto.

Frontierele post-1967, în urma Războiului de Șase Zile, Israelul a ocupat Cisiordania (inclusiv Ierusalimul de Est), Gaza, Sinaiul și Înălțimile Golan. Rezoluția 242 a Consiliului de Securitate al ONU, adoptată în noiembrie 1967, a solicitat retragerea forțelor israeliene din „teritoriile ocupate”, o formulare deliberat ambiguă în engleză (*the territories versus territories*), negociată intens tocmai pentru a permite dezacord cu privire la dacă se referă la toate sau doar la unele teritorii.

Tratate bilaterale, Israel are granițe recunoscute juridic doar cu Egipt (Tratatul de pace din 1979, care a stabilit granița internațională cu Sinaiul) și cu Iordania (Tratatul de

pace din 1994, care a recunoscut granița pe râul Iordan). Nu există o graniță recunoscută și stabilită cu Siria (Înălțimile Golan sunt ocupate și au fost anexate unilateral de Israel în 1981, o anexare nerecunoscută de comunitatea internațională), nu există o graniță cu Liban (există o „Linie Albastră” trasată de ONU în anul 2000, dar nu este o graniță recunoscută), și nu există nici graniță cu un stat palestinian.

Cisiordania și Ierusalimul de Est rămân astfel, din perspectiva dreptului internațional dominant, teritorii ocupate. Coloniile israeliene din Cisiordania, adică 150 de colonii oficiale și aproximativ 150 de „avanposturi” neoficiale, cu o populație de peste 700.000 de persoane la mijlocul anilor 2020, există pe un teritoriu al cărui statut legal internațional este aprig disputat.

Prin urmare, întrebarea „Are Israelul dreptul la existență?” conține o ambiguitate fundamentală: existența cărei entități teritoriale? Fără această clarificare nimeni nu poate da, decât speculativ, răspuns la această întrebare. Care Israel? Israelul în granițele din 1947 propuse de ONU? Israelul în Liniile Verzi din 1949? Israelul cu Gaza și Cisiordania, cum a existat între 1967 și 1993? Israelul cu coloniile din Cisiordania? Israelul cu Înălțimile Golan anexate? Sau poate Marele Israel (Greater Israel) cu granițe unde vrea statul Israel?

Răspunsurile pot fi radical diferite în funcție de versiunea la care ne referim, iar acela care afirmă că Israelul are sau nu are dreptul la existență, fără să precizeze care Israel, nu face

o afirmație juridică sau morală serioasă. Face o afirmație politică, mai precis, o afirmație emoțională îmbrăcată în limbaj de drept.

2 Statele nu au drepturi. Oamenii au drepturi.

Deasemenea, mai există și o a doua problemă fundamentală cu formularea „dreptul la existență al unui stat”, una care devine evidentă imediat ce o examinăm cu instrumentele dreptului internațional și ale filozofiei politice.

Statele nu au drepturi în sensul în care oamenii au drepturi.

Dreptul internațional modern, construit pe arhitectura instituțională creată după 1945, pornește de la un principiu central: drepturile fundamentale aparțin ființelor umane, nu entităților abstracte. Carta ONU, Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (1966), toate aceste documente fondatoare sunt construite în jurul individului uman ca subiect de drept.

Statele, în schimb, au *suveranitate*, au *recunoaștere internațională*, au *personalitate juridică* în dreptul internațional public. Dar „dreptul de a exista”, în sensul moral absolut în care este folosit în dezbaterea despre Israel, nu este o categorie juridică recunoscută.

Să luăm câteva exemple istorice concrete:

Uniunea Sovietică a existat 69 de ani și a dispărut în 1991, lăsând în urmă 15 state succesoare. Nimeni din comunitatea internațională nu a invocat „dreptul URSS la existență” pentru a se opune dizolvării sale. Milioane de cetățeni sovietici au trăit tranziția, cu tot cortegiul ei de drame, reorganizări identitare și conflicte (în Nagorno-Karabah, Transnistria, Georgia). Drepturile lor ca oameni au contat mereu în timp ce dreptul URSS ca stat de a supraviețui nu a fost invocat de nimeni în mod serios.

Iugoslavia a urmat un traseu similar dar mult mai violent în anii 1990. Statele succesoare, Slovenia, Croația, Bosnia-Herțegovina, Serbia, Muntenegru, Macedonia de Nord și Kosovo, au apărut printr-un proces de secesiuni, războaie și recunoașteri internaționale selective sprijinite masiv din exterior. Dreptul Iugoslaviei de a exista în granițele ei n-a oprit în niciun fel acest proces din același motiv, statele nu au drepturi fundamentale. Drepturile sârbilor din Bosnia, ale bosniacilor, ale kosovarilor albanezi, acelea au constituit în schimb miza reală a intervențiilor internaționale.

Cehoslovacia s-a despărțit în mod pașnic în 1993 în Republica Cehă și Slovacia, prin decizie politică, fără un referendum național, decizie luată de elitele economice, militare și politice în ciuda faptului că sondajele arătau că majoritatea cetățenilor ar fi preferat să rămână împreună. Nimeni n-a invocat un drept al Cehoslovaciei de a exista ci

diferite circumstanțe în care cetățenii au fost invocați în permanență.

Germania de Est a încetat să existe în 1990, absorbită de Republica Federală Germania, **Vietnamul de Sud** a dispărut în 1975, **Republica Arabă Yemen** și **Republica Democrată Populară Yemen** s-au unificat în 1990, **Eritreea** a apărut în 1993, separându-se de Etiopia, după un referendum, **Sudanul de Sud** a apărut în 2011, după un referendum iar **Tanganyika și Zanzibar** s-au unit pentru a forma Tanzania în 1964.

Toate aceste exemple ilustrează același principiu: statele apar, dispar, se fragmentează și se unesc în permanență. Ceea ce rămâne constant, sau ar trebui să rămână constant, sunt drepturile oamenilor care trăiesc pe acele teritorii, indiferent de configurația statală a teritoriilor respective.

Prin urmare, întrebarea corectă nu este „Are Israelul dreptul să existe?”, ci: **Au oamenii care trăiesc în Israel și pe teritoriile din jur dreptul la siguranță, la autodeterminare și la demnitate?**

Iar la această întrebare, răspunsul este clar și neechivoc: **da**.

Acest răspuns se aplică însă în mod egal cetățenilor israelieni, evrei, arabi, druzi, beduini și palestinienilor din Cisiordania, Gaza sau diaspora. Nu pentru că aparțin unui anumit stat sau unei anumite etnii, ci pentru că sunt **ființe umane**.

Această reformulare nu este un artificiu retoric ci are consecințe practice: odată ce înlocuim „drepturile statului” cu „drepturile oamenilor”, problema devine mult mai complexă și, paradoxal, mult mai rezolvabilă în principiu, chiar dacă rămâne extrem de greu de rezolvat în practică.

3 Simetria argumentului: dacă se aplică Israelului, se aplică tuturor

Există o a treia problemă cu întrebarea standard, poate cea mai rareori observată în dezbaterile publice: **argumentul nu este specific Israelului.**

Dacă acceptăm logica conform căreia un stat poate fi declarat legitim sau ilegitim pe baza originilor sale, fie că vorbim de violență în procesul de formare, de populație strămutată, de revendicări teritoriale anterioare ale altor grupuri, de absența unor granițe clare sau de lipsa unui consens intern și extern la momentul fondării, atunci această logică se aplică unui număr considerabil de state din lume.

Să examinăm câteva cazuri:

Kosovo și-a declarat independența față de Serbia în 2008, independență recunoscută de peste 100 de state, inclusiv SUA și majoritatea statelor UE, dar *nerecunoscută* de Serbia, Rusia, China și alte aproximativ 80 de state. Populația sârbă din Kosovo invocă argumente identice cu cele ale

palestinienilor față de Israel: teritoriu cu semnificație istorică și culturală profundă (Kosovo Polje este locul bătăliei din 1389, locul de naștere simbolic al identității naționale sârbe), populație strămutată, stat creat prin forță cu sprijin militar extern (bombardamentele NATO din 1999). Dacă logica „dreptul la existență” se aplică pentru Israel atunci ea se aplică identic și pentru Kosovo.

Kurdistanul, aproximativ 25–35 de milioane de kurzi, cel mai mare grup etnic din lume fără un stat propriu, repartizat pe teritoriile Turciei, Iranului, Irakului și Siriei, are, după orice logică a autodeterminării popoarelor, un argument la fel de puternic sau mai puternic decât oricare altul pentru un stat propriu. Absența statului kurd nu este rezultatul lipsei de legitimitate istorică, ci al intereselor geopolitice ale statelor vecine și ale marilor puteri.

Sahara Occidentală este administrată de Maroc după ce Spania a retras regiunea în 1976, în ciuda rezoluțiilor ONU care cer un referendum de autodeterminare. Frontul Polisario, recunoscut de Uniunea Africană ca reprezentant legitim al poporului Sahrawi, controlează o parte a teritoriului. Poporul Sahrawi are, din perspectiva dreptului internațional, un drept la autodeterminare cel puțin egal cu cel invocat pentru palestinieni.

Ciprul de Nord este ocupat de Turcia din 1974 și și-a declarat independența în 1983, independență recunoscută de un singur stat din lume, Turcia. Zeci de mii de ciprioți greci

au fost strămutați. Colonii turci au fost instalați pe terenuri abandonate. Argumentele cipriote față de ocupația turcă sunt structurate identic cu argumentele palestinienne față de ocupația israeliană.

Abhazia și Osetia de Sud și-au declarat independența față de Georgia, cu sprijin militar rusesc, și sunt recunoscute de un număr extrem de mic de state. Argumentele etnice și istorice invocate sunt similare celor din alte conflicte de autodeterminare.

Ce arată această listă?

Lumea contemporană este plină de cazuri în care granițele statale, drepturile populațiilor și legitimitatea teritorială sunt profund disputate.

Israelul nu este o excepție universală ci este un caz particular dintr-un fenomen global.

Dacă cineva afirmă că Israel nu are dreptul la existență pe baza procesului său de formare, al strămutării populației palestinienne în 1948 (*Nakba*) sau al revendicărilor arabe anterioare, atunci acea persoană trebuie să fie pregătită să aplice aceeași logică Kosovo, Marocului în Sahara Occidentală, Turciei în Ciprul de Nord, Rusiei în Abhazia pentru că altfel, nu aplică un principiu ci aplică o prejudecată selectivă și știm cu toții că această selectivitate provine din interese geopolitice și mai puțin din dorința de respectare a unor drepturi istorice.

Dacă însă judecăm invers atunci dacă cineva apără Israelul invocând dreptul poporului evreu la autodeterminare, legăturile istorice cu teritoriul și recunoașterea internațională, atunci trebuie să fie pregătit să aplice aceleași argumente și palestinienilor, care au drepturi la autodeterminare cel puțin egale, recunoscute explicit de rezoluțiile ONU, inclusiv de Rezoluția 2334 din 2016.

Simetria nu este o capcană retorică. Este un test de coerență.

Ce urmează în această carte

Cele trei probleme identificate mai sus, **ambiguitatea teritorială, confuzia dintre drepturile statelor și drepturile oamenilor, și aplicarea asimetrică a principiilor**, sunt cheia întregii cărți care urmează.

Nu vom răspunde la întrebarea „Are Israelul dreptul la existență?” pentru că, formulată astfel, întrebarea este defectuoasă. Vom răspunde în schimb la întrebări mult mai precise și mai utile celor care se pregătesc în domeniul precum Relații Internaționale, Geopolitică și Activism Civic și Politic:

Cine a locuit pe acest teritoriu de-a lungul istoriei, ce știm cu certitudine și ce este mit? Ce spune arheologia, inclusiv cea israeliană, despre narativele fondatoare ale ambelor popoare? Cine sunt israelienii și cine sunt palestinienii, din

punct de vedere genetic, cultural și istoric? Ce spune dreptul internațional despre teritorii, ocupație și autodeterminare? Poate un act de violență, oricât de justificat ar fi perceput de autorii săi, să confere legitimitate teritorială?

Și, în cele din urmă vom vedea cum arată o situație în care două popoare reale, cu rădăcini reale și traumatisme reale, revendică același teritoriu mic, și care sunt, dacă există, soluțiile care respectă drepturile ambilor?

Aceasta este cartea pe care o citiți și pe care am scris-o pornind de la convingerea că adevărul, oricât de incomod, este mai util decât orice narativ partizan.

Nota metodologică: Capitolele 1–8 care urmează tratează, în ordine, preistoria teritoriului, datele arheologice, identitățile istorice ale celor două popoare, principiile dreptului internațional și întrebarea legitimității teritoriale. Fiecare capitol prezintă argumentul principal, sursele care îl susțin și principalele contraargumente. Cititorul este invitat să evalueze el însuși, nu să accepte o concluzie impusă.

CAPITOLUL 1

CINE A FOST PRIMUL ACOLO? PREISTORIE, NATUFIENI, CANAANEENI

O întrebare greșită poate conduce la răspunsuri greșite

Există o tentație aproape irezistibilă în dezbaterile despre conflictul israeliano-palestinian de a rezolva totul prin prioritate temporală. Modelul folosit este simplu, dacă demonstrăm că X a fost acolo înaintea lui Y, atunci X are drepturi iar Y este uzurpatorul. Logica este simplă, emoțional satisfăcătoare și, din punct de vedere istoric și juridic, imposibil de negat. Problema apare însă atunci când încercăm cu adevărat să aflăm cine a fost primul pentru că răspunsul este infinit mai nuanțat.

Teritoriul cunoscut astăzi sub numele de Israel, Cisiordania și Gaza este una dintre cele mai intens locuite zone ale lumii de-a lungul istoriei umane. Nu pentru că ar fi fost deosebit de fertil sau de bogat în resurse pentru că nu a fost, ci pentru că se află la intersecția a trei continente, pe ruta terestră principală între Africa și Eurasia, la capătul estic al Mării Mediterane, în calea tuturor migrațiilor, invaziilor,

expansiunilor comerciale și religioase care au modelat civilizația umană.

Rezultatul acestei poziții geografice este un strat arheologic de o complexitate remarcabilă, 15.000 de ani de prezență umană continuă, cu populații succesive și simultane, cu amestecuri genetice, cu discontinuități și continuități, cu popoare care au dispărut fără urmași identificabili și cu altele care au lăsat descendenți ale căror identități actuale sunt ele însele construcții relativ recente.

A întreba, deci, „cine a fost primul?” în acest context este ca și cum ai întreba cine a fost primul proprietar al unui teren pe care au locuit, pe rând și uneori simultan, cel puțin douăzeci de culturi distincte de-a lungul a cincisprezece milenii. Așadar, întrebarea nu are un răspuns clar nu pentru că nu avem suficiente date, ci pentru că premisa ei este greșită.

Datele există și merită examinate, pentru că arată ceva mai interesant decât orice răspuns simplu la o întrebare simplă.

1.1 Prima curiozitate: cine erau natufienii?

Începem căutarea în perioada cuprinsă între 15.000–11.500 î.Hr., când clima se schimba, gheața se retrăgea, iar Levantul, denumirea istorică pentru zona cuprinsă aproximativ între Turcia de azi, Irak, Peninsula Arabică, Egipt și Marea Mediterană, devenea mai umed și mai cald decât fusese în ultimele milenii. În acea perioadă, în peșterile și adăposturile

de piatră din ceea ce este astăzi nordul Israelului, Libanul și sudul Siriei, o populație de vânători-culegători făcea ceva fără precedent în istoria umană și anume, se oprea din mersul ei nomad.

Natufienii, cunoscuți sub acest nume datorită regiunii Wadi en-Natuf, o vale din apropierea Ierusalimului de azi unde au fost descoperite primele lor vestigii în anul 1928 de către archeologul britanic Dorothy Garrod, sunt prima cultură sedentară sau semi-sedentară cunoscută în Levant, și printre primele din lume. Ei nu cultivau încă pământul în sensul propriu, dar recoltau cereale sălbatice folosind seceri din silex cu mânere sculptate în os, construiau locuințe circulare semi-subterane și își înmormântau morții cu ornamente din coliere de scoici și copci din os, ceea ce sugerează credințe despre viața după moarte și o structură socială mai complexă decât simpla organizare nomadă.

Cele mai importante situri natufiene sunt Ain Mallaha (Eynan), lângă Lacul Huleh în nordul Israelului de azi, și Hayonim, în Galileea. La Ain Mallaha s-au găsit case, gropi de stocare și, demn de reținut, mormântul unui om în vârstă îngropat împreună cu un pui de câine, cel mai vechi caz documentat din lume de înmormântare comună a unui om cu un animal de companie, datat la circa 12.000 î.Hr.

Cine erau acești natufieni din punct de vedere genetic? Datele ADN antice, disponibile din cercetări relativ recente prezente într-un studiu publicat în revista *Nature* în anul 2016 (Lazaridis & Echipa) care a analizat genomul mai

multor indivizi natufieni, arată că aceștia aparțineau unui grup ancestral distinct, legat genetic de populațiile din Africa de Nord și Orientul Mijlociu, fără o legătură directă clară cu nici una dintre populațiile contemporane din regiune. Ei sunt, în sens genetic, strămoșii ancestrali parțial atât pentru populațiile levantine moderne, inclusiv atât evreii israelieni, cât și arabii palestinieni, cât și pentru populații din Africa de Nord.

Cu alte cuvinte, dacă ar trebui să desemnăm un „prim popor” al acestui teritoriu pe baza criteriului temporal, natufienii ar câștiga fără îndoială și ei nu sunt nici „evreii” și nu sunt nici „arabii”, cum se încearcă a se impune în prezent, ci sunt o populație preistorică dispărută ca entitate distinctă cu mii de ani înainte ca vreuna din cele două identități contemporane să existe.

1.2 Revoluția neolitică și primele orașe: 10.000–4.500 î.Hr.

Mergem acum înainte pe firul istoriei la anii 10.000 î.Hr., în zona mai largă a „Semilunii Fertile” care include astfel Levantul, Mesopotamia superioară și Anatolia, unde are loc una dintre cele mai importante transformări din istoria umană și anume domesticirea plantelor și animalelor. Grâul, orzul, linte, mazărea, capra și oaia, toate apar în formă domestică în această regiune, în acest interval de timp.

Pe teritoriul care ne interesează, această tranziție este documentată la **Ierihon (Jericho)**, unul dintre cele mai vechi orașe locuite în permanență din lume. Straturile cele mai vechi ale sitului arheologic, datate la circa 9.000–8.000 î.Hr., arată o comunitate neolitică pre-ceramică de câteva sute de persoane, cu un zid de piatră masiv și un turn circular de aproape 9 metri înălțime, structuri care sugerează fie apărare, fie organizare colectivă pentru controlul apei. Aceasta este, după toate probabilitățile, cea mai veche structură arhitecturală monumentală din lume.

Ierihonul, însă, nu a fost construit nici de evrei și nici de arabi. A fost construit de o altă populație neolitică, de data asta anonimă, fără un nume etnic care să supraviețuiască, și a avut loc cu o mie de ani înainte de inventarea scrisului și cu cel puțin șase mii de ani înainte ca orice tradiție scrisă să menționeze vreun popor din această regiune.

Și totuși, veți spune imediat, în textele religioase Ierihonul apare în Cartea lui Iosua ca fiind cucerit de israeliți la ordin divin, cu zidurile prăbușite la sunetul trâmbițelor. Este vorba despre același loc? Vom reveni la această discuție în capitolul următor, atunci când examinăm ce spune arheologia despre cucerirea canaaneană. Atunci vom analiza teoria religioasă în comparație cu dovezile arheologice.

Înaintând și mai mult atingem perioadele neolitică și calcolitică (4.500–3.300 î.Hr.) care aduc o complexitate sporită a peisajului uman, cu populații care practică deja metalurgia cuprului, care produc ceramică elaborată, care

construiesc sate cu sute de locuitori și care întrețin rețele comerciale pe distanțe de sute de kilometri. Siturile calcolitice de la **Teleilat Ghassul**, în câmpia Iordanului, au scos la iveală fresce murale de o sofisticare surprinzătoare, stele geometrice multicolore și figuri care nu au o asemănare clară în nicio altă cultură contemporană.

Cine erau acești oameni? Încă nu știm. Cultura Ghassul a dispărut brusc în jurul anului 3.300 î.Hr., fără o succesiune clară identificabilă. Un popor a locuit acest teritoriu, a creat artă, a făcut schimburi comerciale, a construit, și a dispărut din evidența istorică fără să lase un nume. Atenție, a dispărut din evidențe însă liniile de sânge au rămas, amestecate cu altele, împrăștiate probabil de calamități naturale sau de competiția pentru supraviețuire.

1.3 Epoca bronzului și canaaneii: 3.300–1.200 î.Hr.

Odată cu Epoca Bronzului, teritoriul iese cumva la lumina, și aceasta doar relativă, a istoriei scrise, nu prin surse proprii, ci prin mențiuni în documentele altor civilizații. Există astfel textele akkadiene din Mesopotamia, tăblițele de la Tell el-Amarna din Egipt (datate circa 1350–1330 î.Hr.), inscripțiile faraonilor care au cucerit sau traversat această zonă.

Termenul „Canaan” apare documentat în surse externe din jurul anului 2.000 î.Hr. și desemnează, în mod imprecis însă, zona cuprinsă aproximativ între coasta mediteraneană la

vest, deșertul Sinai la sud, Muntele Hermon și Siria la nord și Iordanul la est. Nu este *un stat unificat* ci este *o regiune* cu numeroase orașe-stat independente, cu populații vorbitoare de limbi semitice nord-vestice înrudite, organizate în jurul centrelor urbane ca Hazor, Megiddo, Ghezer, Ierusalim, Hebron și Lachis.

Canaaneeni sunt, din punct de vedere lingvistic și cultural, un grup relativ coerent pentru că vorbeau variante ale aceleiași familii lingvistice semitice nord-vestice din care derivă și ebraica și feniciană. Aveau un panteon de zei bine documentat, El, Baal, Asherah, Anat, Mot, care apare atât în textele ugaritice (descoperite în Siria modernă), cât și în Biblia ebraică, unde este constant combătut de profeți ca rival al monoteismului israelit.

Această competiție teologică înregistrată în Biblie este ea însăși dovada că canaaneeni și israeliții au coexistat, s-au amestecat și s-au influențat reciproc și nu că israeliții i-au înlocuit complet pe canaaneeni.

Inscripția lui Merneptah, faraonul Egiptului, datată la circa 1208 î.Hr., este cea mai veche mențiune extra-biblică a unui popor numit „Israel”. Textul, gravat pe o stelă de granit descoperită în 1896 la Luxor, menționează o campanie militară în Canaan și proclamă: „Israelul este pustiit, sămânța sa nu mai există.” Ironia istorică este, așadar, imposibil de ignorat pentru că, iată, primul text din afara Bibliei care menționează Israelul face asta pentru a-l declara distrus.

Ce ne spune însă Merneptah? Că în jurul anului 1208 î.Hr., exista un grup sau entitate numită Israel în Canaan, suficient de notabilă pentru a fi menționată în documentele militare ale unui faraon, dar inscripția îl tratează pe Israel ca pe un popor (*determinativul* hieroglific este cel pentru popor/trib, nu cel pentru stat sau cetate), nu ca pe un stat consolidat cu un teritoriu clar definit.

Această distincție va deveni crucială în capitolul următor.

1.4 Filistenii: o altă origine, același teritoriu

În jurul anilor 1200–1150 î.Hr., civilizația Bronzului târziu se prăbușește în întreaga Mediterană orientală. Cauzele acestei prăbușiri sunt disputate, schimbări climatice, mișcări ale „Popoarelor Mării”, revolte interne sau colaps al rețelelor comerciale, dar efectul este spectaculos și rapid, imperiile hitit și micenian dispar, Ugaritul este distrus și nerezidit, Egiptul se retrage din Canaan și numeroase orașe-stat canaaneene sunt abandonate sau distruse.

În același interval de timp, o populație nouă apare pe coasta sudică a Canaanului, și anume **filistenii**. Instalați în cinci orașe principale, Gaza, Askalon, Așdod, Gat și Ekron, filistenii sunt, din punct de vedere genetic și cultural, în mare parte de origine egeeană sau anatoliană. Datele ADN antice, preluate dintr-un studiu al Universității Harvard din Statele Unite și publicate în revista de specialitate *Science Advances* în 2019 (Harney & Echipa), confirmă că populația timpurie

de la Ashkelon (Askalon) prezenta componente genetice semnificative din sudul Europei și Anatolia, distincte de populațiile levantine autohtone, componente care dispar treptat în straturile mai recente, indicând o asimilare progresivă în populația locală.

Filistenii sunt menționați de multe ori în Biblie, cartea de căpătâi a creștinismului, ca fiind adversarul principal al israeliților timpurii, inclusiv în povestea lui Samson și a lui Goliat. Dar aceștia sunt și fondatorii unora dintre cele mai vechi orașe care există și astăzi: **Gaza** este unul dintre cele mai vechi orașe locuite continuu din lume, cu o prezență umană documentată de cel puțin 4.000 de ani.

Iar acum ajungem la o întrebare incomodă pentru multe personalități politice din prezent, unde sunt urmașii filistenilor? Nu există. Ca grup etnic distinct, filistenii se dizolvă în populația levantină generală în jurul primului mileniu î.Hr., asimilați cultural și eventual înlocuiți prin amestec cu canaaneenii, cu fenicienii și, ironia istoriei, cu aceiași israeliți care le erau adversari în textele biblice. Paradoxal, chiar Palestina și-a primit numele, prin greacă și latină, de la filistenii, *Philistia* → *Palaestina*, dar urmași direcți identificabili nu există.

1.5 Israelii: origine locală, nu invazie exterioară

Aceasta este poate cea mai importantă concluzie a arheologiei moderne față de narativul biblic tradițional, și o

vom trata mai pe larg în capitolul următor, cel dedicat exclusiv dovezilor arheologice, dar pentru contextul acestui capitol, este esențial să anticipăm argumentul pe care îl vom folosi.

Narativul biblic prezintă apariția israeliților în Canaan ca pe o invazie externă și anume **Exodul din Egipt**, patruzeci de ani în deșert, cucerirea militară a Canaanului sub conducerea lui Ioșua și distrugerea cetăților canaaneene. Aceasta este povestea fondatoare a identității israelite și, prin extensie, a celei evreiești.

Problema este că arheologia nu o confirmă.

Israel Finkelstein, profesor la Universitatea din Tel Aviv și unul dintre cei mai respectați arheologi ai regiunii, împreună cu **Neil Asher Silberman** au sintetizat decenii de cercetare arheologică în cartea intitulată în limba engleză *The Bible Unearthed* (2001). Concluzia lor, bazată pe stratigrafie, analiză ceramică și comparație cu documentele externe, este fundamentală și anume că *israeliții nu au venit din afară*. Au apărut, cel mai probabil, din interiorul populației canaaneene, prin procese de diferențiere culturală, religioasă și eventuală cristalizare identitară care se desfășoară de-a lungul secolelor XII–X î.Hr.

Dovezile absente sunt la fel de elocvente ca cele prezente pentru că nu există urme arheologice ale vreunui Exod la scara descrisă în Biblie, nu există stratificări de distrugere simultană a cetăților canaaneene care să corespundă cuceririi lui Ioșua, nu există o ruptură culturală bruscă în

ceramică sau arhitectură care să separe o populație „israelită” externă de una „canaaneană” autohtonă.

Ce există în schimb este o apariție graduală, în dealurile centrale ale Canaanului, a unor sate mici, cu o cultură materială derivată direct din cea canaaneană târzie, cu o distincție religioasă marcată prin absența oaselor de porc, care devine un element identitar, și cu o tradiție narativă proprie care se consolidează în timp.

Israelii nu au venit, așadar, să înlocuiască pe canaaneeni ci au apărut dintre ei.

Aceasta nu înseamnă că Biblia este falsă ca document literar, religios sau cultural. Înseamnă că este o sursă istorică complexă care combină memoriile reale, tradiții orale amplificate, propagandă regală și teologie, și care trebuie tratată cu aceleași instrumente critice cu care tratăm orice altă sursă antică.

1.6 Asirieni, babilonieni, perși, eleniști, romani. Teritoriu locuit continuu

După cristalizarea identității israelite și scurta perioadă a regatului unit sub Saul, David și Solomon, a cărui amploare rămâne, și aceasta, disputată din perspectiva archaeologică, istoria teritoriului devine un șir de dominații succesive:

Imperiul Asirian cucerește Regatul de Nord al Israelului în anul 722 î.Hr. sub conducerea lui Sargon al II-lea,

deportând o parte a populației, „cele zece triburi pierdute” ale tradiției evreiești, și colonizând teritoriul cu populații din alte zone ale imperiului. Regatul de Sud, Iuda, supraviețuiește ca stat vasal (numele Iuda va deveni Iudeea după cucerirea persană din anul 539 î.Hr.).

Babilonienii distrug apoi Ierusalimul și Templul lui Solomon în anul 586 î.Hr., sub conducerea regelui Nebucadnezar al II-lea, și deportează elita socială, religioasă și intelectuală a Iudei în Babilon, apare astfel exilul babilonian, una dintre experiențele fondatoare ale identității evreiești din perspectiva diasporei. Dar, detaliu semnificativ, deportarea nu este o evacuare totală pentru că o parte semnificativă a populației rămâne pe teritoriu.

Persii, sub conducerea lui Cyrus cel Mare, cuceresc Babilonul în anul 539 î.Hr. și permit evreilor exilați să se întoarcă. Unii se întorc dar mulți rămân în Babilon, formând prima diaspora voluntară semnificativă. Provinciile persane Iehud (fosta Iuda) și Samaria sunt astfel locuite de o populație mixtă, evrei reveniți, evrei care nu fuseseră deportați și ne-evrei colonizați de asirieni timp de generații întregi.

Cucerirea elenistică a macedoneanului Alexandru cel Mare (332 î.Hr.), discipolul lui Aristotel, aduce un nou strat cultural pe teritoriul în discuție. Imediat după dispariția sa, succesorii lui Alexandru, Ptolemeii din Egipt și Seleucizii din Siria, controlează alternativ teritoriul. Revolta Macabeilor (167–160 î.Hr.) împotriva elenizării forțate, amintită anual

în tradiția evreiască sub numele de Hanuka, creează scurta perioadă a statului hasmonean independent.

Romanii continuă procesul istoric și cuceresc și ei Ierusalimul în anul 63 î.Hr., sub conducerea lui Pompei și apoi distrug al Doilea Templu în anul 70 d.Hr., sub Titus, după marea revoltă evreiască. Aceștia distrug din nou Ierusalimul și interzic evreilor accesul după revolta lui Bar Kohba (132–135 d.Hr.), redenumind provincia Iudaea, ca **Syria Palaestina**, un act deliberat de ștergere a identității evreiești prin referința la filistenii, adversarii biblici ai Israelului.

Dar nici această decizie nu curăță teritoriul de locuitorii săi. Populația sa, evreiască, samariteană, greacă, romană, nabateană, continuă să trăiască, să se amestece, să se convertească reciproc și să formeze noi identități.

Concluzia capitolului: continuitate fără proprietate

Ce arată tabloul de ansamblu al celor 15.000 de ani de locuire umană pe acest teritoriu?

Arată că niciun grup nu a locuit vreodată singur acolo. Arată că populațiile s-au succedat, s-au suprapus, s-au amestecat. Că identitățile etnice și religioase sunt construcții relativ recente aplicate retroactiv unor populații care nu se identificau în acei termeni. Că „canaaneanul” de acum 3.000 de ani nu este nici „palestinianul” de azi, dar nici „israelianul”

de azi, ambele identități moderne conținând straturi din acea populație, și din zeci de alte populații.

Cel mai important este însă că **prezența veche pe un teritoriu nu conferă drepturi juridice moderne.**

Acesta este principiul central al dreptului internațional contemporan și al oricărei gândiri morale serioase despre teritoriu. Dacă ar fi altfel, fiecare hartă a lumii ar trebui rescrisă în funcție de cine a locuit unde în mileniul trei î.Hr., un exercițiu care ar distruge legitimitatea aproape oricărui stat modern, inclusiv a statelor arabe ale căror granițe actuale sunt în mare parte produsul deciziilor coloniale britanice și franceze din perioada anilor 1916–1922 (decizii cunoscute sub denumirea de Acordul Sykes-Picot).

Așadar, argumentul „noi am fost primii” nu are valoare juridică. Da, poate avea valoare emoțională și identitară, reală, legitimă și demnă de respect ca experiență umană, dar nu poate constitui fundamentul unui argument de drept sau de etică politică.

Ceea ce contează, și vom argumenta asta pe tot parcursul cărții, nu este cine a ajuns acolo primul, ci cine trăiește acolo acum, ce drepturi au aceste populații ca ființe umane și cum pot fi aceste drepturi respectate simultan, pentru toți.

Note și surse pentru Capitolul 1

Datele prezentate în acest capitol provin din următoarele surse principale, toate publice și verificabile:

Despre **natufieni**: Garrod, D.A.E. și Bate, D.M.A. *The Stone Age of Mount Carmel* (1937); Lazaridis, I. et al. „Genomic insights into the origin of farming in the ancient Near East”, *Nature* 536 (2016).

Despre **Ierihon și neolitic**: Kenyon, K. *Digging Up Jericho* (1957); Bar-Yosef, O. „The Natufian Culture in the Levant”, *Evolutionary Anthropology* (1998).

Despre **canaaneeni**: Smith, M.S. *The Early History of God: Yahweh and the Other Deities in Ancient Israel* (2002); Day, J. *Yahweh and the Gods and Goddesses of Canaan* (2000).

Despre **inscripția Merneptah**: Kitchen, K.A. *Ramesside Inscriptions* (1982); Hasel, M.G. „Israel in the Merneptah Stele”, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 296 (1994).

Despre **filisteni și genetică**: Harney, E. et al. „Ancient DNA from Chalcolithic Israel reveals the role of population mixture in cultural transformation”, *Nature Communications* (2018); Feldman, M. et al. „Ancient DNA sheds light on the genetic origins of early Iron Age Philistines”, *Science Advances* 5 (2019).

Despre **originea israeliților**: Finkelstein, I. și Silberman, N.A. *The Bible Unearthed* (2001); Dever, W.G. *Who Were*

the Early Israelites and Where Did They Come From?
(2003).

CAPITOLUL 2

CE SPUNE ARHEOLOGIA CU ADEVĂRAT: FINKELSTEIN, HERZOG ȘI DOVEZILE LIPSĂ

Când știința israeliană s-a întors împotriva mitului fondator

În octombrie 1999, ziarul israelian *Ha'aretz* a publicat un articol care a provocat un scandal național. Autorul era Ze'ev Herzog, profesor de arheologie la Universitatea din Tel Aviv, unul dintre cei mai respectați specialiști israelieni în epoca bronzului. Titlul articolului, tradus din ebraică, era fără echivoc: „Biblia, Nicio dovadă la sol.”

Herzog scria, pentru un public larg israelian, ceea ce colegii săi de breaslă știau de decenii în cercurile academice și anume că narativele fondatoare ale Bibliei adică Patriarhii, Exodul, cucerirea Canaanului, regatul glorios al lui David și Solomon, **nu sunt confirmate de dovezile arheologice.** Unele sunt, dimpotrivă, contrazise direct, în timp ce altele se referă la epoci și contexte în care evenimentele descrise sunt imposibile din punct de vedere al datelor disponibile.

Reacția a fost imediată și virulentă și a căpătat aceleași forme pe care le cunoaștem astăzi. Herzog a primit scrisori de amenințare, a fost acuzat public de trădare națională, *de antisemitism* față de propriul popor și de slujire a unor interese ostile Israelului. S-a ajuns atât de departe încât parlamentul israelian, Knesset-ul, a dezbătut articolul în

timp ce mai mulți rabini au cerut ca universitatea să îl demită pe autor.

Problema tuturor însă a fost că Herzog nu a fost demis și nici nu și-a retractat niciun rând.

Povestea lui Herzog nu este unică. Este, mai degrabă, emblematică pentru un conflict mai larg care a sfâșiat arheologia israeliană în ultimele patru decenii și anume conflictul dintre știință și mitul național, dintre datele arheologice și nevoile identitare ale unui stat nou care căuta legitimare în antichitate fără să o găsească.

2.1 Protagonistii: cine sunt Finkelstein și Herzog

Israel Finkelstein s-a născut în anul 1949, la numai un an distanță după fondarea statului Israel. Acesta a crescut într-o familie sionistă laică, a studiat la Universitatea din Tel Aviv și a obținut doctoratul în anul 1983. A condus timp de decenii săpăturile de la Megiddo, cetatea biblică a lui Armagedon iar astăzi este profesor emerit la Universitatea din Tel Aviv, și unul dintre cei mai citați arheologi din lume în domeniul Levantului antic.

Finkelstein nu este un critic al Israelului din exterior și nici nu este un activist pro-palestinian ci doar un israelian convins de legitimitatea statului evreu care a ajuns, prin munca sa științifică, la concluzii incomode pentru narativul oficial al aceluia stat. A rezumat aceste concluzii, împreună cu jurnalistul și istoricul american Neil Asher Silberman, în

faimoasa carte *The Bible Unearthed* (2001), o carte care a devenit, simultan, un bestseller internațional și o sursă de controverse continue în Israel.

Finkelstein distinge cu grijă între Biblie ca document literar și religios, pe care îl respectă profund, și Biblie ca sursă istorică literală, pe care o supune acelorași teste empirice ca orice altă sursă antică. Această distincție i-a adus atât admiratori cât și dușmani declarați.

Ze'ev Herzog s-a născut în 1941 și a studiat și predat, la fel, la Universitatea din Tel Aviv. Specializarea sa principală este arhitectura și urbanismul epocii bronzului în Canaan. A condus săpăturile de la Tel Beer-Sheva și Tel Michal și este autorul unor studii fundamentale despre orașele-stat canaaneene. Articolul din *Ha'aretz* din 1999 a fost, cu propriile sale cuvinte, o decizie deliberată de a comunica publicului larg ceea ce știința acumulasese timp de cincizeci de ani.

„Israelienii nu pot accepta că narativul biblic este o construcție tardivă,” a declarat Herzog într-un interviu ulterior. „Este prea legat de legitimizarea existenței noastre aici. Dar știința nu poate fi subordonată nevoilor politice ale unui stat, oricât de legitim ar fi acel stat.”

Această frază, știința nu poate fi subordonată nevoilor politice ale unui stat, este cheia întregului capitol.

2.2 Primul argument: Exodul din Egipt

Exodul este povestea fondatoare a iudaismului și, prin extensie, a trei religii monoteiste. Moise, robii evrei în Egipt, cele zece plăgi, despărțirea Mării Roșii, patruzeci de ani în deșert, revelația de la Sinai, Tablele Legii. Este una dintre cele mai puternice și mai influente narațiuni din istoria umană și este prezentă în Biblie, în Coran, în arta și muzica occidentală, în culturile afro-americane precum și în retorica mișcărilor de eliberare de pe toate continentele.

Cu toate acestea este, în același timp, și una dintre narativele biblice cel mai slab susținute de dovezile arheologice și istorice.

Problema sclaviei israelite în Egipt

Egiptul a fost una dintre cele mai birocratice civilizații ale antichității. Documentele administrative, listele de muncitori, registrele templelor precum și corespondența oficială, toate au supraviețuit în cantități extraordinare datorită climei uscate. Avem dovezi documentare ale prezenței în Egipt a muncitorilor din diverse origini etnice, inclusiv semitice. Avem dovezi ale muncii forțate la construcția monumentelor.

Ce nu avem însă este vreo referire documentară la o populație de sclavi israeliți de dimensiunile descrise în Biblie, nicio referire la Moise în documentele faraonilor, nicio referire la cele zece plăgi ca eveniment catastrofic în arhivele egiptene, nicio urmă a trecerii prin Sinai a unui grup

de 600.000 de bărbați, cifra menționată în Exodul 12:37, plus femei, copii și animale, ceea ce ar presupune o populație în mișcare de 2–3 milioane de persoane.

Așa cum era de așteptat, Sinaiul a fost intens prospectat arheologic de o echipă israeliană condusă de Eliezer Oren între 1972 și 1982, special în căutarea urmelor Exodului. Din păcate pentru narativul biblic nu s-a găsit nimic, nici o tabără, nici un cimitir, nici măcar vreo groapă de gunoi. Nici o urmă de prezență umană la scara descrisă în textul Bibliei.

Finkelstein și Silberman notează în cartea lor, *The Bible Unearthed*, că „Deșertul Sinai nu a fost niciodată locuit de o populație semnificativă în nicio perioadă a epocii bronzului sau fierului... Absența oricărei dovezi care să sprijine teoria unui Exod nu este o lacună pe care o cercetare viitoare o va umple ci este un rezultat în sine.”

Ce este probabil

Aceasta nu înseamnă că în spatele narativului Exodului nu există nicio realitate istorică. Cercetătorii propun mai degrabă că textul biblic poate condensa și amplifica memorii reale, dar la o scară radical diferită.

Există dovezi ale prezenței populațiilor semitice în delta Nilului în perioada Hyksos (1650–1550 î.Hr.), conducători de origine semitică care au dominat Egiptul de Jos timp de aproape un secol înainte de a fi expulzați de faraonii tebani. Există dovezi ale unor grupuri mici de muncitori semitici la construcțiile egiptene. Există posibilitatea ca memoria

colectivă a unor astfel de experiențe, reale, dar la scară mică, să fi fost amplificată de-a lungul generațiilor de transmitere orală și să fi devenit, în redactarea finală a textului biblic (estimată de mulți cercetători la perioada Regatului, secolele IX–VII î.Hr., sau chiar exilul babilonian, secolul VI î.Hr.), narativul fondator pe care îl cunoaștem.

Cu alte cuvinte: Povestea Exodului conține probabil un sâmbure de adevăr istoric, dar dimensiunile, cronologia și miracolele prezentate în textele biblice nu corespund niciunei evidențe externe. Ca document teologic și literar, Exodul are o putere extraordinară, însă ca raport istorico-jurnalistic al unor evenimente petrecute în Egipt în jurul anului 1250 î.Hr., această povestire nu este susținută de date reale.

2.3 Al doilea argument: cucerirea Canaanului de către Ioșua

Cartea lui Ioșua descrie cucerirea militară sistematică a Canaanului de către israeliți imediat după Exod, traversarea Iordanului, căderea Ierihonului, bătăliile de la Ai, Lachis, Hazor, distrugerea populațiilor canaaneene prin herem, termenul biblic folosit pentru distrugere totală ritualică, inclusiv uciderea civililor. Este un narativ de cucerire completă și rapidă, parcă special conceput să stabilească un titlu de proprietate teritorial prin drept divin și forță militară.

Și această teorie este, în bună măsură, contrazisă de datele din teren.

Cazul Ierihon

În narativul biblic, Ierihonul este prima cetate cucerită de Ioșua. Zidurile sale cad la sunetul trâmbițelor, cetatea este distrusă și arsă iar populația este exterminată, cu excepția Rahavei și familiei sale.

Kathleen Kenyon, arheoloagă britanică, cea care a condus, între 1952 și 1958, săpăturile de la Tell es-Sultan, locul Ierihonului antic, a descoperit că în perioada în care Ioșua ar fi trebuit să cucerească Ierihonul (sfârșitul Bronzului Târziu, circa 1400–1200 î.Hr.), cetatea era... goală. Nu exista acolo nicio așezare semnificativă la Ierihon în acea perioadă, nu erau ziduri de dărâmat și deci nu era nimic de cucerit.

Ierihonul fusese abandonat în jurul anului 1550 î.Hr. și nu fusese reocupat la scara unui oraș-stat fortificat în perioada cuceririi descrise de Ioșua. Zidurile spectaculoase descoperite la Tell es-Sultan datează din Epoca Bronzului Timpuriu, adică circa 3000–2300 î.Hr., cu peste un mileniu înainte de legenda despre Ioșua.

Cazul Ai

A doua cetate cucerită de Ioșua este Ai, identificată de arheologi drept Et-Tell, lângă Bethel în Cisiordania. Săpăturile de la Et-Tell, conduse de Joseph Callaway în anii 1960–1970, au arătat că cetatea fusese distrusă și abandonată în jurul anului 2400–2350 î.Hr., cu aproximativ

1.000 de ani înainte de datele sugerate pentru Ioșua, și nu fusese reocupată până în Epoca Fierului I, după presupusa cucerire. Cu alte cuvinte, nu exista nicio cetate canaaneană la Ai în perioada lui Ioșua.

Cazul Hazor

Hazorul este mai complicat și mai interesant. Aceasta este cetatea al cărei rege, Iabin, conduce coaliția canaaneană împotriva lui Ioșua în capitolul 11, și care este arsă și distrusă. Și într-adevăr, săpăturile de la Tell Hazor, conduse printre alții chiar de Amnon Ben-Tor de la Universitatea Ebraică din Ierusalim, care este un susținător al istoricității parțiale a cuceririi, arată o distrugere violentă a Hazorului în jurul anului 1230–1200 î.Hr.

Cu toate acestea nimeni nu poate afirma cu certitudine cine a distrus Hazorul. Nu se știe. Pot fi israeliții dar la fel de bine pot fi popoarele mării sau poate fi un conflict intern canaanean, sau poate fi Egiptul. O distrugere există cu certitudine însă autorii ei rămân și astăzi incerți.

Concluzia generală

Finkelstein formulează concluzia cu precizia unui om de știință care a petrecut decenii pe teren, „Modelul biblic al cuceririi, rapid, total, violent, ordonat de divinitate, nu corespunde datelor arheologice. Ceea ce vedem în teren este o apariție treptată a unor comunități noi în dealurile centrale ale Canaanului, fără o ruptură culturală bruscă, fără dovezi de distrugere în masă la momentul și scara descrise.”

Aceasta confirmă și întărește concluzia din Capitolul 1 și anume că israeliții nu au venit din afară să cucerească Canaanul ci au apărut, în mare parte, din interiorul populației canaaneene, prin procese de diferențiere culturală și cristalizare identitară. Cucerirea biblică este, cel mai probabil, un narativ construit retrospectiv, probabil în perioada monarhiei israelite, pentru a legitima prezența și revendicările teritoriale ale unui regat care se consolida.

2.4 Al treilea argument: regatul lui David și al lui Solomon

Nicio parte a narativului biblic nu a generat mai multă controversă arheologică în ultimele trei decenii decât teoria regatului unit al lui David și al lui Solomon, perioada de aur a istoriei israelite, imperiul care se întindea de la Eufrat până în Egipt, cu capitala la Ierusalim, cu Templul lui Solomon ca centru religios al lumii și cu o curte care rivaliza cu cele mai mari puteri ale vremii.

Din păcate, din nou, nicio parte a narativului biblic nu are o susținere arheologică solidă.

Problema Ierusalimului davidic

Ierusalimul secolului X î.Hr., adică epoca lui David și a lui Solomon, a fost săpat intens de zeci de echipe în ultimii 150 de ani. Ierusalimul este poate cel mai excavat oraș din lume, și totuși dovezile unui mare centru urban din perioada davidică sunt, în cel mai bun caz, modeste.

Finkelstein și Silberman notează că Ierusalimul secolului X î.Hr. pare să fi fost o așezare mică, poate cu câteva sute de locuitori, fără o monumentalitate arhitecturală la scara descrisă în Biblie. Astfel, nu există nici palat davidic identificat cu certitudine și nici nu există construcții care să ateste un aparat de stat complex și bogat în această perioadă.

Această poziție este disputată. Eilat Mazar, arheoloagă israeliană decedată în 2021, a susținut că o structură masivă de piatră descoperită în Orașul Davidic este „Palatul lui David”. Finkelstein a contestat atribuirea, argumentând că datarea stratigrafică nu susține o construcție din secolul X, dar dezbateră continuă între specialiști.

Inscripția de la Tel Dan

În 1993, la Tel Dan, în nordul Israelului, a fost descoperită o inscripție arameică datată la circa 835 î.Hr. care conține expresia „Beit David”, Casa lui David. Aceasta este prima, și, până în prezent, singura, referire extra-biblică directă la David ca personaj istoric. Inscripția confirmă că exista o dinastie sau entitate politică numită „Casa lui David” în secolul IX î.Hr.

Aceasta însă nu dovedește că David a fost monarhul glorios din Biblie ci dovedește că exista o tradiție politică legată de numele David. Diferența este importantă pentru că vorbim despre o poveste biblică în care strălucirea unui astfel de regat ar fi trebuit să fie fără seamă în epocă, deci să lase urme arheologice importante.

Ce spune Finkelstein despre Solomon

Analiza lui Finkelstein privind construcțiile atribuite lui Solomon, în special porțile monumentale de la Megiddo, Hazor și Ghezer, citate în 1 Regi 9:15, este una dintre cele mai controversate contribuții ale sale. Finkelstein a propus o „cronologie scăzută” care redatează aceste construcții de la Solomon (secolul X) la dinastia Omrizi din Regatul de Nord (secolul IX), declanșând o dezbateră care a împărțit câmpul în două tabere timp de decenii.

Dacă Finkelstein are dreptate atunci construcțiile monumentale atribuite lui Solomon aparțin de fapt unor regi ulteriori din Regatul de Nord iar Solomon devine un rege local, poate real dar modest, ale cărui realizări au fost amplificate retrospectiv de scriitorii regali din Ierusalim care aveau nevoie de o epocă de aur fondatoare.

Dacă adversarii lui Finkelstein, printre care Amichai Mazar, vărul lui Eilat Mazar și el arheolog la Universitatea Ebraică, au dreptate atunci construcțiile sunt din secolul X și Solomon a condus un regat semnificativ, chiar dacă mai modest decât cel biblic.

Dezbateră rămâne deschisă și în prezent însă pentru scopul cărții de față ceea ce este cert este faptul că **niciun specialist serios nu susține că regatul lui Solomon a fost imperiul descris în Biblie, întinzându-se de la Eufrat la Sinai.**

2.5 Reacția: când știința deranjează statul

Scandalul Herzog din 1999 nu a fost un incident izolat. El face parte dintr-un conflict mai larg, specific Israelului, între două viziuni despre rolul arheologiei, ca știință empirică independentă sau ca instrument de legitimare națională.

Statul Israel a investit masiv în arheologie de la fondarea sa în 1948. Săpăturile au fost finanțate de stat, conduse de militari și academicieni naționaliști, prezentate publicului ca dovezi ale continuității evreiești în acel teritoriu. Yigael Yadin, general și arheolog în același timp, a transformat săpăturile de la Masada în anii 1960 într-un eveniment național, „Masada nu va mai cădea” a devenit slogan al identității israeliene moderne, bazat pe un narativ istoric al cărei suport empiric Finkelstein și alții îl vor pune la îndoială ulterior.

Această tendință, de a folosi arheologia pentru a valida revendicări teritoriale și identitare, nu este exclusiv israeliană. O practică similară există în multe alte țări, în Grecia, în Serbia, în China și în India, dar în Israel ea are o intensitate specială, dată de legătura directă între narativul biblic, nevoia de legitimizare a statului modern și conflictul teritorial aflat în desfășurare încă de la înființarea statului Israel în 1948 cu sprijin britanic.

Herzog a articulat dilema cu o onestitate dezarmantă: „Dacă îi spui unui israelian că Exodul n-a existat, sau că Solomon nu a construit un mare templu, sau că israeliții de fapt n-au cucerit Canaanul atunci nu îi spui doar că o poveste e falsă ci

îi spui că fundamentul identitar al națiunii sale este o ficțiune. Reacția sa nu poate fi decât violentă."

Dar Herzog a adăugat imediat ceea ce el consideră esențial: „Aceasta nu înseamnă că Israelul nu are dreptul să existe. Înseamnă însă că argumentul existenței sale nu poate fi construit pe datele arheologice din mileniul doi î.Hr. Trebuie construit pe altceva, pe drepturile oamenilor care trăiesc acolo acum, pe dreptul internațional, pe realitatea a opt decenii de istorie comună pe acel teritoriu."

Aceasta este, în esență, și teza acestei cărți.

2.6 Ce rămâne în picioare: ce confirmă arheologia

A fi corect înseamnă a prezenta și ce confirmă arheologia, nu doar ce infirmă.

Aceasta confirmă existența Regatului de Nord al Israelului ca entitate politică semnificativă în secolul IX î.Hr., documentată de inscripția asiriană a lui Șalmaneser al III-lea, care menționează „Ahab israelitul" la Bătălia de la Qarqar (853 î.Hr.), și de Stelele Moabite care menționează Israelul și casa lui Omri.

Confirmă existența Regatului de Sud, Iuda, ca entitate politică în secolele IX–VII î.Hr., cu Ierusalimul ca centru și cu o birocrăție și o producție literară care lasă urme materiale identificabile.

Confirmă că în Iudeea și în zona Samariei din mileniul I î.Hr. exista o populație care practica un cult monoteist distinct, asociat zeului YHWH, care se diferenția de cultele politeiste înconjurătoare, diferențiere marcată inclusiv material, prin absența iconografiei de tip idol în siturile israelite din această perioadă.

Confirmă că deportările asiriene și babiloniene au avut loc și că o parte a populației evreiești s-a întors din exilul babilonian în secolul VI î.Hr.

Cu alte cuvinte, există un Israel real în mileniul I î.Hr., mai modest, mai local, mai gradual în formare decât Biblia sugerează, dar real. Problema nu este că israeliții antici nu au existat, problema este că originile lor, cuceririle lor și grandoearea lor au fost amplificate retrospectiv, iar această amplificare a intrat în secolul XX ca argument politic pentru drepturi teritoriale moderne.

Concluzia capitolului: Biblia ca document, nu ca titlu de proprietate

Ce rămâne după examinarea dovezilor?

Rămâne Biblia ca ceea ce este cu adevărat, unul dintre cele mai remarcabile documente literare, religioase și culturale produse de umanitate. Un text de o profunzime morală și o forță narativă fără egal în literatura antică, care a modelat civilizația occidentală și pe cea islamică deopotrivă. Un izvor mozaical de identitate pentru milioane de oameni dar scrisă

de-a lungul a 1.500 de ani de zeci de autori diferiți, mânați de interese economice și politice diferite și apoi tradusă în epoca modernă de alți autori la fel de subiectivi.

Ceea ce nu rămâne. după examinarea onestă a datelor, este Biblia ca titlu de proprietate teritorială valabil în dreptul internațional al secolului XXI.

Finkelstein însuși a formulat-o cu claritate nediplomatică: „Dacă dreptul Israelului la existență s-ar baza pe ce descrie Biblia ca istorie, ar fi un drept fragil. Din fericire, dreptul Israelului la existență se bazează pe altceva, pe oameni reali care s-au născut acolo, care și-au construit viețile acolo, care au murit acolo. Pe asta se bazează acest drept și nu pe Ioșua.” Adică, un drept născut din viața dusă de o populație strămutată acolo începând cu anul 1948.

Dar acest argument, că drepturile se bazează pe oameni, nu pe texte antice, nu pe mituri fondatoare și nu pe revendicări de prioritate istorică, se aplică în mod egal și palestinienilor, ale căror rădăcini în același teritoriu sunt la fel de reale, la fel de stratificate și la fel de imposibil de redus la o narațiune simplă.

Capitolul următor examinează tocmai această teză, cine sunt palestinienii și de unde vin ei, cu aceleași instrumente critice pe care le-am aplicat narativului israelit.

Note și surse pentru Capitolul 2

Despre Ze'ev Herzog și scandalul din 1999: Herzog, Z. „Deconstructing the Walls of Jericho”, *Ha'aretz Magazine*, 29 octombrie 1999.

Despre Israel Finkelstein: Finkelstein, I. și Silberman, N.A. *The Bible Unearthed: Archaeology's New Vision of Ancient Israel and the Origin of Its Sacred Texts*, Free Press, 2001; Finkelstein, I. și Silberman, N.A. *David and Solomon: In Search of the Bible's Sacred Kings and the Roots of the Western Tradition*, Free Press, 2006.

Despre Exod și absența dovezilor: Redford, D.B. *Egypt, Canaan, and Israel in Ancient Times*, Princeton University Press, 1992; Dever, W.G. *Did God Have a Wife? Archaeology and Folk Religion in Ancient Israel*, Eerdmans, 2005.

Despre Ierihon: Kenyon, K. *Digging Up Jericho*, Benn, 1957; Kenyon, K. *Archaeology in the Holy Land*, Methuen, 1960.

Despre cucerirea lui Ioșua: Callaway, J.A. rapoarte de săpături Et-Tell (Ai), *Annual of the American Schools of Oriental Research*, 1969–1980.

Despre regatul davidic: Mazar, E. *Discovering the Solomonic Wall in Jerusalem*, Shoham, 2011; Ben-Tor, A. *Hazor: Canaanite Metropolis, Israelite City*, Israel Exploration Society, 2016.

Despre inscripția de la Tel Dan: Biran, A. și Naveh, J. „An Aramaic Stele Fragment from Tel Dan”, *Israel Exploration Journal* 43 (1993).

Despre cronologia scăzută: Finkelstein, I. „The Archaeology of the United Monarchy: An Alternative View”, *Levant* 28 (1996); Mazar, A. „The Divided Monarchy: Comments on Some Archaeological Issues”, în *The Quest for the Historical Israel*, SBL Press, 2007.

CAPITOLUL 3

CINE SUNT PALESTINIENII ȘI DE UNDE VIN EI

Oglinda metodologică

Această carte a aplicat în capitolele anterioare un scepticism critic al narativului israelit și al celui biblic. A arătat că Exodul nu este confirmat arheologic, că cucerirea lui Iosua nu corespunde datelor din teren, că regatul lui David și Solomon a fost probabil mult mai modest decât descrie Biblia, și că israeliții antici au apărut din interiorul populației canaaneene, nu din exterior.

Acum vom aplica aceeași metodă critică narativului palestinian.

Corectitudinea metodologică a acestei cărți depinde de această simetrie. Dacă am fi dispuși să punem la îndoială miturile fondatoare ale unei singure părți atunci am scrie propagandă și nu analiză serioasă, iar narativul palestinian conține și el straturi de amplificare, construcție retrospectivă și simplificare politică, exact ca orice narativ național.

Dar, la fel ca în cazul israelit, faptul că un narativ conține simplificări nu înseamnă că poporul din spatele lui nu este real sau că drepturile lui sunt ilegitime ci înseamnă că trebuie să separăm cu grijă ceea ce știm de ceea ce este invocat politic.

3.1 Originea etnică: cine sunt palestinienii din punct de vedere genetic și cultural

Narativul maximalist palestinian al originii susține că palestinienii sunt descendenții direcți ai canaaneenilor, populația autohtonă originară a teritoriului, prezentă acolo înainte de orice israelit, deci cu prioritate istorică absolută. Narativul maximalist israelian opus susține că palestinienii sunt arabi veniți din Peninsula Arabică relativ recent, fără rădăcini vechi în regiune, deci fără o legătură teritorială profundă.

Ambele narative sunt, în lumina datelor genetice și istorice disponibile, parțial false și parțial adevărate, ceea ce înseamnă că amândouă sunt doar instrumente politice și nu descrieri precise ale realității.

Ce spune genetica

Studiile de genetică a populațiilor efectuate în laboratoare în ultimele două decenii oferă un tablou mult mai nuanțat și mai interesant decât oricare dintre cele două narrative politice aflate la poli opuși.

Un studiu de referință al Universității Ebraice din Ierusalim, publicat în revista *Human Genetics* în anul 2000 (Ariella Oppenheim & Echipa), deci o echipă israeliană, a comparat genomul evreilor israelieni cu cel al arabilor palestinieni și al altor populații din regiune. Concluzia acestui studiu a fost surprinzătoare pentru ambele tabere, evreii israelieni și arabii palestinieni au o origine genetică comună

semnificativă, mai apropiată între ei decât față de populațiile din Peninsula Arabică sau din Europa și ambele populații descind în mare parte din același fond genetic levantin antic.

Un studiu ulterior, publicat în revista *PLOS ONE* în 2010 (Behar & Echipa), a rafinat această imagine, haplotipurile Y-cromozomale dominante la palestinieni, în special haplogrupul J1, prezent la circa 60–65% dintre bărbații palestinieni, sunt caracteristice populațiilor semitice levantine și nu celor din Peninsula Arabică. Cu alte cuvinte, *linia paternă a majorității palestinienilor nu vine din Arabia, ci din Levant.*

Aceasta nu înseamnă că nu există componente arabe în genomul palestinian, există, și sunt semnificative, reflectând cucerirea arabă din secolul al VII-lea și migrațiile ulterioare. Înseamnă că componenta levantină autohtonă este dominantă și că palestinienii de azi descind în principal din populația care a locuit continuu în această regiune de-a lungul mileniilor, cu straturi succesive de influențe genetice externe.

Aceeași concluzie o formulează și Shlomo Sand în celebra sa carte, *The Invention of the Jewish People* (2009), deși cu un scop argumentativ diferit, dacă palestinienii sunt în mare parte descendenți ai populației levantine autohtone care s-a convertit succesiv la iudaism, creștinism și islam de-a lungul secolelor, atunci afirmația că ei sunt „arabi veniți din afară” este o construcție politică și nicidecum un fapt biologic.

Arabizarea Levantului: ce s-a întâmplat în secolul al VII-lea.

Cucerirea arabă a Levantului între 634 și 640 d.Hr., sub califii Rashidun, a transformat radical peisajul cultural, lingvistic și religios al regiunii, dar nu a înlocuit populația autohtonă. Aceasta este o distincție fundamentală pe care o ignoră narativul maximalist israelian.

Arabizarea a fost în primul rând un proces de asimilare lingvistică și culturală, nu de înlocuire demografică. Populația creștină, evreiască și samariteană a Palestinei bizantine a adoptat treptat limba arabă ca limbă de comunicare, a intrat în rețelele comerciale și administrative ale noului califat, și, de-a lungul generațiilor, s-a convertit în proporții semnificative la islam, dar genetic, era în mare parte aceeași populație care trăise acolo sub romani, bizantini și, mai înainte, sub perși și eleniști.

Procesul este comparabil cu ceea ce s-a întâmplat în Egipt, unde o populație cu rădăcini coborând din erele profunde ale domniile faraonilor a adoptat limba arabă și religia islamică, dar nu a dispărut genetic. În același fel se poate vorbi despre ce s-a întâmplat în nordul Africii, unde berberii, populație autohtonă nord-africană, au fost arabizați cultural și lingvistic, dar supraviețuiesc genetic și, parțial, cultural până azi.

Cine mai locuia în Palestina otomană

Recensămintele și documentele otomane din secolele XVI–XIX oferă o imagine mai detaliată a populației din Palestina în perioada premergătoare imigrației evreiești sioniste. Aceste documente, *tahrir defterleri*, registre cadastrale otomane, arată o populație rurală stabilă, cu sate vechi, cu structuri de proprietate funciară documentate, cu comunități creștine și evreiești locale alături de majoritatea musulmană.

Palestina otomană nu era un teritoriu gol ci era subpopulat față de standardele europene, dar locuit continuu, cu o populație estimată la circa 300.000–400.000 de persoane la mijlocul secolului al XIX-lea , ajungând la circa 600.000–700.000 la sfârșitul secolului al XIX-lea , înainte de primele valuri de imigrație sionistă.

Afirmația că Palestina era „un pământ fără popor pentru un popor fără pământ”, slogan atribuit diverșilor autori sionisti timpurii, inclusiv lui Israel Zangwill, este contrazisă de propriile documente otomane și de rapoartele consulilor europeni din epocă.

3.2 Construcția identității naționale palestiniene: când apare „palestinianul”

Unul dintre argumentele cel mai frecvent invocate în debaterile despre legitimitatea revendicărilor palestiniene este acesta, identitatea națională palestiniană este o construcție recentă, apărută ca reacție la sionismul secolului

al XX-lea, deci artificială și lipsită de substanță istorică profundă.

Argumentul conține un sâmbure de adevăr, dar trage concluzii false din el.

Ce este adevărat în argument

Este adevărat că o identitate națională palestiniană distinctă, în sensul modern al cuvântului, cu o mișcare politică organizată, cu o presă proprie, cu revendicări de stat independent, apare relativ târziu, în linii mari în primele decenii ale secolului al XX-lea, și se cristalizează în mare parte ca răspuns la imigrația sionistă și la politicile Mandatului Britanic.

Înainte de sfârșitul secolului al XIX-lea, locuitorii din Palestina se identificau în primul rând prin religie (musulman, creștin, evreu), prin localitate (din Nablus, din Ierusalim, din Jaffa) sau prin apartenența la imperiul otoman, ca supuși ai sultanului. O identitate pan-palestiniană, ca identitate teritorială distinctă, nu era dominantă.

Această observație este corectă.

Ce este fals în concluzia trasă

Problema apare atunci când din această observație se trage concluzia că palestinienii „nu există” sau că revendicările lor teritoriale sunt ilegitime datorită identității lor naționale prea recente.

Această concluzie ignoră un fapt simplu: **toate identitățile naționale moderne sunt construcții relativ recente.**

De exemplu, identitatea națională germană în sensul modern al expresiei, adică un stat unificat german cu o identitate pan-germană conștientă, apare abia în 1871, înainte de asta existând în regiune doar un mozaic format din prusaci, bavarezi, saxoni și hessieni. În același fel, identitatea națională italiană se cristalizează în aceeași perioadă, în jurul Risorgimento-ului. Identitatea națională americană apare după 1776, identitatea națională turcă, în sensul modern, este în bună parte creația lui Mustafa Kemal Atatürk în anii 1920, cele iordaniană, saudită și irakiană, toate sunt creații ale secolului al XX-lea, trasate în linii mari pe harta împărțelilor coloniale britanice și franceze.

Ca și primă concluzie putem afirma cu certitudine că dacă o identitate națională nouă anulează revendicările teritoriale atunci este nevoie de o reevaluare radicală a majorității statelor de pe glob.

Rashid Khalidi și construcția conștiinței palestinienne

Istoricul palestinian Rashid Khalidi, profesor la Universitatea Columbia și autorul cunoscutei lucrări, *The Hundred Years' War on Palestine* (2020), documentează cu precizie procesul prin care o identitate palestiniană distinctă se formează în prima jumătate a secolului al XX-lea. Khalidi arată că această construcție nu este artificială sau manipulată ci este exact același proces prin care s-au format toate

identitățile naționale moderne, prin presă, prin educație, prin experiențe politice comune și prin conflicte care forțează o populație să se definească față de altele.

Presa arabă din Ierusalim, Jaffa și Haifa din primele decenii ale secolului al XX-lea dezbate intens problema imigrației evreiești, a politicilor britanice și a viitorului regiunii. Congrese și organizații naționale palestiniene apar în anii 1920. O conștiință politică distinctă există clar acolo înainte de anul 1948 când apare noul stat Israel.

Faptul că această identitate s-a format parțial ca răspuns la sionism nu o face mai puțin reală sau legitimă. Pe același calapod se poate afirma că identitatea națională americană s-a format parțial ca răspuns la dominația britanică în timp ce identitatea națională algeriană s-a format ca răspuns la colonialismul francez. *Contextul nu anulează realitatea.*

Declarația Balfour și Mandatul Britanic: cine a promis ce și cui

Orice discuție despre identitatea națională palestiniană trebuie să includă documentul care, mai mult decât oricare altul, a modelat conflictul și anume Declarația Balfour din 2 noiembrie 1917.

Într-o scrisoare de 67 de cuvinte adresată de ministrul britanic de externe de atunci, Arthur James Balfour lordului Walter Rothschild, reprezentant al comunității evreiești britanice, guvernul britanic declara că privea „cu bunăvoință” stabilirea unui „cămin național pentru poporul

evreu" în Palestina, cu condiția că „nu se va face nimic care să prejudicieze drepturile civile și religioase ale comunităților non-evreiești existente în Palestina.”

Această scrisoare a devenit una dintre cele mai contestate și mai consecvente documente diplomatice din istoria modernă.

Problemele sale sunt multiple și au fost dezbătute de juriști și istorici timp de un secol pentru că **Marea Britanie promitea ceva ce nu îi aparținea**, Palestina fiind la acea vreme teritoriu otoman, iar Imperiul Otoman era în război cu Marea Britanie, dar nu fusese încă înfrânt în momentul scrisorii. Termenul „cămin național” era deliberat ambiguu, nu „stat independent”, nu „suveranitate”, ci un termen care putea fi interpretat în moduri radical diferite atât de sionisti cât și de arabii palestinieni.

Mai important pentru analiza noastră însă este faptul că aceeași Mare Britanie care promisese un cămin național evreu în Palestina promisese același teritoriu simultan și arabilor, prin corespondența Hussein-McMahon din 1915–1916, spunând că va sprijini crearea acolo a unui stat arab independent care includea, în interpretarea arabă, și Palestina. Diplomatia britanică din Primul Război Mondial a produs astfel două promisiuni incompatibile față de două populații care urmau să le invoce în conflict timp de un secol iar la aceste două promisiuni urma să se adauge a treia promisiune, culmea, pentru același teritoriu, de data asta către francezi. Britanicii au promis și francezilor, printr-un

tratat separat cunoscut drept Acordul Sykes-Picot din 1916, că majoritatea Palestinei va fi pusă sub administrație internațională, iar restul regiunii va fi împărțit între cele două puteri coloniale după război.

Mandatul Britanic asupra Palestinei, acordat de Liga Națiunilor în 1922 și activ între 1923 și 1948, a administrat un teritoriu în care tensiunile dintre comunitatea evreiască în creștere, *Yishuv*, și populația arabă palestiniană se acumulau sistematic. Britanicii au încercat, cu un succes limitat, să balanseze cele două comunități prin politici de imigrație și proprietate funciară care au nemulțumit pe toată lumea.

3.3 Nakba: 1948, strămutarea și dreptul la întoarcere

„Nakba” înseamnă în limba arabă „catastrofă”. Este termenul prin care palestinienii desemnează evenimentele din anii 1947–1949, perioada Războiului de Independență israelian sau, din perspectiva palestiniană, a strămutării masive a populației arabe din teritoriile care au devenit statul Israel.

Aceasta nu este o chestiune de interpretare sau de narativ partizan ci este un fapt documentat, inclusiv de istorici israelieni.

Ce s-a întâmplat în 1948: datele certe

La momentul adoptării Planului de Partiție elaborat la ONU în noiembrie 1947, Rezoluția 181, care prevedea împărțirea Palestinei Mandatate într-un stat evreu și un stat arab, populația din Palestina era de aproximativ 1,9 milioane de persoane, circa 1,2 milioane de arabi și circa 650.000 de evrei.

Rezoluția 181 a alocat statului evreu circa 56% din teritoriu, deși evreii reprezentau doar 33% din populație și dețineau în proprietate privată circa 7% din suprafața totală a Palestinei. Statul arab propus urma să primească ce mai rămânea, adică doar 43% din teritoriu. Ierusalimul era prevăzut ca și *corpus separatum* și plasat sub administrare internațională.

Arabii palestinieni și statele arabe vecine au respins însă Rezoluția 181, dar cu toate acestea la 14 mai 1948, David Ben-Gurion a proclamat statul Israel și a devenit primul său prim ministru. A doua zi, cinci armate arabe au atacat noul stat ce deja deținea majoritatea teritoriului deși era minoritar ca populație.

Până la finalul războiului, în anul 1949, circa 700.000 de arabi palestinieni, dintr-o populație totală de circa 1,2 milioane, fugiseră sau fuseseră expulzați din teritoriile controlate de Israel. Satele lor, circa 400–530, estimările variază aici, au fost demolate sau abandonate. Proprietățile lor au fost confiscate prin Legea Proprietăților Abandonate introdusă în anul 1950.

Istoricul israelian **Benny Morris**, în cartea sa, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited* (2004), documentează cu precizie și fără sentimentalism că strămutarea a inclus un spectru larg de cauze, refugiați fugiți de bună voie din calea războiului, expulzări deliberate ordonate de comandanți militari israelieni, atacuri psihologice menite să inducă panică și fugă, și, în câteva cazuri documentate, masacre oribile ale civililor, cel mai cunoscut fiind cel de la Deir Yassin în aprilie 1948.

Morris, care este, subliniem, un istoric israelian care susține legitimitatea statului Israel, concluzionează că Nakba a fost rezultatul unui război, nu al unui plan centralizat de expulzare, dar că expulzările deliberate au jucat un rol semnificativ alături de fuga voluntară și de dezintegrarea societății palestinienne sub presiunea conflictului.

Iată, aşadar, cum promisiunile goale de conţinut din scrisoarea din 1917 a Lordului Balfour, acelea de a proteja populația palestiniană existentă, au fost ignorate încă din prima zi a prezenței sioniste în Palestina iar rezultatul a fost o nesfârșită dramă pentru sute de mii de oameni a căror singură vină a fost aceea de a fi trăit pe un teritoriu râvnit de colonizatori mai puternici decât ei sprijiniți de uriașele imperii coloniale ale vremii. Ce vedem astăzi în Palestina este continuarea acestui proces început în 1948.

Dreptul la întoarcere: ce spune dreptul internațional

Rezoluția 194 a Adunării Generale a ONU, adoptată în decembrie 1948, stipulează că „refugiaților care doresc să se întoarcă la casele lor și să trăiască în pace cu vecinii lor ar trebui să li se permită să facă acest lucru la cea mai apropiată dată posibilă” și că cei care nu se întorc ar trebui să primească compensații pentru proprietățile pierdute.

Această rezoluție este invocată constant de palestinieni ca fundament al dreptului la întoarcere, *haq al-awda* în arabă. Israelul o respinge, argumentând că aplicarea ei ar transforma demografic și fundamental statul evreu, introducând milioane de palestinieni și urmași ai acestora, numărul actual al refugiaților și descendenților lor înregistrați la UNRWA depășea 5,9 milioane în 2023, într-un stat cu o populație evreiască de circa 7 milioane. Dublul standard apare cu claritate aici, un stat colonizator se opune revenirii legale a celor alungați în timpul colonizării argumentând că această revenire ar transforma noul stat, în același fel în care colonizarea a afectat pe palestinieni timp de 78 de ani.

Există, astfel, o tensiune juridică reală și nerezolvată aici. Rezoluțiile Adunării Generale a ONU nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic, spre deosebire de rezoluțiile Consiliului de Securitate adoptate sub Capitolul VII al Cartei ONU. Rezoluția 194 este o rezoluție a Adunării Generale, deci are doar caracter de recomandare.

Pe de altă parte, dreptul la întoarcere al refugiaților este recunoscut în dreptul internațional cutumiar și în Articolul 13 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, care garantează dreptul oricărei persoane de a reveni în propria țară. Interpretarea acestui articol în contextul Nakba este ea însăși disputată, se aplică el la modul practic descendenților de a treia sau a patra generație ai refugiaților? Dreptul internațional nu dă un răspuns clar.

Ceva este însă cert, dreptul la întoarcere este, pentru palestinieni, nu doar o chestiune politică ci una identitară și morală fundamentală. Și încă o certitudine, aplicarea lui în forma maximalistă cerută de unii ar face imposibilă existența unui stat cu caracter evreiesc majoritar. Aceasta este una dintre tensiunile centrale, poate cea mai greu de rezolvat, din întregul conflict.

Cei care au rămas: arabii israelieni

Nu toți arabii palestinieni au fugit sau au fost expulzați în 1948. Circa 150.000–160.000 au rămas pe teritoriul statului Israel, ei și urmașii lor constituind astăzi comunitatea arabă israeliană, aproximativ 21% din populația Israelului, circa 2 milioane de persoane.

Statutul lor este complex și contradictoriu, sunt cetățeni israelieni cu drepturi civile formale, inclusiv drept de vot și reprezentare parlamentară, dar s-au confruntat decenii la rând cu o discriminare structurală în alocare de resurse, planificare urbană și acces la fonduri publice. Comisia Or, constituită după evenimentele din octombrie 2000, atunci

când 13 cetățeni arabi israelieni au fost uciși de poliție în timpul unor proteste, a documentat aceste inegalități sistemice.

Existența și statutul arabilor israelieni complică ambele narative, ei contrazic afirmația că Israelul a expulzat toți arabii, și contrazic simultan afirmația că arabii din Israel se bucură de drepturi perfect egale.

Concluzia capitolului: un popor real, o identitate stratificată

Ce putem afirma cu certitudine despre palestinieni după examinarea dovezilor?

Că sunt o populație reală, cu rădăcini genetice și culturale profunde în Levant, descendentă din straturi succesive de populații care au locuit această regiune de-a lungul mileniilor, că identitatea lor națională distinctă este o construcție a secolului al XX-lea, exact ca identitățile naționale israeliană, iordaniană, irakiană sau saudită și că Nakba din 1948 este un eveniment istoric real și documentat, nu o invenție propagandistică, care a produs o traumă colectivă ale cărei consecințe juridice și morale rămân nerezolvate.

Și la fel de cert este că afirmația că palestinienii sunt „arabi veniți din afară” fără rădăcini în regiune este la fel de falsă și de motivată politic ca afirmația că israelienii moderni sunt pur și simplu continuatorii israeliților biblici.

Capitolul următor examinează cealaltă parte a aceleași oglinde, cine sunt evreii israelieni și de unde vin ei, inclusiv controversata ipoteză kazară și ce spune genetica modernă despre originile populației evreiești.

Note și surse pentru Capitolul 3

Despre genetica palestinienilor și evreilor:

Oppenheim, A. et al. „High-resolution Y chromosome haplotypes of Israeli and Palestinian Arabs reveal geographic substructure and substantial overlap with haplotypes of Jews”, *Human Genetics* 107 (2000); Behar, D.M. et al. „The genome-wide structure of the Jewish people”, *Nature* 466 (2010).

Despre arabizarea Levantului: Kennedy, H. *The Great Arab Conquests*, Da Capo Press, 2007; Foss, C. „Egypt under Mu'awiya”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 72 (2009).

Despre identitatea națională palestiniană: Khalidi, R. *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*, Columbia University Press, 1997; Khalidi, R. *The Hundred Years' War on Palestine*, Metropolitan Books, 2020.

Despre Declarația Balfour: Schneer, J. *The Balfour Declaration: The Origins of the Arab-Israeli Conflict*, Random House, 2010; Segev, T. *One Palestine, Complete:*

Jews and Arabs Under the British Mandate, Metropolitan Books, 2000.

Despre Nakba și 1948: Morris, B. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge University Press, 2004; Pappé, I. *The Ethnic Cleansing of Palestine*, Oneworld, 2006; Gelber, Y. *Palestine 1948: War, Escape and the Emergence of the Palestinian Refugee Problem*, Sussex Academic Press, 2001.

Despre Rezoluția 194 și dreptul la întoarcere: Takkenberg, L. *The Status of Palestinian Refugees in International Law*, Clarendon Press, 1998.

Despre arabii israelieni: Comisia Or *Official Summary of the Or Commission Report*, publicat în *Ha'aretz*, august 2003.

CAPITOLUL 4

CINE SUNT EVREII ISRAELIENI ȘI DE UNDE VIN EI: IDENTITATE, DIASPORA ȘI IPOTEZA KAZARĂ

O întrebare cu miză existențială

Dacă întrebarea „cine sunt palestinienii?” este politic explozivă atunci întrebarea „cine sunt evreii?” este și mai complexă pentru că răspunsul atinge simultan identitatea religioasă, etnică, națională și biologică a unui grup care a supraviețuit două milenii de diaspora, persecuție și asimilare parțială, și care a reușit cu sprijinul imperiilor colonizatoare fondarea unui stat modern pe baza unei revendicări de continuitate cu o populație antică.

Întrebarea nu este abstractă din perspectivă academică ci are consecințe directe pentru conflictul pe care îl analizăm, dacă evreii ashkenazi, care constituie aproximativ jumătate din populația evreiască mondială și care au format coloana vertebrală demografică a sionismului timpuriu, descind în principal din convertiți kazari din stepele Eurasiei și nu din israeliții antici din Levant, atunci argumentul legăturii ancestrale cu teritoriul Israelului se complică fundamental.

Asta susține ipoteza kazară și asupra ei ne vom îndrepta atenția în acest capitol.

Să examinăm cu ce dovezi vine și ce îi răspunde știința.

4.1 Arthur Koestler și Al Treisprezecelea Trib: scandalul din anul 1976

Arthur Koestler este unul dintre intelectualii cei mai fascinanti și mai contradictorii ai secolului al XX-lea. Născut în anul 1905 la Budapesta, într-o familie evreiască asimilată, a fost pe rând sionist în tinerețe, membru al Partidului Comunist German, spion sovietic, deținut al lui Franco în Războiul Civil Spaniol, prizonier condamnat la moarte, scriitor de succes în Marea Britanie și, în cele din urmă, unul dintre cei mai avizați critici ai totalitarismului. *Darkness at Noon*, romanul său din 1940 despre procesele staliniste, rămâne unul dintre cele mai puternice documente literare ale secolului trecut.

În anul 1976, la 71 de ani, Koestler a publicat *The Thirteenth Tribe: The Khazar Empire and Its Heritage*, o carte care avea să îl urmărească postum și să alimenteze dezbateri până în zilele noastre.

Teza lui Koestler era simplă și provocatoare, evreii ashkenazi, cei din Europa de Est și Centrală, vorbitori de idiș și nu de ebraică, cei care au format nucleul demografic al sionismului și al Holocaustului deopotrivă, nu descind în principal din evreii antici din Iudeea, ci din kazari, un popor turcic din stepele Eurasiei, popor care a fondat un imperiu între Marea Caspică și Marea Neagră și al cărui conducător, regele Hagan Bulan, doar a adoptat iudaismul ca religie de stat în jurul anului 740 d.Hr.

Vom încerca acum să separăm certitudinile de presupuneri sau exagerări.

Kazarii au existat într-adevăr, imperiul lor a fost real și semnificativ geopolitic, a blocat expansiunea arabă spre nord și a controlat rutele comerciale dintre Bizanț și lumea islamică timp de mai multe secole. Și convertirea la iudaism este documentată în surse medievale, inclusiv în corespondența în ebraică dintre Hagan Iosif și Hasdai ibn Shaprut, vizir al califului din Córdoba, datată la circa 960 d.Hr.

Ce nu era documentat solid, totuși, era amploarea conversiei și persistența ei demografică. Koestler a argumentat că după prăbușirea imperiului kazar sub atacurile mongole și rusești din secolele X–XIII, kazarii convertiți s-au dispersat spre vest, în Europa de Est, și au format nucleul populației evreiești ashkenaze. Evreii din Polonia, Rusia, România, Ungaria nu ar fi, în această ipoteză, descendenții exilaților din Ierusalim, ci urmașii unor turci eurasiatici convertiți.

Motivația lui Koestler pentru publicarea cărții era, după propria mărturisire, parțial politică, dacă evreii ashkenazi nu descind din israeliții antici, atunci argumentul sionist al legăturii ancestrale cu Palestina este slăbit, și, în mod ironic, și argumentul antisemitismului rasial, care pretindea că evreii sunt o rasă distinctă și inferioară. Koestler, care era el însuși evreu și care supraviețuise secolului antisemit, voia să demoleze simultan fundamentul rasial al sionismului și al antisemitismului.

Reacția a fost, previzibil, furtunoasă. Istoricii și geneticienii evrei au contestat cartea lui Koestler în timp ce naționaliștii arabi și antisemiții de diverse facturi au adoptat-o cu entuziasm ca armă propagandistică, exact efectul pe care Koestler nu îl dorise de fapt. Koestler și soția sa au murit în 1983 într-un aparent dublu suicid, lăsând cartea să circule în contextele cele mai diverse, de la cercetările academice serioase la site-urile conspiraționiste.

4.2 Shlomo Sand și invenția poporului evreu

Trei decenii după Koestler, un istoric israelian a reluat argumentul dar a folosit instrumente academice pentru studiul său.

Shlomo Sand s-a născut în anul 1946 într-un lagăr de persoane strămutate din Austria, fiu al unor supraviețuitori ai Holocaustului de origine poloneză, și a crescut în Israel. Este profesor de istorie la Universitatea din Tel Aviv, aceeași universitate unde predau Finkelstein și Herzog, și s-a specializat în istoria intelectuală franceză și în istoriografia naționalismului.

În anul 2008, Sand a publicat în ebraică *Matai ve'ech humtza ha'am hayehudi*, tradus în franceză ca și *Comment le peuple juif fut inventé* și în engleză ca *The Invention of the Jewish People* (2009), în limba română titlul devenind *Cum a fost inventat poporul evreu*. Cartea a devenit un bestseller în Israel și în Franța înainte să apară în limba engleză,

provocând o dezbatere națională în Israel comparabilă cu cea stârnită de articolul lui Herzog din 1999.

Argumentul lui Sand este mai sofisticat decât al lui Koestler și operează pe mai multe niveluri.

Primul nivel este critic față de conceptul însuși de „popor evreu” ca entitate biologică continuă. Sand argumentează că iudaismul antic era o religie activă misionară și prozelitistă, nu un club etnic închis, și că comunitățile evreiești din diaspora s-au format în bună parte prin conversii locale, nu prin descendența biologică din exilații din Ierusalim. Evreii din Yemen, din Etiopia, din Berberia nord-africană și din Imperiul Roman, toți ar conține straturi semnificative de convertiți locali.

Al doilea nivel atacă mitul exilului. Sand argumentează că nu a existat o expulzare în masă a evreilor din Iudeea de către romani, nici după 70 d.Hr., și nici după 135 d.Hr. Romanii nu aveau obiceiul de a deporta populații agricole întregi. Ceea ce s-a întâmplat a fost însă o emigrare treptată și voluntară, accelerată de deteriorarea condițiilor economice, nu o expulzare forțată. Populația evreiască din Iudeea a rămas în mare parte pe loc și s-a convertit treptat la creștinism și, ulterior, la islam, devenind, în interpretarea lui Sand, parte din populația arabă palestiniană de azi.

Al treilea nivel integrează ipoteza kazară, evreii ashkenazi descind în principal din kazari și din alte convertiri locale europene, nu din exilații levantini.

Sand și-a continuat argumentul în altă carte a sa, *The Invention of the Land of Israel* (2012), unde aplică același scepticism ideii că „Eretz Israel”, Pământul lui Israel, a fost un concept geografic consistent și continuu în conștiința evreiască diasporică, argumentând că a fost în bună parte o construcție a sionismului modern.

Reacțiile academice față de Sand au fost mixte. Unii istorici au apreciat demitizarea narativului național israelian. Alții au contestat argumentele specifice, în special teza privind absența exilului, considerată o suprasimplificare, și au subliniat că Sand este un istoric al secolului al XX-lea și nu al antichității, și că se aventurează în teritorii unde nu are competența tehnică a unui specialist.

Critica cea mai serioasă adusă lui Sand vizează metodologia, acesta construind un argument unilateral din surse selectate, ignorând dovezile contrare, exact ceea ce reproșează naționaliștilor pe care îi critică. Aceasta, bineînțeles, nu anulează opera sa în toate privințele, dar îl face să fie privit mai mult ca un avocat al unei părți decât ca un arbitru.

4.3 Eran Elhaik și testul genetic: știința intră în arenă

Dacă Koestler a formulat ipoteza la nivel narativ și Sand a argumentat-o istoric, **Eran Elhaik** a încercat să o valideze și genetic.

Elhaik s-a născut în Israel, a studiat biologia moleculară și a obținut doctoratul la Universitatea din Houston. În anul 2012 a publicat în revista de specialitate *Genome Biology and Evolution* un studiu intitulat „The Missing Link of Jewish European Ancestry: Contrasting the Rhineland and the Khazarian Hypotheses”, un studiu care a generat o controversă științifică de proporții neobișnuite.

Metodologia lui Elhaik compara genomul evreilor ashkenazi cu cel al populațiilor din fosta zonă kazară, în special georgienii, armenii și azerii moderni, și cu cel al populațiilor din Orientul Mijlociu. Concluzia sa a fost aceea că evreii ashkenazi prezintă o componentă genetică mai apropiată de populațiile caucaziene și eurasiatice decât de cele din Orientul Mijlociu, ceea ce ar susține originea kazară.

Studiul a fost preluat imediat de presa internațională și de susținătorii ipotezei kazare drept confirmare genetică definitivă.

Problema este că marea majoritate a geneticienilor specializați în studiile pe populații largi care au examinat studiul lui Elhaik au contestat atât metodologia, cât și concluziile acestuia.

Criticile principale

Harry Ostrer de la Albert Einstein College of Medicine, autorul lucrării *Legacy: A Genetic History of the Jewish People* (2012), și Doron Behar, unul dintre cei mai citați geneticieni ai populațiilor evreiești, au publicat răspunsuri

detaliat. Criticile lor vizează mai multe probleme tehnice fundamentale.

Elhaik a folosit populații moderne din Caucaz ca proxy pentru kazarii medievali, o substituție problematică, deoarece nu știm cu precizie care populații moderne descind din kazari și în ce proporție. Kazarii nu au lăsat ADN antic analizat până la publicarea studiului.

Deasemenea, metodele statistice folosite de Elhaik pentru a determina „cel mai apropiat” grup genetic au fost contestate ca inadecvate pentru tipul de analiză pe care o propunea.

Și în plus, foarte important, studiile independente ulterioare, inclusiv cel al lui Behar din 2010, publicat în revista *Nature* alături de o echipă de zeci de specialiști, care a analizat genomul a 14 comunități evreiești din întreaga lume, au ajuns la concluzii diferite și mai robuste din punct de vedere metodologic.

4.4 Ce spune consensul genetic: sefarzi, mizrahi, etiopieni

Testul cel mai puternic al ipotezei kazare nu este compararea ashkenazilor cu populațiile caucaziene ci compararea tuturor comunităților evreiești majore între ele și cu populațiile din regiunile în care au trăit.

Dacă evreii ashkenazi descind din kazari convertiți, ar trebui să fie genetic diferiți de evreii sefarzi, mizrahi și etiopieni,

care descind, prin orice narativ, din alte populații cu totul diferite. Adică, nu ar trebui să existe o componentă genetică comună semnificativă care să îi lege pe toți.

Studiile de genom larg, în special Behar et al. 2010 în revista *Nature*, și studii ulterioare din 2012–2020 care au utilizat tehnici de secvențiere de generație următoare mult mai precise, arată un tablou consistent și surprinzător.

Evreii ashkenazi, sefarzi (descendenți ai evreilor expulzați din Spania în 1492, stabiliți în Imperiul Otoman, nordul Africii și Europa de Vest) și **mizrahi** (evreii din Irak, Iran, Yemen, Siria), adică acele comunități care au trăit separat unele de altele timp de mii de ani și în zone geografice complet diferite, prezintă o componentă genetică levantină comună semnificativă, care îi distinge de populațiile majoritare printre care au trăit. Ashkenazii din Polonia sunt genetic mai apropiați de evreii yemeniți decât de polonezii ne-evrei printre care au trăit timp de secole.

Aceste rezultate moderne nu poate fi explicate prin ipoteza kazară. Nu există nicio cale prin care kazarii convertiți din stepele eurasiatice să aibă o componentă genetică levantină distinctă cu evreii din Yemen sau din Irak, cei care nu au nicio legătură cu kazarii.

Componenta levantină comună sugerează o origine ancestrală parțial comună în Orientul Mijlociu, consistentă cu descendența dintr-o populație care a trăit în Levant în antichitate și s-a dispersat în diaspora.

Evreii etiopieni, comunitățile Beta Israel, care au trăit în Etiopia timp de milenii în izolare aproape completă față de restul lumii evreiești, prezintă un profil genetic predominant african-estic, cu o componentă a Orientului Mijlociu semnificativ mai mică. Aceasta sugerează că ei descind probabil din convertiri locale etiopiene la iudaism, cu o componentă levantină mai redusă, exact scenariul pe care Sand îl propune pentru diverse comunități evreiești.

Evreii etiopieni sunt, cu alte cuvinte, dovada că și Sand are parțial dreptate, conversiile locale au jucat un rol în formarea unor comunități evreiești, dar nu infirmă componenta levantină comună a comunităților evreiești majore.

Tabloul complet

Consensul genetic actual, bazat pe studii publicate în reviste de vârf de la multiple echipe independente, poate fi rezumat astfel:

Evreii ashkenazi prezintă un genom de origine mixtă, o componentă levantină-mediteraneană semnificativă (estimată la 30–60% în diferite studii, cu variații metodologice) și o componentă europeană semnificativă (estimată la 40–60%), reflectând secole de viață în Europa și, probabil, conversii și căsătorii mixte la periferia comunităților. Componenta kazară, dacă există, este greu de distins de componenta europeană generală și este în orice caz minoritară.

Cu alte cuvinte, un amestec 50/50 de gene europene cu gene levantine iar genele kazare sunt prezente ca și contribuție europeană.

În mod egal însă, se pare că ipoteza kazară în forma sa radicală, că ashkenazii descind *în principal* din kazari, nu este susținută de datele genetice actuale. Că există o oarecare componentă eurasiatică și că kazarii au contribuit *parțial* la genomul unor populații evreiești est-europene este posibil și nu poate fi exclus complet, dar rămâne nedemonstrat convingător.

Elhaik însuși a continuat să publice și să susțină versiuni rafinate ale tezei sale, dar rămâne în minoritate clară față de consensul comunității științifice. Trebuie, bineînțeles, ca de obicei, să nu uităm că cercetătorii sunt finanțați de anumite grupuri de interese, că aceste grupuri de interese pot urmări impunerea unor rezultate care să corespundă unor interese politice și că, până la urmă, se cunoaște că, în general, testele genetice produc rezultate de cele mai multe ori vagi și interpretabile datorită extremului amestec genetic al populațiilor globului.

4.5 Ce înseamnă toate acestea pentru argumentul cărții

Să tragem concluziile relevante pentru întrebarea centrală a acestei cărți.

Prima concluzie: Evreii israelieni moderni nu sunt simpla continuare biologică a israeliților antici. Genomul lor reflectă două milenii de diaspora, conversii, amestecuri și dispersie pe trei continente. Legătura biologică directă cu Levantul există și este reală, dar este una dintre componentele unui tablou complex, nu o linie dreaptă neîntreruptă de la regatul lui David la Tel Aviv.

A doua concluzie: Ipoteza kazară în forma sa radicală este infirmată de datele genetice actuale, dar trebuie să păstrăm o anumită doză de scepticism în ceea ce privește orice testări genetice. Până în prezent, nu există o dovadă convingătoare și acceptată universal că ashkenazii descind *în principal* din kazari. Există o componentă levantină comună tuturor comunităților evreiești majore care sugerează o origine ancestrală parțial comună în Orientul Mijlociu.

A treia concluzie, și aceasta este esențială: Niciuna dintre cele două concluzii de mai sus nu rezolvă conflictul și nu stabilește cine are dreptate.

Chiar dacă ipoteza kazară ar fi corectă în totalitate aceasta nu ar anula drepturile oamenilor care s-au născut în Israel, care și-au construit viețile acolo, ale căror familii sunt îngropate acolo și care nu au altă țară. Apartenența la un loc nu se stabilește prin test ADN ci prin naștere, prin viață, prin comunitate și prin lege.

Shlomo Sand însuși, cel mai abil susținător academic al ipotezei kazare, a recunoscut explicit acest lucru: „Nu spun că israelienii trebuie să plece, spun că narativul prin care își

justifică prezența acolo este o construcție modernă, nu un adevăr etern. Aceasta nu schimbă faptul că ei există, că sunt o populație reală cu drepturi reale."

Și invers, chiar dacă evreii israelieni ar descinde biologic și direct din israeliții antici, ceea ce datele sugerează doar parțial, dar nu complet, aceasta nu le-ar conferi drepturi teritoriale absolute în sensul juridic modern, din motivele pe care le-am argumentat în Introducere și în Capitolul 1. *Descendența biologică dintr-o populație care a locuit un teritoriu cu trei mii de ani în urmă nu este un titlu de proprietate recunoscut de niciun sistem de drept internațional.*

Argumentul existenței și drepturilor Israelului nu poate fi construit pe genetică. La fel cum argumentul drepturilor palestinienilor nu poate fi construit pe genetică.

Ambele argumente trebuie construite pe altceva, pe realitatea oamenilor care trăiesc acolo acum, pe drepturile lor ca ființe umane, pe dreptul internațional și pe posibilitatea, dificilă, dar necesară, a unei soluții care să respecte ambele populații reale.

Concluzia capitolului: identitate reală, narativ construit

Evreii israelieni sunt un popor real. Astăzi aceștia au o cultură distinctă, o limbă reînviată cu remarcabilă energie colectivă, ebraica modernă este unul dintre rarele exemple

din istorie ale unei limbi clasice readuse la viață ca limbă maternă, o istorie de două milenii de supraviețuire în diaspora, la fel ca a multor altor seminții, o traumă recentă și masivă în războaiele mondiale ale secolului al XX-lea și o experiență de construire a unui stat din aproape nimic în mai puțin de un secol.

Astăzi, aceste realități nu depind de ipoteza kazară, nu depind de întrebarea dacă Exodul a avut loc sau nu, și nu depind nici de refuzul prim ministrului israelian David Ben-Gurion de a declara sau nu granițe reale în anul 1948 când a început colonizarea teritoriului. Ele există independent de orice narativ fondator.

Ceea ce se poate și trebuie examinat este narativul care transformă aceste realități contemporane în drepturi absolute bazate pe continuitate biologică și proprietate ancestrală de milenii. Acel narativ este o construcție, la fel ca orice narativ național. Și construcțiile pot fi examinate critic fără ca examinarea lor să amenințe drepturile oamenilor reali care trăiesc în prezent.

Capitolul următor examinează poate cel mai dur și mai puțin discutat argument al cărții, de ce nu poți „muta” un popor în altă parte, și ce spune istoria despre toate propunerile de acest tip.

Note și surse pentru Capitolul 4

Despre Koestler și ipoteza kazară: Koestler, A. *The Thirteenth Tribe: The Khazar Empire and Its Heritage*, Random House, 1976; Brook, K.A. *The Jews of Khazaria*, Rowman & Littlefield, 2006 (cea mai documentată analiză academică a kazarilor).

Despre Shlomo Sand: Sand, S. *The Invention of the Jewish People*, Verso, 2009; Sand, S. *The Invention of the Land of Israel*, Verso, 2012; recenzii critice: Engel, D. în *Jewish Quarterly Review* 100 (2010); Penslar, D. în *Jewish History* 24 (2010).

Despre Eran Elhaik: Elhaik, E. „The Missing Link of Jewish European Ancestry: Contrasting the Rhineland and the Khazarian Hypotheses”, *Genome Biology and Evolution* 5 (2012); răspuns critic: Behar, D.M. et al. *Genome Biology and Evolution* 5 (2013).

Despre consensul genetic: Behar, D.M. et al. „The genome-wide structure of the Jewish people”, *Nature* 466 (2010); Ostrer, H. *Legacy: A Genetic History of the Jewish People*, Oxford University Press, 2012; Lazaridis, I. et al. „Ancient human genomes suggest three ancestral populations for present-day Europeans”, *Nature* 513 (2014).

Despre evreii etiopieni: Cruciani, F. et al. „A back migration from Asia to sub-Saharan Africa is supported by high-resolution analysis of human Y-chromosome haplotypes”, *American Journal of Human Genetics* 70

(2002); Behar, D.M. et al. „Contrasting patterns of Y chromosome variation in Ashkenazi Jewish and host non-Jewish European populations", *Human Genetics* 114 (2004).

CAPITOLUL 5

DE CE NU POȚI „MUTA” UN POPOR ÎN ALTĂ PARTE

Soluția care nu este soluție

De-a lungul istoriei conflictului israeliano-palestinian, o idee a revenit periodic în discursul public, idee îmbrăcată în forme diferite și venind din direcții politice opuse, *soluția geografică*. Dacă cele două populații nu pot coexista pe același teritoriu mic atunci una dintre ele, sau amândouă, ar trebui mutată în altă parte.

Această idee are o lungă genealogie. Sionismul timpuriu a discutat explicit posibilitatea transferului populației arabe din Palestina. Statele arabe au refuzat decenii la rând să integreze refugiații palestinieni, menținându-i în tabere ca argument politic împotriva Israelului. Politicieni israelieni de extremă dreaptă au propus periodic „transferul voluntar” al arabilor din Israel și Cisiordania. Comentatori occidentali au sugerat că lumea arabă vastă ar putea absorbi palestinienii, iar lumea evreiască din diaspora ar putea face la fel pentru a absorbi israelienii dacă statul eșuează.

Toate aceste propuneri au în comun o anume premisă greșită, aceea că oamenii pot fi mutați la comandă, că apartenența la un teritoriu este accidentală și substituibilă și că o populație poate fi mutată dintr-un loc în altul fără a-și pierde esența sau drepturile sale.

Această premisă este falsă, nu în sens sentimental, ci în sens juridic, politic și empiric demonstrabil. Capitolul de față construiește argumentul pe trei niveluri, precedentele istorice reale de transfer de populație și ce ne învață ele, cadrul juridic internațional actual, și aplicarea simetrică a argumentului ambelor populații din conflict.

5.1 Precedentele istorice: când transferul a „funcționat” și la ce preț

Există în istoria secolului al XX-lea câteva cazuri de transfer de populație la scară largă care sunt uneori citate ca precedente pentru fezabilitatea soluției geografice. Trebuie să le examinăm cu onestitate, inclusiv cazurile în care transferul a produs o stabilitate relativă ulterioară, pentru că a le ignora sau a le prezenta unilateral ar slăbi argumentele folosite aici.

Schimbul greco-turc din 1923

Tratatul de la Lausanne, semnat în iulie 1923 după Războiul Greco-Turc, a formalizat cel mai mare schimb de populație organizat din istoria modernă până la acel moment, circa 1,2 milioane de creștini ortodocși din Anatolia au fost transferați în Grecia, și circa 400.000 de musulmani din Grecia au fost transferați în Turcia. Schimbul a fost în mare parte forțat, populații care trăiseră pe acele teritorii de generații, uneori de secole, au fost deplasate pe criteriu religios, nu etnic sau

lingvistic, mulți greci din Anatolia nu vorbeau greaca și mulți musulmani din Grecia nu vorbeau turca.

Ce a produs acest transfer? Pe termen lung, a eliminat o sursă majoră de conflict etnic între cele două state și a contribuit la o stabilitate relativă a frontierei greco-turce pentru decenii. Acesta este argumentul invocat de susținătorii transferului ca precedent pozitiv.

Ce nu spune acest argument este că procesul a produs o suferință umană masivă și documentată. Refugiații greci din Anatolia, numiți *prosfyges*, au trăit decenii în condiții precare în Grecia, pe terenuri confiscate de la musulmanii expulzați. Trauma de rădăcinării a marcat generații. Smyrna, Izmirul de azi, unul dintre cele mai cosmopolite orașe ale Mediteranei, cu comunități grecești, armenie, evreiești și turce care coexistaseră secole, a fost distrusă în 1922 înainte de schimb, dezastrul documentând zeci de mii de morți. Stabilitatea obținută a fost construită pe cadavre și pe traume transmise transgenerațional.

Mai mult, schimbul greco-turc a fost posibil dintr-un motiv specific, existau două state naționale distincte, cu teritorii clar delimitate, între care populațiile puteau fi schimbate. Din păcate nu același lucru se poate spune în cazul Palestinei pentru că acolo nu există un echivalent pentru conflictul israeliano-palestinian, nu există un „stat palestinian” cu teritoriu controlat în care să fie transferați palestinienii din Israel, și nu există nici „stat al diasporei evreiești” în care să fie transferați israelienii.

Partiția Indiei din 1947

O altă dramă demografică enormă este independența Indiei față de Marea Britanie realizată în august 1947, după falimentul imperiului colonial și a fost însoțită de partiția subcontinentului în două state, India și Pakistan, făcută pe criteriu religios, majoritatea hindusă a rămas în India în timp ce majoritatea musulmană a fost mutată într-o nouă regiune ruptă din RAJ, India britanică, și denumită Pakistan. Rezultatul a fost cel mai mare transfer de populație din istoria modernă, circa 10–20 de milioane de oameni s-au deplasat în ambele direcții în câteva luni, și între 200.000 și 2 milioane de oameni au murit în violențele comunitare care au însoțit procesul.

Punjabul, provincia împărțită între India și Pakistan, a cunoscut unele dintre cele mai brutale violențe din istoria secolului al XX-lea, masacre reciproce între hindusi, musulmani și sikhi, trenuri sosite la destinație cu toți pasagerii morți, violuri sistematice folosite ca armă de război etnic. Urmele acestui transfer sunt vizibile și astăzi în tensiunile indo-pakistaneze, în conflictul din Kashmir, în traumele familiale transmise generațiilor ulterioare.

Și în cazul Indiei, susținătorii transferului ca soluție pot argumenta că partiția a creat în cele din urmă două state funcționale, cu o frontieră, oricât de disputată ar fie aceasta, între ele. Critica fundamentală rămâne însă valabilă și este aceeași, „funcționarea” unui transfer de populație se

măsoară în decenii sau secole, nu în ani, și costul uman al procesului în sine este rar inclus în calculul „eficienței” sale.

Expulzările etnicilor germani din Europa post-1945

Între 1945 și 1950, circa 12–14 milioane de etnici germani au fost expulzați sau au fugit din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România și Iugoslavia, cea mai mare deplasare de populație din istoria Europei. Expulzarea a fost aprobată de Conferința de la Potsdam din august 1945, prin care Aliții au aprobat transferul „ordonat și uman” al populațiilor germane.

În realitate însă, acest transfer nu a fost nici ordonat, nici uman în execuție. Estimările morților variază între 500.000 și 2 milioane, în funcție de metodologie și de definiția adoptată pentru „cauza de expulzare”. Proprietățile confiscate nu au fost compensate decât parțial și tardiv, uneori deloc.

Pe termen lung, expulzarea etnicilor germani a eliminat o sursă potențială de conflict etnic în Europa Centrală și a contribuit la omogenizarea națională a statelor postcomuniste. Germania Federală a reintegrat expulzații, *Vertriebene*, cu costuri sociale și economice semnificative, dar fără a produce un conflict armat persistent.

Întrebarea relevantă pentru cazul nostru rămâne, în ce măsură aceste exemple sunt aplicabile conflictului israeliano-palestinian? Răspunsul onest este, *parțial și cu rezerve majore*. Toate transferurile istorice majore au avut

loc în contextul unor războaie sau imediat după acestea, cu sprijinul sau aprobarea unor mari puteri, și în epoci în care normele de drept internațional privind drepturile individuale și protecția civililor erau mult mai slabe decât cele care există astăzi.

Trăim acum într-un cadru juridic internațional radical diferit de cel din 1923 sau 1947 iar în acest cadru, transferul forțat de populație nu mai este o opțiune legală, indiferent de precedentele istorice.

5.2 Cadrul juridic internațional: ce interzice dreptul actual

Dreptul internațional postbelic a construit, în mare parte ca răspuns direct la atrocitățile celui de-al Doilea Război Mondial și la transferurile forțate care l-au însoțit, un cadru normativ clar care interzice transferul forțat de populație în aproape orice circumstanță.

Convenția pentru Prevenirea și Pedepsirea Crimei de Genocid (1948)

Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 9 decembrie 1948, cu o zi înainte de Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Genocidului definește crima de genocid ca incluzând, la Articolul 2(e), „transferul forțat de copii ai grupului către alt grup.” Mai larg, actele enumerate în convenție includ măsuri menite să împiedice nașterile și să distrugă un grup național, etnic, rasial sau religios „ca atare.”

Transferul forțat al unei populații civile pe criterii etnice sau naționale intră sub incidența acestei convenții atunci când este executat cu intenția de a distruge grupul ca entitate distinctă.

Convenția de la Geneva (IV) din 1949 și Protocoalele Adiționale

A Patra Convenție de la Geneva, referitoare la protecția civililor în timp de război, interzice explicit la Articolul 49 „transferurile individuale sau în masă, de natură forțată, ale persoanelor protejate din teritoriul ocupat în teritoriul puterii ocupante sau al oricărui alt stat.” Același articol interzice „deportările sau transferurile forțate ale persoanelor protejate din teritoriul ocupat.”

Această prevedere este direct relevantă pentru orice propunere de transfer al populației palestinienilor din Cisiordania sau Gaza, teritorii calificate drept ocupate de dreptul internațional dominant, în alte state arabe sau în altă parte.

Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale (1998)

Statutul CPI definește la Articolul 7 „deportarea sau transferul forțat al populației” ca crimă împotriva umanității atunci când este comisă „ca parte dintr-un atac larg sau sistematic îndreptat împotriva oricărei populații civile.” Nu există o excepție pentru transferuri „motivate strategic” sau „necesare militar.”

Principiul autodeterminării popoarelor

Carta ONU, Articolele 1 și 55, și Rezoluția 2625 a Adunării Generale (1970), Declarația privind Principiile Dreptului Internațional referitoare la Relațiile Prietenești, stabilesc dreptul popoarelor la autodeterminare ca principiu fundamental al ordinii internaționale. Transferul forțat al unei populații este, prin natura sa, o negare a autodeterminării, o populație nu se poate autodetermina dacă este mutată cu forța de pe teritoriul pe care pretinde să se autodetermine.

Concluzia juridică

Orice propunere de transfer forțat al palestinienilor din teritoriile ocupate sau din Israel, sau de transfer forțat al evreilor israelieni din Israel, ar constitui, în cadrul juridic internațional actual o crimă împotriva umanității conform Statutului de la Roma, o violare gravă a Celei de-a Patra Convenții de la Geneva, o potențială crimă de genocid conform Convenției din 1948, dacă este executată cu intenția de a distruge grupul ca entitate distinctă și o violare a principiului autodeterminării popoarelor, consacrat în Carta ONU.

Se poate observa că aici nu discutăm despre argumente morale ci despre norme juridice. *Transferul forțat de populație este ilegal în dreptul internațional contemporan, indiferent de justificările politice invocate.*

5.3 Aplicarea simetrică: de ce argumentul se întoarce împotriva oricărei părți

Principiul simetriei, pe care l-am stabilit ca metodă a acestei cărți încă din Introducere, impune să aplicăm argumentul împotriva transferului în mod egal ambelor părți.

Să examinăm, aşadar, fiecare parte.

Argumentul împotriva transferului palestinienilor

Propunerile de transfer al palestinienilor, fie din Cisiordania și Gaza, fie din Israel însuși, au o istorie în discursul politic israelian de extremă dreaptă. Figuri ca Meir Kahane, fondatorul mișcării Kach, au propus explicit expulzarea arabilor din Israel și din teritoriile ocupate. Variante mai moderate ale aceleiași idei, „transfer voluntar stimulat financiar”, au circulat în discursul unor politicieni mainstream israelieni.

Problemele juridice cu aceste propuneri sunt cele enumerate mai sus, ilegalitate clară în dreptul internațional, calificabilă drept crimă împotriva umanității.

Problemele politice sunt la fel de decisive, statele arabe vecine, Iordania, Egipt, Liban și Siria, nu au consimțit și nu vor consimți la absorbția forțată a milioane de palestinieni. Iordania, care are deja o populație de circa 2,3 milioane de refugiați și urmași palestinieni înregistrați, a declarat în mod repetat că nu va accepta o „soluție iordaniană” a problemei palestiniene, înțelegând prin aceasta transformarea Iordaniei în statul palestinian de substituție. Regele

Abdullah al II-lea a formulat-o explicit în mai multe discursuri: „Iordania este Iordania și Palestina este Palestina.”

Există și o problemă demografică fundamentală, populațiile nu sunt mase omogene și ușor de mutat. Palestiniienii din Cisiordania, din Gaza, din Israel și din diaspora au identități, rețele sociale, proprietăți, documente și istorii specifice locurilor în care trăiesc. „Mutarea” lor ar implica nu doar deplasarea fizică, ci distrugerea unor structuri sociale, economice și culturale construite de generații.

Argumentul împotriva transferului evreilor israelieni

Varianta inversă a soluției geografice, israelienii ar trebui să plece și să lase Palestina arabilor, este prezentă în discursul anumitor facțiuni palestiniene și al unor state arabe, și a constituit, în diferite formulări, politica oficială a unor state arabe în deceniile de după 1948.

Problemele cu această propunere sunt simetrice cu cele de mai sus, dar au și specificități proprii care merită examinate separat.

Prima problemă este demografică și generațională. Israelul există din 1948. La mijlocul anilor 2020, populația sa de cetățeni evrei este de circa 7 milioane de persoane. Dintre acestea, o majoritate covârșitoare s-au născut în Israel, sunt israelieni nativi, sabra în terminologia locală, care nu au altă țară, nu vorbesc altă limbă ca primă limbă, nu au altă rețea

socială și economică. A vorbi despre „mutarea” lor este echivalentul juridic și moral al discuției despre mutarea oricărei populații native dintr-un stat recunoscut internațional.

A doua problemă este recunoașterea internațională. Israelul este un stat membru al ONU din 1949, recunoscut astăzi de circa 165 din cele 193 de state membre ale ONU. Dizolvarea unui stat membru ONU prin forță sau prin presiune externă nu are precedent în istoria modernă și ar constitui o violență împotriva Cartei ONU, care garantează integritatea teritorială și independența politică a membrilor săi la Articolul 2(4).

A treia problemă este cea mai delicată și mai rar abordată deschis, unde ar trebui să meargă israelienii? Ipoteza că evreii israelieni s-ar putea „întoarce” în țările din care provin ei sau părinții sau bunicii lor ignoră realități fundamentale. Evreii mizrahi, circa jumătate din populația evreiască a Israelului, provin din state arabe, Irak, Yemen, Maroc, Egipt, Siria, Libia, de unde au fost expulzați sau au fugit între 1948 și 1970, în valuri succesive de persecuție și presiune. Proprietățile lor din acele țări au fost confiscate. Comunitățile lor au dispărut. Nu există o „întoarcere” posibilă în sensul practic al cuvântului.

Evreii ashkenazi care s-au stabilit în Israel din Europa între 1880 și 1950 provin în majoritate din țări în care comunitățile evreiești au fost fie exterminate în perioada celui de-al doilea război mondial, fie dispersate. A sugera că

urmașii lor s-ar putea „întoarce” în Polonia, Rusia, România sau Germania ignoră că acele comunități nu mai există, că proprietățile au fost confiscate și că primirea nu ar fi garantată.

Aceasta nu este, bineînțeles, o justificare pentru politicile israeliene față de palestinieni ci este o constatare a realității demografice și anume că israelienii de azi sunt, în imensa lor majoritate, oameni fără un „altundeva” viabil.

5.4 Transferul ca politică: de la teorie la practică

Există un argument empiric suplimentar împotriva transferului de populație ca soluție politică, independent de ilegalitatea sa juridică, nu funcționează în sensul în care susținătorii săi pretind că funcționează.

Schimbul greco-turc din 1923 nu a rezolvat conflictul greco-turc, el a continuat în alte forme, culminând cu invazia turcă a Ciprului în 1974 și cu divizarea insulei care persistă până azi. Partiția Indiei din 1947 nu a rezolvat conflictul hindu-musulman, el continuă în Kashmir, în violențele comunitare periodice din India și în tensiunea nucleară indo-pakistaneză. Expulzarea etnicilor germani din Europa Centrală nu a rezolvat toate tensiunile etnice din regiune, a creat în schimb noi revendicări de proprietate și noi identități ale victimizării care au complicat integrarea europeană timp de decenii.

Transferul de populație „rezolvă” o problemă politică în sensul cel mai îngust, elimină fizic grupul a cărui prezență este percepută ca problemă, dar nu elimină revendicările, memoriile, identitățile sau traumele acelu grup. Produce în schimb o diaspora cu un puternic sentiment potrivit, o populație cu un real narativ al victimizării care devine combustibil politic pentru generații.

Cazul palestinienilor din 1948 ilustrează exact acest mecanism, strămutarea a eliminat prezența fizică a circa 700.000 de oameni din teritoriul statului Israel nou fondat, dar nu a eliminat problema palestiniană ci a transformat-o dintr-o problemă internă într-una regională și astăzi globală, cu consecințe pe care le trăim cu toții șapte decenii mai târziu.

De fapt, cea mai bună dovadă este că dacă transferul din 1948 ar fi „rezolvat” problema atunci nu am mai scrie această carte astăzi.

5.5 Alternativa la transfer: ce implică recunoașterea drepturilor simultane

Dacă transferul este ilegal, imoral și empiric ineficient atunci ce ne rămâne de făcut, ce opțiuni avem la dispoziție? Capitolul de față nu propune o soluție politică, aceasta nu este scopul său, dar poate delimita cadrul în care orice soluție trebuie să opereze.

Orice aranjament care respectă dreptul internațional și drepturile fundamentale ale ambelor populații trebuie să pornească de la câteva premise fixe, care nu sunt negociabile juridic.

Populația israeliană actuală, circa 7 milioane de cetățeni evrei, plus circa 2 milioane de cetățeni arabi, are drept de ședere, proprietate și autodeterminare pe teritoriul Israelului în granițele recunoscute internațional. Aceasta nu este negociabilă.

Populația palestiniană din Cisiordania și Gaza, cei circa 5 milioane de persoane, are drepturi civile, politice și la autodeterminare care nu pot fi suprimate indefinit prin ocupație militară fără a viola dreptul internațional în mod sistematic. Nici aceasta nu este negociabilă.

Refugiații palestinieni și urmașii lor, al căror număr înregistrat depășea 5,9 milioane în 2023, au drepturi recunoscute prin Rezoluția 194 a ONU, a căror aplicare practică este subiect de negociere, dar a căror existență nu poate fi pur și simplu ignorată. Nici aceasta nu este negociabilă.

Orice soluție care ignoră oricare dintre aceste trei premise va eșua, fie pentru că va fi ilegală în dreptul internațional, fie pentru că va genera rezistență armată, fie pentru că va fi respinsă de comunitatea internațională. Istoria conflictului din ultimele șapte decenii demonstrează empiric această concluzie.

Concluzia capitolului: oamenii nu sunt relocabili prin decret

Argumentul central al acestui capitol poate fi formulat astfel în cel mai simplu mod, *populațiile nu sunt variabile geografice rearanjabile*, ci sunt comunități umane cu drepturi, cu istorii, cu proprietăți, cu rețele sociale și cu identități legate de locuri specifice. Transferul lor forțat este ilegal în dreptul internațional actual, a produs în toate cazurile istorice suferință masivă și, empiric, nu a rezolvat conflictele care l-au motivat ci le-a transformat și le-a perpetuat în forme noi.

Aceasta se aplică simetric ambelor populații din conflictul israeliano-palestinian. Nu există o versiune a soluției geografice care să fie simultan legală, fezabilă și eficientă.

Concluzia nu este confortabilă pentru nimeni și înseamnă că cele două populații trebuie să găsească o modalitate de a împărți sau de a administra același teritoriu mic, cu tot ce implică aceasta în termeni de compromis, de cedări reciproce și de recunoaștere a drepturilor celuilalt. Discutăm pragmatic, la nivelul anului 2026, la distanță de acel ev colonial care a decis înființarea statului Israel pe un teritoriu locuit de altă populație. Trecutul nu poate fi schimbat și în prezent soluția trebuie să includă ambele populații.

Capitolul următor examinează instrumentul juridic care ar trebui să guverneze acest proces, ce spune dreptul

internațional despre teritorii ocupate, autodeterminare și obligațiile statelor, și unde eșuează dreptul internațional în a oferi răspunsuri practice.

ote și surse pentru Capitolul 5

Despre schimbul greco-turc: Clark, B., *Twice a Stranger: The Mass Expulsions that Forged Modern Greece and Turkey*, Harvard University Press, 2006; Ladas, S.P., *The Exchange of Minorities: Bulgaria, Greece and Turkey*, Macmillan, 1932; Tratatul de la Lausanne (1923), disponibil public în arhivele Societății Națiunilor.

Despre partiția Indiei: Khan, Y., *The Great Partition: The Making of India and Pakistan*, Yale University Press, 2007; Talbot, I. și Singh, G., *The Partition of India*, Cambridge University Press, 2009.

Despre expulzările etnicilor germani: Naimark, N.M., *Fires of Hatred: Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*, Harvard University Press, 2001; Conferința de la Potsdam, Protocolul Final (1945), disponibil în arhivele Departamentului de Stat al SUA.

Despre cadrul juridic internațional: Convenția pentru Prevenirea și Pedepsirea Crimei de Genocid (1948), ONU; A Patra Convenție de la Geneva (1949), CICR; Statutul de la Roma al CPI (1998), ONU; Rezoluția 2625 a Adunării Generale ONU (1970).

Despre propunerile de transfer în contextul israeliano-palestinian: Morris, B. și Kedar, B.Z.,„'Cast Thy Bread': Israeli Planning to Transfer Palestinians, 1948–1949", *Middle Eastern Studies* 59 (2023); Masalha, N.,*Expulsion of the Palestinians: The Concept of 'Transfer' in Zionist Political Thought, 1882–1948*, Institute for Palestine Studies, 1992.

Despre evreii mizrahi și expulzările din țările arabe: Shiblak, A.,*Iraqi Jews: A History of Mass Exodus*, Saqi Books, 2005; Laskier, M.M.,*North African Jewry in the Twentieth Century*, NYU Press, 1994.

CAPITOLUL 6

CE SPUNE DREPTUL INTERNAȚIONAL

Dreptul care există și dreptul care funcționează

Există o distincție fundamentală pe care orice analiză serioasă a conflictului israeliano-palestinian trebuie să o facă de la început, distincția dintre dreptul internațional ca sistem normativ, ce spune, ce interzice, la ce obligă acesta, și dreptul internațional ca sistem de executare, cât de des este respectat, cine îl aplică și cu ce instrumente.

Cu alte cuvinte, ca și lucrare practică, ne propunem aici să facem distincția dintre frumoasa teorie juridică și, de cele mai multe ori, trista realitate a ”legii” pe care o fac cei puternici.

Confuzia dintre cele două produce argumente false în ambele direcții. Susținătorii Israelului invocă adesea absența unui mecanism de executare pentru a argumenta că rezoluțiile ONU sunt irelevante și că Israelul poate ignora legal ceea ce nu îi convine. Criticii Israelului invocă adesea dreptul internațional ca și cum ar fi un sistem cu putere de constrângere reală, ignorând că aceleași norme sunt violate sistematic în permanență și de mulți ani de alte state fără consecințe reale.

Adevărul se află în mijloc și este mai interesant decât oricare dintre extreme, dreptul internațional există, este coerent ca sistem normativ și produce consecințe reale, diplomatice, economice, de legitimitate, chiar și atunci când nu poate fi executat cu forța, dar este aplicat selectiv, în funcție de puterea politică a actorilor implicați, și are lacune structurale care îl fac ineficient în unele dintre cele mai importante conflicte ale lumii.

Capitolul de față examinează mai întâi cei patru piloni juridici relevanți pentru conflictul israeliano-palestinian, apoi cel mai important document juridic internațional specific acestui conflict, și încheie cu o evaluare onestă a limitelor sistemului.

6.1, Primul pilon: Rezoluțiile ONU și forța lor juridică diferențiată

Nu toate rezoluțiile ONU sunt egale din punct de vedere juridic. Aceasta este o distincție tehnică crucială pe care dezbaterea publică o ignoră aproape invariabil.

Arhitectura juridică a ONU

Carta ONU, adoptată în anul 1945, creează două organe principale cu putere de decizie, Adunarea Generală, în care toate cele 193 de state membre au câte un vot, și Consiliul de Securitate, format din 15 membri, 5 permanenți cu drept de veto (SUA, Rusia, China, Marea Britanie și Franța) și 10 membri nepermanenți aleși rotativ.

Rezoluțiile Adunării Generale sunt, în principiu, *doar recomandări*, adică nu au forță juridică obligatorie pentru state, cu excepția rezoluțiilor privind funcționarea internă a ONU. Ele exprimă consensul sau majoritatea comunității internaționale și au o greutate politică și morală semnificativă, dar un stat poate ignora o rezoluție a Adunării Generale fără a viola tehnic dreptul internațional.

În deplin contrast cu rezoluțiile Adunării Generale, rezoluțiile Consiliului de Securitate adoptate sub Capitolul VII al Cartei, care se referă la amenințări la adresa păcii, încălcări ale păcii și acte de agresiune, sunt *obligatorii* pentru toate statele membre. Ele constituie dreptul internațional obligatoriu și pot autoriza măsuri coercitive, inclusiv militare.

Aceasta este distincția pe care o invocă Israelul când respinge anumite rezoluții ONU ca neobligatorii, și este, tehnic, parțial corectă. Parțial, pentru că unele rezoluții relevante sunt ale Consiliului de Securitate și sunt obligatorii.

Rezoluția 181 (1947), Planul de Partiție

Adoptată de Adunarea Generală la 29 noiembrie 1947, Rezoluția 181 a recomandat împărțirea Palestinei Mandatate în două state, un stat evreu și un stat arab, cu Ierusalimul ca *corpus separatum* sub administrare internațională. A fost adoptată cu 33 de voturi pentru, 13 împotriva și 10 abțineri.

Statutul juridic al acestei rezoluții 181 este disputat. Mișcarea sionistă a acceptat-o ca bază pentru proclamarea

statului Israel dar statele arabe și palestinienii au respins-o. Israelul invocă Rezoluția 181 ca fundament al legitimității sale internaționale, dar nu a implementat niciodată complet prevederile sale, inclusiv crearea statului arab propus și statutul internațional al Ierusalimului.

Această selectivitate, a accepta părțile convenabile ale unui document internațional și a ignora restul, nu este exclusivă Israelului în politica internațională, dar este relevantă pentru evaluarea coerenței argumentului juridic israelian.

Rezoluția 242 (1967), Retragera din teritoriile ocupate

Adoptată de Consiliul de Securitate la 22 noiembrie 1967, la câteva luni după Războiul de Șase Zile, Rezoluția 242 este documentul juridic central al conflictului postbelic și este, spre deosebire de Rezoluția 181, *obligatorie* pentru state ca rezoluție a Consiliului de Securitate.

Rezoluția 242 cere, în principiu, retragerea forțelor israeliene din „teritorii ocupate în conflictul recent” și recunoașterea dreptului fiecărui stat din regiune la „pace în cadrul unor frontiere sigure și recunoscute.”

Formularea engleză originală, „withdrawal from occupied territories”, nu „withdrawal from the occupied territories”, a generat o dezbatere juridică prelungită. Israelul și susținătorii săi au argumentat că absența articolului hotărât „the” înseamnă că retragerea nu trebuie să fie completă, din toate teritoriile ocupate, ci parțială în timp ce criticii au

argumentat că formularea franceză a rezoluției, care are același statut oficial, folosește „des territoires occupés”, echivalentul articolului hotărât, și că intenția Consiliului era o retragere completă.

Această ambiguitate lingvistică deliberată, negociată intens de diplomați britanici la momentul redactării, a permis decenii de dezacord cu privire la ce cere exact Rezoluția 242. Ceea ce este neambiguu, rezoluția cere și o soluție justă pentru problema refugiaților, formulare care a fost interpretată diferit de fiecare parte.

Rezoluția 338 (1973)

Adoptată în urma Războiului de Yom Kippur, Rezoluția 338 a Consiliului de Securitate, a cerut un armistițiu imediat și a reafirmat implementarea Rezoluției 242. Aceasta nu adaugă elemente juridice noi substanțiale, dar consolidează caracterul obligatoriu al principiilor din 242.

Rezoluția 2334 (2016)

Adoptată de Consiliul de Securitate la 23 decembrie 2016 cu 14 voturi pentru și abținerea SUA, care nu a folosit dreptul de veto, o decizie controversată a administrației Obama, Rezoluția 2334 declară că coloniile israeliene din Cisiordania și Ierusalimul de Est „nu au niciun temei juridic și constituie o violare flagrantă a dreptului internațional.”

La fel ca 242 și 338, și rezoluția 2334 este obligatorie fiind emisă de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite și reprezintă cel mai recent și mai explicit document

juridic internațional privind ilegalitatea coloniilor israeliene în teritoriile ocupate. Administrația Trump a respins-o și a mutat ambasada SUA la Ierusalim în 2018, o decizie nerecunoscută de marea majoritate a comunității internaționale. Administrația Biden nu a revocat recunoașterea Ierusalimului ca capitală, dar a reafirmat că coloniile sunt ilegale în dreptul internațional.

6.2 Al doilea pilon: autodeterminarea versus integritatea teritorială

Aceasta este tensiunea centrală și nerezolvată a dreptului internațional modern, și nu este specifică conflictului israeliano-palestinian, ci îl include ca unul dintre cele mai acute exemple ale ei.

Principiul autodeterminării

Dreptul popoarelor la autodeterminare este consacrat în Carta ONU la Articolele 1(2) și 55, și a fost dezvoltat în Rezoluția 1514 a Adunării Generale din anul 1960, Declarația privind acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, și în Rezoluția 2625 din anul 1970. Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice și Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale, ambele din anul 1966, stipulează la Articolul 1 comun că *„toate popoarele au dreptul la autodeterminare.”*

Aplicat conflictului israeliano-palestinian, principiul autodeterminării susține *dreptul palestinienilor la un stat propriu*, o concluzie pe care comunitatea internațională o recunoaște în mod covârșitor, inclusiv prin recunoașterea statului Palestina de circa 146 din cele 193 de state membre ale ONU la mijlocul anilor 2020.

Principiul integrității teritoriale

Același drept internațional consacră însă și principiul integrității teritoriale a statelor existente, la Articolul 2(4) al Cartei ONU, care interzice „amenințarea sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărui stat.”

Tensiunea dintre cele două principii este reală și nu are o soluție juridică automată, autodeterminarea palestinienilor intră în conflict cu integritatea teritorială a Israelului dacă revendicările teritoriale palestinieniene includ teritorii pe care Israelul le consideră parte din statul său.

Cum gestionează dreptul internațional această tensiune?

Avizul Consultativ al Curții Internaționale de Justiție din 2010 privind Declarația de Independență a regiunii Kosovo, un caz diferit, dar cu relevanță pentru înțelegerea principiului, a clarificat că declarațiile unilaterale de independență nu sunt în sine ilegale în dreptul internațional, dar că *dreptul internațional nu conferă automat dreptul la independență oricărui grup care și-l dorește.*

Soluția dominantă în dreptul internațional pentru tensiunea autodeterminare-integritate teritorială este negocierea bilaterală cu sprijin internațional, o soluție care, în cazul israeliano-palestinian, a eșuat repetat. Acordurile de la Oslo din anii 1993 și 1995, Summitul de la Camp David din 2000, Acordurile de la Taba din 2001 și Summitul de la Annapolis din anul 2007 sunt tot atâtea exemple de negocieri care nu au produs un acord final.

Eșecul negocierilor nu anulează drepturile, nici ale unora, nici ale celorlalți ci înseamnă că mecanismul dreptului internațional de rezolvare a acestei tensiuni, negocierea, nu a funcționat în acest caz. Iată, așadar, limitările unui drept internațional teoretic ce nu-și poate exercita autoritatea în practică, motivele fiind previzibile și anume influențele statelor puternice împotriva celor mai puțin puternice pe modelul american, "Might Makes Right", adică cel puternic face legea.

6.3 Al treilea pilon: dreptul ocupației militare

Teritoriile ocupate de Israel în anul 1967, Cisiordania, inclusiv Ierusalimul de Est, și inițial Gaza, sunt, din perspectiva dreptului internațional dominant, teritorii ocupate în sensul juridic al cuvântului. Această calificare are consecințe precise și obligatorii.

Ce este ocupația militară în dreptul internațional

Regulamentul de la Haga din anul 1907, Regulamentul privind legile și obiceiurile războiului terestru, anexat Convenției de la Haga IV, definește la Articolul 42 teritoriul ocupat ca teritoriu aflat „efectiv sub autoritatea armatei inamice.” Această definiție a fost confirmată și dezvoltată de A Patra Convenție de la Geneva din anul 1949.

Calificarea unui teritoriu ca ocupat declanșează un set de obligații juridice pentru puterea ocupantă, enumerate în Convenția de la Geneva IV.

Puterea ocupantă nu poate transfera populație civilă proprie pe teritoriul ocupat, Articolul 49(6). Aceasta este prevederea pe care Rezoluția 2334 o invocă în privința coloniilor israeliene din Cisiordania. Puterea ocupantă nu poate modifica statutul juridic al teritoriului ocupat. Puterea ocupantă are obligația să asigure ordinea publică și viața normală a populației ocupate, să permită livrările umanitare și să trateze civilii conform standardelor stabilite de convenție.

Contestarea calificării de teritoriu ocupat

Israelul a contestat calificarea Cisiordaniei și a Gazei ca teritorii ocupate în sensul Convenției de la Geneva, argumentând că Cisiordania nu era suveranitate iordaniană recunoscută înainte de anul 1967, ci un teritoriu anexat unilateral de Iordania în anul 1950, recunoscut doar de Marea Britanie și Pakistan, și că, prin urmare, ocupația

israeliană nu intră sub incidența Articolului 2 al Convenției, care se referă la teritorii ale unei „Înalte Părți Contractante.”

Această interpretare a fost respinsă de Curtea Internațională de Justiție, de Comitetul Internațional al Crucii Roșii, custodele oficial al Convențiilor de la Geneva, și de marea majoritate a juriștilor internaționali. Consensul juridic dominant este că Convenția de la Geneva IV se aplică teritoriilor ocupate în anul 1967.

Gaza după 2005

Israelul s-a retras unilateral din Gaza în anul 2005, demantelând coloniile și retrăgând forțele militare și a declarat că ocupația regiunii Gaza a încetat. Hamas a preluat controlul regiunii Gaza în anul 2007, după un conflict armat cu organizația militară Fatah.

Israel, Egipt și comunitatea internațională au impus un blocaj al regiunii Gaza. Întrebarea juridică, dacă Gaza rămâne teritoriu ocupat în sensul juridic, în pofida retragerii militare israeliene, dat fiind că Israelul controlează spațiul aerian, apele teritoriale, frontierele terestre și registrul populației, a fost tratată diferit de actori diferiți. ONU, CICR și majoritatea juriștilor internaționali consideră că Gaza rămâne sub ocupație efectivă israeliană, în sensul că Israelul exercită control determinant asupra condițiilor de viață ale populației.

6.4 Al patrulea pilon: recunoașterea statală și Convenția de la Montevideo

Ce face un stat legitim în dreptul internațional? Aceasta este întrebarea la care Convenția de la Montevideo din anul 1933, Convenția privind drepturile și obligațiile statelor, adoptată de statele americane, a oferit răspunsul cel mai citat, deși nu universal acceptat.

Criteriile de la Montevideo

Articolul 1 al Convenției stabilește patru criterii pentru statut de stat, populație permanentă, teritoriu definit, guvern și capacitate de a intra în relații cu alte state.

Apare imediat însă o observație relevantă pentru conflictul analizat în această lucrare, criteriul „teritoriu definit” nu cere frontiere precise și definitiv stabilite. Numeroase state au fost recunoscute cu frontiere disputate sau nedeterminate, inclusiv Israelul în 1948. Absența granițelor declarate nu a împiedicat admiterea Israelului în ONU în 1949.

Același argument se aplică însă în mod egal și unui potențial stat palestinian, absența unor frontiere definitiv stabilite nu este, în sine, un impediment juridic pentru recunoaștere ca stat însă, așa cum am văzut în primul capitol, este imposibil de răspuns la întrebarea dacă un stat are dreptul la existență fără a se cunoaște granițele sale pentru că altfel orice granițe pot fi revendicate de acel stat.

Teoria declarativă versus teoria constitutivă

În dreptul internațional există două teorii concurente ale recunoașterii statale.

Teoria declarativă, susținută de Convenția de la Montevideo, afirmă că un stat există din momentul în care îndeplinește criteriile obiective, independent de recunoașterea altor state. Recunoașterea are efect declarativ, nu constitutiv.

Teoria constitutivă afirmă că un stat există juridic doar prin recunoașterea altor state. Fără recunoaștere, nu există personalitate juridică internațională.

În practică, dreptul internațional contemporan aplică o abordare mixtă, criteriile obiective sunt necesare, dar recunoașterea internațională este esențială pentru funcționarea practică a statului în sistemul internațional iar aici intervine din nou autoritatea statelor puternice.

Statul Palestina a fost recunoscut de 146 de state la mijlocul anilor 2020 și a primit statut de stat observator ne-membru la ONU prin Rezoluția 67/19 din noiembrie 2012, adoptată cu 138 de voturi pentru, 9 împotriva și 41 de abțineri. În mai 2024, Adunarea Generală a adoptat Rezoluția ES-10/23, care a recomandat admiterea Palestinei ca membru cu drepturi depline, o recomandare blocată în Consiliul de Securitate de vetoul american.

Statul Israel contestă că Palestina îndeplinește criteriile de la Montevideo, în special criteriul guvernului efectiv, dat fiind că Autoritatea Palestiniană controlează parțial Cisiordania,

în timp ce Hamas controlează Gaza, fără unitate politică între ele.

Aceasta este o obiecție cu substanță juridică reală. Și rămâne nerezolvată.

6.5 Avizul Consultativ al CIJ din 2004: zidul și dreptul

La 9 iulie 2004, Curtea Internațională de Justiție a emis un Aviz Consultativ privind „Consecințele juridice ale construirii unui zid în teritoriul palestinian ocupat”, cel mai important document juridic internațional specific acestui conflict.

Contextul

Israelul a început construcția unui sistem de bariere, zid de beton în zone urbane, gard de securitate în zone rurale, în Cisiordania din 2002, în contextul celei de-a doua Intifade și al unui val de atentate sinucigașe. Argumentul israelian era securitar, bariera reducea drastic infiltrarea teroriștilor. Argumentul palestinian era că traseul barierei, care se desfășoară în mare parte pe teritoriul Cisiordaniei mai degrabă decât pe Linia Verde, confisca de facto teritoriu palestinian și izola comunități de terenurile agricole și de servicii.

Adunarea Generală a cerut un aviz consultativ CIJ în decembrie 2003. Israelul a refuzat să participe la proceduri,

argumentând că CIJ nu era competentă și că problema era politică, nu juridică.

Conținutul avizului

CIJ a decis, cu 14 voturi contra 1, că construcția barierei pe teritoriul palestinian ocupat, inclusiv în Ierusalimul de Est și împrejurimile sale, era contrară dreptului internațional.

Avizul a constatat că traseul barierei viola dreptul internațional umanitar și dreptul internațional al drepturilor omului, construcția barierei, împreună cu regimul asociat, impunea restricții severe libertății de circulație a palestinienilor și dreptului lor la muncă, sănătate, educație și nivel de trai adecvat, coloniile israeliene din Cisiordania fuseseră stabilite cu violarea Articolului 49(6) al Celei de-a Patra Convenții de la Geneva, Israelul era obligat să înceteze imediat lucrările, să demonteze bariera și să repare prejudiciile cauzate.

Israel a respins avizul, argumentând că era consultativ, deci neobligatoriu, și că ignora considerentele de securitate. Statele Unite au votat împotriva în Adunarea Generală care a cerut avizul și au susținut poziția israeliană.

Semnificația juridică

Avizul CIJ din 2004 este important nu pentru că a produs consecințe imediate, zidul există în continuare, ci pentru că reprezintă cea mai autorizată declarație juridică internațională privind ilegalitatea specifică a unor acțiuni israeliene în Cisiordania. El a fost emis de instanța juridică

supremă a sistemului ONU, cu o majoritate de 14 la 1, și a fost confirmat de un aviz CIJ ulterior din 2024, privind consecințele juridice ale politicilor israeliene în teritoriile ocupate, care a mers și mai departe, constatând că prezența israeliană în teritoriile ocupate este în întregime ilegală și că toate statele au obligația să nu recunoască această prezență ca legală.

Avizul din 2024 este cel mai recent și mai extins document juridic internațional privind conflictul și va constitui o referință obligatorie în orice analiză juridică viitoare.

Și cu toate astea zidul este acolo de peste 20 de ani demonstrând lipsa de autoritate reală a unor instituții internaționale atunci când în lumea reală operează dreptul celui mai puternic.

6.6 Limitele dreptului internațional: sistemul care nu se execută singur

Am construit în secțiunile anterioare un argument juridic solid folosind onestitate și logică intelectuală dar se impune să recunoaștem acum limitele fundamentale ale acestui argument pur juridic.

Absența unui mecanism de executare universal

Dreptul internațional nu are un echivalent al poliției și al instanțelor naționale care execută legea față de indivizi. Consiliul de Securitate poate autoriza măsuri coercitive,

inclusiv militare, împotriva statelor care violează dreptul internațional, dar numai dacă niciunul din cei cinci membri permanenți nu folosește dreptul de veto.

În practică, aceasta înseamnă că SUA pot bloca orice acțiune coercitivă împotriva Israelului în Consiliul de Securitate, Rusia poate bloca orice acțiune împotriva Siriei sau a propriilor acțiuni, China poate bloca orice acțiune care îi afectează interesele. *Marile puteri sunt, în practică, imune față de mecanismele de executare ale dreptului internațional pe care ele însele îl invocă față de alții.*

Aceasta nu este o critică specifică Israelului sau SUA ci este o caracteristică structurală a sistemului internațional, pe care realității în teoria relațiilor internaționale o descriu ca anarhie structurală pentru că *nu există o autoritate centrală cu monopolul forței la nivel global.*

Aplicarea selectivă

Dreptul internațional este aplicat selectiv în funcție de puterea politică a actorilor implicați și de interesele marilor puteri. Irakul a fost sancționat și invadat pentru violarea rezoluțiilor ONU, în timp ce Israelul a ignorat zeci de rezoluții ONU fără consecințe coercitive similare, în parte datorită protecției americane totale de care se bucură în Consiliul de Securitate. Rusia la rândul ei a ignorat rezoluțiile privind Crimeea și Ucraina iar China ignoră deciziile Tribunalului de Drept al Mării privind Marea Chinei de Sud.

A invoca dreptul internațional ca argument absolut și universal, ignorând această selectivitate, este intelectual necinstit. Dar a concluziona datorită acestei selectivități că dreptul internațional este irelevant este o eroare la fel de mare, selectivitatea aplicării nu anulează validitatea normelor. Este de înțeles însă sentimentul general de frustrare în fața crimelor, a jafului și a suferințelor nemărginite pe care limitarea exercitării deciziilor cu caracter juridic îl provoacă la nivel global.

Oricât de mult am căuta să analizăm la nivel intelectual arhitectura juridică internațională din perspectiva ordinii și a dreptății nu putem să nu recunoaștem că, în prezent, omenirea se găsește într-o situație disperată în ceea ce privește siguranța unor largi mase de oameni.

Dreptul internațional ca limbaj comun, nu ca lege executorie

Cea mai utilă înțelegere a dreptului internațional în contextul acestei cărți este probabil aceasta, dreptul internațional furnizează un limbaj comun și un set de norme de referință față de care acțiunile statelor pot fi evaluate și criticate, chiar dacă nu pot fi întotdeauna sancționate.

Când CIJ declară că coloniile israeliene sunt ilegale, sau când Rezoluția 2334 afirmă același lucru, consecința imediată nu este demolarea coloniilor. Consecința este că orice stat care recunoaște sau sprijină coloniile trebuie să se justifice față de un standard juridic internațional stabilit. Consecința este că oficialii responsabili de violări documentate ale dreptului

internațional pot fi expuși urmării penale internaționale dacă circumstanțele se schimbă. Consecința este că legitimitatea internațională a Israelului este erodată gradual de fiecare decizie care violează normele acceptate.

Acestea sunt consecințe reale, chiar dacă difuze și lente însă nimic din aceste consecințe nu poate reda viața sutelor de mii de copii uciși în conflict și a milioane de victime a căror vieți au fost definitiv distruse. Pentru ei toți nimic din ceea ce discutăm, învățăm și acceptăm astăzi nu mai poate schimba nimic și asta este, credem noi, marea dramă a acestui context internațional.

Același argument se aplică simetric, atunci când dreptul internațional este invocat de actori palestinieni sau arabi care, ei înșiși, violează normele internaționale, Hamas folosind scuturi umane, atacuri deliberate asupra civililor israelieni (vezi masacrele din Israel din 7 octombrie 2023), refuzul de a recunoaște dreptul la existență al unui stat membru ONU, acele violări sunt la fel de reale și la fel de supuse evaluării față de aceleași standarde.

Dreptul internațional nu este proprietatea exclusivă a niciunei tabere însă, până astăzi, umanitatea a pierdut milioane de semeni în timp ce mai marii planetei au eșuat elegant la masa tratativelor. Pentru ei consecințele sunt de imagine în timp ce pentru victime și pentru familiile acestora consecințele sunt catastrofale.

Concluzia capitolului: un sistem imperfect care rămâne indispensabil

Tabloul complet al dreptului internațional aplicat conflictului israeliano-palestinian arată un sistem normativ coerent și clar în principii, coloniile sunt ilegale, ocupația are limite juridice precise, ambele populații au drepturi la autodeterminare, transferul forțat de populație este interzis, dar *profund deficient în executare* datorită realității *Might Makes Right*.

Această dualitate nu este un argument pentru a ignora dreptul internațional ci unul pentru a înțelege ce poate și ce nu poate face comunitatea internațională. Aceasta poate stabili standardele teoretice față de care acțiunile sunt evaluate, poate crea costuri de legitimitate pentru violatori, poate furniza cadrul pentru negocieri și pentru o eventuală soluție dar, în mod esențial, **nu poate, singur, forța pe nimeni să facă nimic.**

Soluția conflictului, dacă va exista vreuna, vreodată, va trebui să se construiască în cadrul acestor norme, nu în ciuda lor, iar orice propunere de soluție care violează dreptul internațional, fie că vorbim de anexarea Cisiordaniei, fie de distrugerea statului Israel, nu este o soluție ci o nouă problemă.

Capitolul următor examinează una dintre întrebările cel mai rar adresate direct în dezbaterile publice, poate uciderea, oricât de justificată ar fi percepută de autorii ei, să cucerească un teritoriu legitim în dreptul internațional contemporan?

Note și surse pentru Capitolul 6

Despre arhitectura juridică ONU și rezoluții: Carta Organizației Națiunilor Unite (1945); Simma, B. et al. (ed.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, Oxford University Press, ediția a 3-a, 2012.

Despre Rezoluția 181: Khalidi, W., „Revisiting the UNGA Partition Resolution”, *Journal of Palestine Studies* 27 (1997).

Despre Rezoluția 242: Lord Caradon (Hugh Foot), declarații publice privind redactarea rezoluției, *Journal of Palestine Studies* 10 (1981); Roberts, A. și Kingsbury, B. (ed.), *United Nations, Divided World*, Oxford University Press, 1993.

Despre dreptul ocupației militare: Pictet, J. (ed.), *Commentary on the Fourth Geneva Convention*, CICR, 1958; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, Princeton University Press, 2004.

Despre Avizul CIJ 2004: CIJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Aviz Consultativ, 9 iulie 2004, disponibil public pe site-ul CIJ; Scobbie, I., „Words My Mother Never Taught Me: 'In Defense of the International Court'”, *American Journal of International Law* 99 (2005).

Despre Avizul CIJ 2024: CIJ, *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the*

Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem,
Aviz Consultativ, 19 iulie 2024.

Despre Convenția de la Montevideo: Crawford, J., *The Creation of States in International Law*, Oxford University Press, ediția a 2-a, 2006.

Despre limitele dreptului internațional: Koskenniemi, M., *From Apology to Utopia: The Structure of International Legal Argument*, Cambridge University Press, 2005; Goldsmith, J.L. și Posner, E.A., *The Limits of International Law*, Oxford University Press, 2005.

CAPITOLUL 7

POATE FI CUCERIT ÎN MOD LEGITIM UN TERITORIU PRIN CRIMĂ? DOCUMENTARUL SUFERINȚEI: 1947–PREZENT

Nota metodologică: cum am adunat aceste date și de ce contează

Înainte de orice cifră, o clarificare despre metodă, pentru că în acest capitol metodologia nu este un detaliu tehnic, ci miza centrală.

Datele despre victime în conflicte armate sunt întotdeauna contestate. Motivele sunt multiple și nu toate sunt propagandistice pentru că haosul luptelor face imposibilă documentarea în timp real, accesul jurnaliștilor și observatorilor internaționali este adesea restricționat, definițiile diferă, cine este „combatant” și cine este „civil”, iar fiecare parte are un interes strategic în a-și maximiza propriile pierderi și a minimiza sau nega pierderile cauzate adversarului.

Prin urmare, acest capitol adoptă un standard explicit și consistent adică sunt citate numai surse cu metodologie documentată public, cu date verificabile și cu reputație de independență față de ambele tabere. Acolo unde sursele diferă, prezentăm toate estimările disponibile și explicăm discrepanța iar acolo unde o sursă are o limitare metodologică relevantă, o notăm explicit.

Sursele principale folosite sunt următoarele:

B'Tselem, Centrul Israelian pentru Informații privind Drepturile Omului în Teritoriile Ocupate, organizație israeliană neguvernamentală fondată în 1989, finanțată parțial de fundații europene și americane, care documentează victime și violări ale drepturilor omului din ambele părți. B'Tselem are baze de date individuale pentru fiecare persoană ucisă, cu nume, vârstă, circumstanțe și sursa documentării. Este contestată de unii israelieni ca organizație de stânga, dar metodologia sa de documentare individuală este considerată riguroasă de comunitatea academică internațională.

OCHA, Biroul ONU pentru Coordonarea Afacerilor Umanitare, care publică rapoarte regulate privind situația umanitară în teritoriile palestinienilor. Sursă instituțională ONU, cu acces la date din teren.

UNRWA, Agenția ONU pentru Refugiații Palestinieni, care gestionează tabere de refugiați și publică date demografice și umanitare.

Ministerul Sănătății din Gaza, sursă palestiniană oficială pentru datele despre victime din Gaza. Are limitări metodologice în perioade de conflict intens când documentarea este imposibilă, și a fost contestat de Israel și SUA pentru acuratețe în unele perioade. Totuși, este sursa primară disponibilă și datele sale sunt în general confirmate retrospectiv de organizații independente.

Institutul Național Israelian de Medicină Legală și IDF, surse israeliene oficiale pentru datele despre victime israeliene.

Amnesty International și organizația **Human Rights Watch**, organizații internaționale cu metodologie documentată, care au investigat violări ale drepturilor omului din ambele părți.

Arhivele istorice, documentele desecretizate ale armatei israeliene, arhivele britanice privind Mandatul, documentele ONU din 1947–1949, pentru perioada aceea istorică.

Cu aceste instrumente, construim tabloul documentar al suferinței umane din 1947 până în prezent, nu pentru a stabili un scor al victimizării sau pentru a compara suferințe incomparabile, ci pentru a arăta concret și incontestabil că niciun act de violență din acest conflict, indiferent de justificarea invocată, nu a produs un drept teritorial legitim și că prețul uman al conflictului nerezolvat este măsurabil, continuu și în creștere.

7.1 1947–1949: Războiul de Independență / Al-Nakba

Perioada noiembrie 1947 - iulie 1949 este fondatoare pentru înțelegerea conflictului pentru că ea a produs simultan nașterea statului Israel și catastrofa palestiniană, două evenimente inseparabile care alimentează narativele opuse până în prezent.

Victimele militare și civile israeliene

Conform datelor Ministerului Apărării Israelian și ale istoricului Benny Morris, *1948: A History of the First Arab-Israeli War* (2008), pierderile israeliene în război au fost de aproximativ 6.000 de morți, din care circa 4.000 militari și circa 2.000 civili. Aceasta reprezenta aproximativ 1% din populația evreiască a Palestinei la acea dată, o pierdere proporțională enormă pentru o comunitate de circa 650.000 de persoane.

Civili evrei au fost uciși în atacuri asupra convoaielor, în asediul Ierusalimului, unde aprovizionarea cu apă și alimente a fost întreruptă luni de zile, și în atacuri asupra așezărilor. Masacrul de la Kfar Etzion din mai 1948, în care circa 130 de apărători evrei capturați au fost uciși de combatanți arabi, este documentat în arhivele israeliene și confirmat de istorici independenți.

Victimele palestinieni: morți în luptă și masacre documentate

Estimările totale ale morților palestinieni în 1947–1949 variază între 10.000 și 15.000, conform diferitelor surse. Benny Morris estimează circa 10.000–12.000. Walid Khalidi, în *All That Remains* (1992), oferă estimări similare.

Ceea ce este documentat individual și incontestabil sunt masacrele specifice:

Masacrul de la Deir Yassin, 9 aprilie 1948: satul Deir Yassin, lângă Ierusalim, a fost atacat de forțele Irgun și Lehi,

grupări paramilitare evreiești. Numărul morților a variat în rapoarte de la 107 la 254. Investigația lui Benny Morris, bazată pe arhive israeliene desecretizate, stabilește un număr de circa 100–120 de morți civili, inclusiv femei și copii. Masacrul a fost condamnat public de Agenția Evreiască și de David Ben-Gurion, care a trimis o scrisoare de scuze regelui Abdullah al Iordaniei. Documentele arhivistice israeliene care confirmă masacrul au fost parțial desecretizate și sunt disponibile la Arhivele Statului Israel.

Masacrul de la Lydda, iulie 1948: în urma cuceririi orașului Lydda (Lod) de forțele israeliene, un număr de civili palestinieni au fost uciși în Moscheea Dahmash și în împrejurimi. Estimările variază între 250 și 426 de morți. Morris documentează evenimentul în detaliu, bazându-se pe jurnalele militare israeliene desecretizate. Expulzarea ulterioară a circa 50.000–70.000 de locuitori din Lydda și Ramle în căldura lui iulie 1948, marș forțat în care un număr necunoscut de oameni au murit, este confirmată de mai mulți participanți israelieni, inclusiv de Yitzhak Rabin (fost general IDF și prim ministru israelian) în memoriile sale, parțial cenzurate la publicarea inițială.

Masacrul de la Tantura, mai 1948: documentat inițial de Teddy Katz, student la Universitatea din Tel Aviv, în teza sa de masterat din 1998, bazată pe interviuri cu participanți israelieni și supraviețuitori palestinieni. Katz a estimat 200–250 de morți civili palestinieni după capturarea satului de brigada Alexandroni. Teza a declanșat un proces de defăimare, Katz a semnat inițial o retractare sub presiune,

apoi și-a retras retractarea. Investigații jurnalistice ulterioare și cercetări arheologice din 2021, săpături care au identificat un posibil sit de înmormântare în masă în zona portului Tantura, au readus cazul în atenția publică. Statutul documentar: parțial confirmat, parțial disputat.

Strămutarea: 700.000, cifra necontestată

Cifra de circa 700.000 de palestinieni strămuțați în 1948 este acceptată astăzi de istorici din ambele tabere, inclusiv de Benny Morris, și de ONU. UNRWA înregistra în 1950 aproximativ 750.000 de refugiați palestinieni. Satele distruse, între 400 și 530, în funcție de metodologia de numărare, sunt documentate individual de Walid Khalidi în *All That Remains* și de Benny Morris în *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited* (2004).

Proprietățile confiscate au fost preluate de statul israelian prin Legea Proprietăților Abandonate din 1950 și prin Legea Achizițiilor de Teren din 1953. Valoarea economică a acestor proprietăți a fost estimată în studii ulterioare la zeci de miliarde de dolari în valoare actualizată, o cifră cu relevanță directă pentru orice negociere privind compensații.

Așa s-a născut statul Israel și așa va continua statul Israel prin agresiuni teritoriale ce au urmărit cucerirea de noi teritorii în regiune.

7.2 1967: Războiul de Șase Zile și ocupația

Războiul din iunie 1967 a durat șase zile și a produs consecințe care durează până azi.

Victime militare

Conform datelor oficiale israeliene și ale istoricului Michael Oren, *Six Days of War* (2002): Israel a pierdut circa 776 de soldați morți și circa 2.586 răniți. Pierderile arabe combinate, cele egiptene, iordaniene și siriene, au fost de circa 10.000–15.000 de morți militari, conform estimărilor israeliene acceptate în general de istorici independenți.

Civili și prizonieri

Incidentul USS Liberty, atacul israelian din 8 iunie 1967 asupra navei de cercetare a US Navy, care a ucis 34 de marinari americani și a rănit alți 171, este documentat în arhivele americane și israeliene. Israelul a declarat că a fost o greșeală de identificare și a plătit compensații. Ancheta americană a acceptat oficial explicația, deși unii supraviețuitori și investigatori independenți au contestat-o.

Noi strămutări: 1967

Conform UNRWA și datelor ONU, circa 300.000–350.000 de palestinieni au fost strămutați în urma cuceririi Cisiordaniei și Gazei, unii pentru a doua oară, după ce fuseseră deja refugiați din 1948. Distrugerea satelor Imwas, Yalo și Beit Nuba în Cisiordania imediat după război, documentată de Israel Shahak și confirmată de surse

israeliene independente, a produs strămutarea a circa 10.000 de civili.

7.3 1982: Libanul și Sabra-Shatila

Invazia israeliană a Libanului din iunie 1982, lansată cu obiectivul declarat de a distruge infrastructura OLP (Organizația pentru Eliberarea Palestinei), a produs una dintre cele mai documentate tragedii ale conflictului.

Victime israeliene

Conform datelor oficiale israeliene: circa 675 de soldați israelieni morți în toată campania din Liban (1982–1985), cu mii de răniți.

Victime libaneze și palestinieni în Beirut

Estimările morților libanezi și palestinieni în campania din 1982 variază considerabil. Studiul lui Robert Fisk, *Pity the Nation* (1990), bazat pe reportaj direct, estimează între 17.000 și 20.000 de morți libanezi și palestinieni, în majoritate civili. Cifre similare sunt oferite de surse ale ONU din epocă.

Masacrul de la Sabra și Shatila, septembrie 1982

Acesta este unul dintre cele mai documentate și incontestabile evenimente ale conflictului.

Între 16 și 18 septembrie 1982, miliții creștin-libaneze Kataeb (Falange) au intrat în taberele de refugiați

palestinieni Sabra și Shatila din Beirut de Vest, aflate sub controlul forțelor israeliene care înconjurau zona, și au masacrat populația civilă. Forțele israeliene au controlat perimetrul și au iluminat zona noaptea cu rachete luminoase, fără să intervină.

Numărul victimelor: Comisia Internațională, prezidată de Sean MacBride, laureat al Premiului Nobel pentru Pace, a estimat între 700 și 3.500 de morți. Cifra de circa 800–1.000 este cel mai frecvent citată în surse academice. Victimele erau în majoritate civili palestinieni, cu femei și copii.

Comisia de Anchetă Israeliană Kahan, instituită de guvernul israelian și prezidată de președintele Curții Supreme Yitzhak Kahan, a concluzionat în raportul său din februarie 1983 că Israelul purta „responsabilitate indirectă” pentru masacru, că ministrul apărării Ariel Sharon purta „responsabilitate personală” pentru că nu a prevăzut și nu a prevenit masacrul, și a recomandat demiterea sa din funcție. Sharon a demisionat din funcția de ministru al apărării.

Raportul Kahan este un document produs de statul israelian însuși, necontestabil ca sursă, care stabilește responsabilitatea israeliană indirectă pentru un masacru al populației civile.

7.4 Intifadele: 1987–1993 și 2000–2005

Prima Intifadă (1987–1993)

Conform datelor B'Tselem, organizația israeliană pentru drepturile omului, situația este la fel de dramatică pentru populația civilă.

Palestinieni uciși de forțele israeliene: 1.070. Palestinieni uciși de palestinieni, acuzați de colaborare: 822. Israelieni uciși de palestinieni: 160, din care 100 civili.

Rapoartele B'Tselem din această perioadă documentează individual fiecare caz, cu nume, vârstă și circumstanțe. Datele sunt considerate a fi sub nivelul real deoarece includ numai cazurile documentate individual.

A Doua Intifadă (2000–2005)

Conform B'Tselem, date publicate în baza lor de date accesibilă online indică o situație și mai dramatică.

Palestinieni uciși de forțele israeliene și coloniști: 3.386, din care B'Tselem identifică 1.262 ca non-comatanți, 722 ca minori.

Israelieni uciși de palestinieni: 1.010, din care 644 civili și 366 membri ai forțelor de securitate.

Printre evenimentele documentate specific, masacrul de la tabăra Jenin din aprilie 2002, operațiunea israeliană Scutul Defensiv, în care circa 52 de palestinieni au fost uciși, din care circa 22 civili conform B'Tselem, și 23 de soldați

israelieni. Afirmățiile palestiniene inițiale de „masacru” cu sute de morți au fost infirmate de investigația ONU, care a stabilit cifra de 52. Acesta este un exemplu de inflație propagandistică palestiniană respinsă însă de date independente.

Atentate sinucigașe palestiniene documentate în această perioadă, peste 140 de atacuri, cu cele mai grave fiind atentatul de la hotelul Park din Netanya, Pesah 2002, când au rezultat 30 de morți civili evrei, atentatul de la autobuzul 37 din Haifa, 2003, 17 morți, atentatul din piața Mahane Yehuda din Ierusalim, multiple atacuri cu zeci de morți cumulați. Toate documentate în arhivele israeliene și în rapoartele organizațiilor de monitorizare internaționale.

7.5 Gaza: 2008–2023

Conflictele din Gaza reprezintă cea mai recentă și mai intens documentată serie de violențe din conflict, cu date disponibile din surse multiple și verificabile.

Operațiunea Cast Lead (2008–2009)

Conform datelor ONU, Raportul Goldstone, *Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict*, septembrie 2009, produs de o comisie condusă de judecătorul sud-african Richard Goldstone, el însuși evreu și anterior susținător al Israelului arată următoarele:

Palestinieni uciși: între 1.166 (conform Israelului) și 1.417 (conform surselor palestinieni și ONU). Dintre aceștia, B'Tselem a documentat individual 1.385 de cazuri, stabilind că 762 erau non-comatanți, inclusiv 318 minori.

Israelieni uciși: 13, din care 10 soldați și 3 civili.

Raportul Goldstone a constatat că atât forțele israeliene, cât și Hamas au comis acte care pot constitui crime de război. Goldstone a publicat ulterior, în 2011, un editorial în *Washington Post* în care și-a nuanțat concluziile privind intenționalitatea israeliană, dar nu a retras constatările privind victimele civile. Ceilalți trei membri ai comisiei ONU au respins public nuanțarea lui Goldstone ca nereprezentativă pentru concluziile colective ale raportului.

Operațiunea Pillar of Defense (2012)

Palestinieni uciși: 167, din care B'Tselem documentează 87 non-comatanți. Israelieni uciși: 6, din care 4 civili.

Operațiunea Protective Edge (2014)

Cel mai letal conflict din Gaza înainte de 2023.

Conform ONU, OCHA, *Fragmented Lives: Humanitarian Overview 2014*: Palestinieni uciși: 2.251, din care ONU estimează circa 1.462 civili, 65% din total, inclusiv 551 copii. Israelieni uciși: 73, din care 67 soldați și 6 civili.

Infrastructura distrusă în Gaza în 2014, conform OCHA: 18.000 de locuințe distruse sau grav avariate, 500.000 de

persoane strămutate intern, 17 din 32 de spitale avariate sau distruse.

Marșul Întoarcerii (2018–2019)

Între martie 2018 și decembrie 2019, palestinienii din Gaza au organizat proteste săptămânale la granița cu Israelul. Conform B'Tselem și ONU numărul de victime crește în continuare.

Palestinienii uciși de forțele israeliene: 214, din care B'Tselem a stabilit că cel puțin 154 nu participau la violențe la momentul uciderii. Răniți: peste 36.000, din care circa 8.000 prin împușcare.

Comisia ONU de Anchetă privind Protestele din Gaza, *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Protests in the Occupied Palestinian Territory*, februarie 2019, a constatat că „există motive rezonabile de a crede” că forțele israeliene au comis violări ale dreptului internațional umanitar și ale drepturilor omului, inclusiv ucideri ilegale.

7 octombrie 2023 și conflictul din Gaza (2023–2024)

Atacul Hamas din 7 octombrie 2023 este cel mai documentat atac terorist din istoria conflictului. Conform datelor oficiale israeliene, confirmate de ONU și de organizații internaționale:

Israelieni uciși: 1.200, din care circa 850 civili și circa 350 militari. Cifra include 364 de tineri uciși la festivalul de muzică Nova. Răniți: circa 3.400. Luați ostatici: circa 251, din care circa 100 au fost eliberați prin negocieri, restul fie uciși, fie ținuți în captivitate în Gaza.

Atrocitățile documentate din 7 octombrie, ucideri în masă de civili, inclusiv copii, viol ca armă de război documentat de anchete ONU, mutilări, sunt confirmate de anchete independente, inclusiv de Misiunea ONU de Stabilire a Faptelor, de CNN, BBC, New York Times și de jurnaliști independenți care au accesat documentația israeliană.

Conflictul din Gaza care a urmat, până la momentul redactării acestei cărți, datele disponibile până la mijlocul anului 2025:

Palestinieni uciși: Ministerul Sănătății din Gaza a raportat peste 45.000 de morți la sfârșitul anului 2024, cu mențiunea că în perioadele de acces restricționat documentarea era incompletă. Studii independente publicate în *The Lancet*, una dintre cele mai prestigioase reviste medicale din lume, au estimat că, incluzând morțile indirecte cauzate de colapsul sistemului de sănătate, foamete și boli, numărul total al morților putea depăși 186.000 până la mijlocul anului 2024. Metodologia acestei estimări și limitele ei sunt detaliate în articolul din *The Lancet* din iulie 2024, semnat de Rasha Khatib și colaboratorii săi.

Copii uciși: UNICEF a raportat în decembrie 2024 că Gaza era „cel mai periculos loc din lume pentru copii”, cu peste

14.000 de copii uciși documentați, cea mai mare rată de mortalitate infantilă în conflict din istoria monitorizată de UNICEF.

Strămutați: OCHA a raportat că 1,9 milioane de persoane, circa 85% din populația Gazei, au fost strămutate intern, în marea lor majoritate de mai multe ori consecutiv.

Infrastructura distrusă: Evaluări satelitare independente, publicate de UNOSAT, programul ONU de aplicații satelitare, au estimat că între 50% și 70% din clădirile din Gaza au fost avariate sau distruse până la finalul anului 2024.

Foametea: Cadrul Integrat pentru Clasificarea Fazelor de Securitate Alimentară, IPC, sistemul internațional de referință pentru securitate alimentară, folosit de ONU, FAO și organizații umanitare, a clasificat întreaga populație din nordul Gazei în Faza 5, foamete catastrofală, în raportul din martie 2024, primul caz din istoria sa în care o populație urbană întreagă a primit această clasificare.

În prezent, deja se poate vorbi de milioane de victime omenești prinse într-un conflict teritorial început în anul 1948 și aflat încă în plină desfășurare și prin larga incapacitate de implicare a întregii comunități internaționale care, iată, funcționează din nou conform modelului *Might Makes Right*.

7.6 Victimele evreilor mizrahi expulzați din țările arabe

Simetria documentară impune să includem și o categorie de victime rar discutată în dezbateră occidentală, evreii din țările arabe expulzați sau forțați să fugă în urma conflictelor din 1948 și ulterior.

Conform datelor World Jewish Congress și ale istoricului Avi Shlaim, *The Iron Wall* (2000) și lucrări ulterioare, circa 850.000 de evrei au părăsit sau au fost expulzați din țările arabe și Iran între 1948 și 1972. Principalele valuri, circa 130.000 din Irak (1948–1952), circa 250.000 din Maroc (1948–1967), circa 75.000 din Algeria (1961–1962), circa 40.000 din Tunisia, circa 35.000 din Libia, circa 80.000 din Egipt, circa 50.000 din Yemen.

Proprietățile confiscate acestor comunități, estimări ale World Jewish Congress și ale Organizației Evreilor din Țările Arabe (JJAC), se ridică la o valoare actualizată de circa 150–300 de miliarde de dolari, conform studiilor economice citate în documentele prezentate Congresului american în 2007–2008.

Această categorie de victime este relevantă pentru argumentul cărții din două motive, demonstrează că violența și strămutarea au afectat ambele populații implicate în conflict și că orice calcul complet al daunelor trebuie să includă și aceste pierderi, nu numai pe cele palestinieni.

7.7 Răspunsul la întrebarea titlului: poate uciderea să capete legitimitate?

Tabloul documentar prezentat în acest capitol, zeci de mii de morți, sute de mii de răniți, milioane de strămutați, populații înfometate și bolnave, infrastructură distrusă în mod repetat, pune în termeni concreți întrebarea care dă titlul capitolului.

Răspunsul dreptului internațional este neechivoc: **nu**, uciderea nu conferă legitimitate.

Articolul 2(4) al Cartei ONU interzice dobândirea de teritoriu prin forță. Această normă, *ex injuria jus non oritur*, din faptă ilegală nu se naște drept, este unul dintre cele mai ferm stabilite principii ale dreptului internațional modern, consacrat explicit ca răspuns la agresiunile teritoriale ale celui de-al Doilea Război Mondial.

Rezoluția 242 a Consiliului de Securitate, *obligatorie*, cum am stabilit deja în Capitolul 6, a reafirmat explicit acest principiu în contextul conflictului israeliano-palestinian adică „inadmisibilitatea dobândirii de teritoriu prin război.”

Aceasta înseamnă că nicio victorie militară israeliană, din 1948, din 1967 sau din orice conflict ulterior, nu conferă titlu juridic asupra teritoriilor cucerite dincolo de granițele recunoscute. Înseamnă de asemenea că niciun atac palestinian sau arab, inclusiv atacul Hamas din 7 octombrie 2023, nu conferă, dacă ar fi „reușit”, legitimitate teritorială asupra Israelului.

Violența nu produce legitimitate ci produce victime, produce traume, produce revanșe, produce noi cicluri de violență. Datele din acest capitol documentează șapte decenii de dovezi în sprijinul acestei concluzii.

Și totuși, această constatare ridică imediat o întrebare pe care cartea nu o poate evita, *dacă violența nu produce legitimitate atunci ce anume produce legitimitate?* Cum s-a ajuns la situația actuală și ce instrumente există pentru a o rezolva?

Capitolul următor, Concluzia, examinează exact această căutare a unei soluții pentru două popoare reale aflate astăzi pe un singur teritoriu, și explică de ce nu există o soluție simplă pentru această uriașă dramă ce afectează întreaga umanitate.

Note și surse pentru Capitolul 7

Date generale despre victime: B'Tselem, baza de date online accesibilă la btselem.org/statistics, actualizată continuu; OCHA, rapoarte umanitare anuale privind teritoriile palestiniene, disponibile la ochaopt.org.

Despre 1948: Morris, B., *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge University Press, 2004; Morris, B., *1948: A History of the First Arab-Israeli War*, Yale University Press, 2008; Khalidi, W., *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*, Institute for Palestine Studies, 1992.

Despre Deir Yassin: Milstein, U., *History of Israel's War of Independence*, University Press of America, 1996; Pappe, I., *The Ethnic Cleansing of Palestine*, Oneworld, 2006; Morris, B. și Kedar, B.Z., cercetări arhivistice publicate în *Journal of Israeli History* (2022).

Despre Sabra-Shatila: Raportul Comisiei Kahan, publicat integral în *Journal of Palestine Studies* 12 (1983); Fisk, R., *Pity the Nation: Lebanon at War*, Oxford University Press, 1990.

Despre Intifade: B'Tselem, rapoarte anuale 1988–2005.

Despre Gaza 2008–2014: Raportul Goldstone, *Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict*, A/HRC/12/48, septembrie 2009; OCHA, *Fragmented Lives: Humanitarian Overview 2014*.

Despre 7 octombrie 2023 și conflictul 2023–2024:

Raportul Misiunii ONU de Stabilire a Faptelor privind 7 octombrie, publicat 2024; UNOSAT, *Gaza Strip: Comprehensive Building Damage Assessment*, 2024; Khatib, R. et al., „Counting the dead in Gaza: difficult but essential”, *The Lancet* 404 (2024); IPC, *Gaza Strip: Acute Food Insecurity Situation*, martie 2024; UNICEF, *Children in Gaza*, raport decembrie 2024.

Despre evreii din țările arabe: Shlaim, A., *The Iron*

Wall: Israel and the Arab World, W.W. Norton, 2000; Schechtman, J.B., *On Wings of Eagles: The Plight, Exodus and Homecoming of Oriental Jewry*, Thomas Yoseloff, 1961; JJAC, documentație prezentată Congresului SUA, 2007.

CAPITOLUL 8

CONCLUZIE: DOUĂ POPOARE REALE, UN SINGUR TERITORIU, NICIO SOLUȚIE SIMPLĂ

Revenind la întrebare

Această carte poartă titlul *Are statul Israel dreptul la existență?* -Istorie, Genetică, Geopolitică-.

Am pornit de la această întrebare pentru că ea domină dezbaterile publice despre unul dintre cele mai vechi și mai dureroase conflicte ale lumii moderne. Am pornit de la ea și pentru că, după cum am arătat în Introducere și am demonstrat în fiecare capitol următor, este o întrebare greșit formulată, și întrebările greșit formulate nu produc răspunsuri utile, indiferent de cât de multă pasiune și de câte suferințe reale stau în spatele lor.

Opt capitole mai târziu, suntem în măsură să răspundem nu la întrebarea greșită, ci la întrebările corecte care se ascund în spatele ei. Și să explicăm de ce răspunsul la întrebarea greșită, oricare ar fi el, da sau nu, nu rezolvă nimic și nu respectă drepturile nimănui.

8.1 Ce am demonstrat: sinteza argumentelor

Din Introducere am stabilit trei premise metodologice care au guvernat întreaga carte, că întrebarea „dreptul la

existență al Israelului" este ambiguă geometric, al cărui Israel, între ce granițe, că statele nu au drepturi în sensul în care oamenii au drepturi, și că orice principiu invocat pentru Israel trebuie aplicat simetric și Palestinei, și Kosovo, și Kurdistanului, și Saharei Occidentale.

Din Capitolul 1 am aflat că teritoriul a fost locuit continuu de populații diferite timp de 15.000 de ani, natufieni, canaaneeni, filistenii, israeliți, asirieni, babilonieni, perși, eleniști, romani, arabi, cruciați, otomani, și că nicio „primă posesiune" nu are sens juridic sau moral. *Conceptul însuși de „cine a fost primul" este anacronic și inaplicabil unui teritoriu cu o stratificare umană atât de complexă.*

Din Capitolul 2 am aflat că narativul biblic fondator al Israelului, Exodul, cucerirea lui Ioșua, regatul glorios al lui David și Solomon, nu este confirmat de dovezile arheologice, inclusiv de cei mai importanți arheologi israelieni, Finkelstein și Herzog, care și-au plătit public prețul pentru onestitatea lor științifică. *Biblia este doar un document literar și religios de o forță extraordinară dar nu este un titlu de proprietate.*

Din Capitolul 3 am aflat că palestinienii sunt o populație reală, cu rădăcini genetice levantine profunde, cu o identitate națională formată în secolul al XX-lea, exact ca toate identitățile naționale moderne, și cu o traumă colectivă, Nakba, documentată de istorici israelieni și confirmată de arhivele statului Israel. *Afirmația că palestinienii sunt*

„arabi veniți din afară” este la fel de falsă ca afirmația că evreii israelieni sunt „europeni fără legătură cu Levantul.”

Din Capitolul 4 am aflat că ipoteza kazară, în forma sa radicală, nu este susținută de consensul genetic actual, că evreii israelieni au o componentă levantină ancestrală reală, dar că această componentă nu conferă drepturi teritoriale absolute și că drepturile nu se construiesc pe teste ADN. Shlomo Sand însuși, cel mai respectat susținător al ipotezei kazare, a recunoscut că *israelienii de azi au drepturi reale indiferent de originea lor genetică.*

Din Capitolul 5 am aflat că transferul forțat de populație, în oricare direcție, este ilegal în dreptul internațional contemporan, empiric ineficient în rezolvarea conflictelor pe termen lung, și aplicabil simetric, *nu poți muta palestinienii și nu poți muta israelienii, pentru că niciuna dintre populații nu are un „altundeva” viabil și pentru că ambele au drepturi inviolabile acolo unde trăiesc.*

Din Capitolul 6 am aflat că dreptul internațional este clar în principii, coloniile sunt ilegale, ocupația are limite precise, ambele populații au drept la autodeterminare, teritoriul nu se cucerește prin forță, dar același drept este deficient în executare, aplicat selectiv de marile puteri în funcție de interesele lor pe modelul *Might Makes Right*. Această deficiență nu anulează normele, dar înseamnă că *dreptul internațional principial nu va rezolva conflictul.*

Din Capitolul 7 am aflat, în cifre documentate și incontestabile, că șapte decenii de conflict au produs zeci de

mii de morți israelieni și sute de mii de morți palestinieni, milioane de strămutați, populații înfometate și infrastructuri distruse în mod repetat, și că nicio victorie militară, a niciunei părți, nu a produs legitimitate teritorială sau securitate durabilă. *Violența nu produce legitimitate ci produce victime și produce noi cichuri de violență.*

8.2 Răspunsul la întrebarea greșită și la întrebările corecte

La întrebarea greșită, „Are statul Israelul dreptul la existență?”, răspunsul este că întrebarea, în forma aceasta, nu poate primi un răspuns uti pentru că nu știm despre care Israel vorbim. Statele nu au drepturi în sensul moral absolut invocat. Și dacă principiul ar fi aplicat consistent atunci ar trebui aplicat simultan altori zeci de state al căror titlu teritorial este la fel de disputat.

La întrebările corecte, răspunsurile sunt clare:

Au oamenii care s-au născut în Israel, care și-au construit viețile acolo, ale căror familii sunt îngropate acolo, dreptul la securitate, la demnitate și la autodeterminare? Da. Necondiționat și neechivoc. Cei circa 9 milioane de cetățeni israelieni, evrei, arabi, druzi, beduini, circazieni, nu au altă țară și nu pot fi „mutați” nicăieri. Drepturile lor există independent de orice narativ fondator, de orice test genetic și de orice rezoluție ONU.

Au palestinienii din Cisiordania, din Gaza și din diaspora dreptul la autodeterminare, la demnitate și la un stat propriu? Da. Cu aceeași fermitate și cu aceeași lipsă de condiționare. Cei circa 5 milioane de palestinieni din teritoriile ocupate și cei aproximativ 6 milioane din diaspora înregistrată nu sunt o simplă problemă demografică de rezolvat, ei sunt ființe umane cu drepturi recunoscute de dreptul internațional, de rezoluțiile ONU și de orice principiu moral consistent.

Cele două răspunsuri nu se contrazic. Această carte a argumentat de la primul capitol că ele trebuie să coexiste, și că imposibilitatea aparentă a coexistenței lor nu este un argument pentru a abandona drepturile uneia dintre părți, ci o descriere a dificultății reale a situației.

8.3 De ce nu există o soluție simplă

Conflictul israeliano-palestinian este dificil de rezolvat nu pentru că una dintre părți este rea și cealaltă bună, ci este dificil de rezolvat pentru că implică o suprapunere reală și legitimă de drepturi, de istorii și de traume asupra unui teritoriu mic aflat însă la răscrucea unor interese geopolitice ale marilor puteri ale lumii.

Aceasta este definiția tragediei în sensul clasic, grecesc al cuvântului, pe care am invocat-o în Prefață și care rămâne valabilă la finalul cărții. Nu există un vinovat simplu și un inocent simplu. Există două popoare reale, cu revendicări

reale, cu traume reale, cu drepturi reale, prinse într-o coliziune pe care nicio frază și nicio victorie militară nu o poate rezolva.

Soluțiile propuse de-a lungul deceniilor, și de ce eșuează toate în câte ceva:

Soluția cu două state, un stat israelian și un stat palestinian, coexistând în granițe negociate, rămâne soluția cu cel mai larg sprijin internațional și singura care respectă simultan dreptul la autodeterminare al ambelor populații. Problemele sale practice sunt însă enorme, coloniile israeliene din Cisiordania, acum cu peste 700.000 de locuitori, au fragmentat teritoriul în așa fel încât un stat palestinian viabil este din ce în ce mai greu de conturat geografic, Ierusalimul, pe care ambele părți îl revendică ca și capitală, nu are o soluție de împărțire acceptabilă pentru niciuna din ele, diferendele dintre organizațiile Fatah și Hamas face imposibilă existența unui interlocutor palestinian unificat, și, după violențele din 7 octombrie 2023 și din Gaza, capitalul politic pentru compromise pe ambele părți a atins un minim istoric. Vedem cu toții cum numărul victimelor crește în fiecare zi și cum implicarea SUA în conflict complică situația la nivelul ONU.

Soluția cu un singur stat, un stat binațional democratic în care evreii și arabii ar împărți drepturi egale, este atrăgătoare în principiu și imposibilă în practică în contextul actual. Nu există un precedent de stat binațional stabil și democratic în care două populații cu o istorie de conflict

violent să fi funcționat pașnic fără o perioadă lungă de reconciliere anterioară. De exemplu Bosnia, Cipru și Liban, toate state cu structuri similare, au produs fie partajări etnice de facto, fie războaie civile, fie paralizii politice cronice. Un stat unic ar produce, cel mai probabil, fie dominația demografică a uneia dintre populații asupra celeilalte, fie un nou ciclu de violență.

Confederația, o structură intermediară cu două entități politice distincte, cu granițe deschise și instituții comune pentru probleme de interes comun, este propusă de unii teoreticieni ca alternativă pragmatică. Este mai flexibilă decât soluția cu două state și mai realistă decât statul binațional. Problemele sale sunt că presupune un nivel de încredere reciprocă care nu există în prezent și că nu rezolvă întrebarea Ierusalimului sau a dreptului la întoarcere.

Niciuna dintre aceste soluții nu este simplă. Niciuna nu satisface pe deplin revendicările niciunei părți. Aceasta nu este o concluzie nihilistă ci doar o descriere a complexității reale, un punct de pornire pentru negocieri care astăzi, după 78 de ani de crime, jafuri și cuceriri teritoriale, sunt aproape imposibil de prevăzut. Cine plătește pentru tot răul făcut? În ce fel? Cui folosește? De ce comunitatea internațională este neputincioasă? Întrebări profunde referitoare la o situație locală cu implicații globale.

8.4 De ce este dificil de întrezărit o soluție?

Există factori structurali care fac rezolvarea conflictului deosebit de dificilă în momentul scrierii acestei cărți, la mijlocul anilor 2020, și care trebuie numiți explicit.

Colonizarea continuă a Cisiordaniei, cu peste 700.000 de coloniști israelieni în 2024, în creștere continuă, și cu guverne israeliene care nu au oprit și unele care au accelerat activ construcția de colonii, creează pe teren o realitate demografică și infrastructurală care complică orice soluție cu două state. Nu este imposibilă, dar devine mai costisitoare politic cu fiecare an care trece.

Absența unui lider palestinian cu mandat și legitimitate, Autoritatea Palestiniană, condusă de organizația Fatah, a pierdut alegerile din 2006 în favoarea organizației Hamas și de atunci nu a mai organizat alegeri. Hamas controlează Gaza și este clasificată drept organizație teroristă de către SUA, UE și Israel, ceea ce o face imposibil de acceptat ca partener de negociere pentru Israel și Occident. Nu există în prezent un interlocutor palestinian unificat cu care să se negocieze.

Traumele recente și reciproce, atacul Hamas din 7 octombrie 2023, cu 1.200 de morți israelieni și atrocitățile documentate, a produs în societatea israeliană un nivel de traumă și de furie care face compromisurile politice extrem de dificile pe termen scurt. Conflictul din Gaza, cu peste 45.000 de morți palestinieni documentați și cu imagini ale distrugerii totale a Gazei, a produs în lumea arabă și în opinia

publică globală un nivel de furie populară față de statul Israel care face normalizarea regională și mai dificilă. Omenirea cunoaște deja drama copleșitoare din Orientul Mijlociu și mai cunoaște și împotrivirea statului Israel la orice încercări de ajutor umanitar din partea cetățenilor simpli ai altor state (vezi dramele Flotilei Sumud, membrii acesteia fiind reținuți de statul Israel în apele internaționale și apoi abuzați fizic și psihic în văzul lumii întregi deși aceștia voiau doar să ajute umanitar populația palestiniană izolată de Israel).

Geopolitica regională și marile puteri, SUA rămân principalul aliat al statului Israel și singurul actor cu influență reală asupra acestuia, dar polarizarea internă americană face politica externă privind conflictul instabilă și dependentă de ciclurile electorale. Rusia și China nu au încă un interes strategic în rezolvarea rapidă a conflictului care, iată, durează de 78 de ani, iar statele arabe din regiune, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Bahrain și Maroc, care normalizaseră sau erau pe cale să normalizeze relațiile cu Israelul prin Acordurile Abrahamice, au înghețat aceste relații sau au schimbat strategia după evenimentele din 7 octombrie 2023.

Deasemenea, este semnificativă participarea indirectă la acest conflict, de partea Israel, a altor 51 de state, acestea trimitând și în prezent echipamente militare și tehnică de război în Israel. O anchetă jurnalistică tulburătoare publicată de trustul media internațional Al Jazeera în luna mai, 2026, arată cum, în ciuda deciziilor Curții Internaționale de Justiție din ianuarie 2024 care obligă statele semnatare să ia măsuri

de prevenire a genocidului în desfășurare în regiunea Gaza, zeci de state continuă să sprijine pe agresor cu echipamente militare. Conform datelor oficiale obținute și de la *Israeli Tax Authority, ITA*, instituția fiscală israeliană, pe primele cinci locuri ca și sprijin militar pentru statul Israel, se situează, SUA, India, România, Taiwan și Cehia, toate aceste state de fapt crescând sprijinul lor pentru Israel de la începutul conflictului în 2023.

Ca și caz particular, în această perioadă dramatică pentru comunitatea internațională, România, stat membru al Uniunii Europene, a votat chiar și o lege pentru sărbătorirea zilei de 14 mai ca ziua Prieteniei și Solidarității cu statul Israel.

Iată, așadar, cum conflictul din Orientul Mijlociu este sprijinit de fapt de zeci de alte state aflate și el într-un echilibru diplomatic complex cu marii actori politici din regiune.

8.5 Ce rămâne constant dincolo de toate acestea

În mijlocul acestei complexități, câteva lucruri rămân constante și trebuie afirmate cu claritate la finalul acestei cărți.

Drepturile nu se negociază în funcție de balanța puterii militare, un popor nu pierde dreptul la autodeterminare pentru că armata adversarului este mai puternică iar o populație nu pierde dreptul la securitate pentru că liderul ei

politic este un terorist. Aceste principii se aplică atât israelienilor cât și palestinienilor, cu aceeași forță și cu același refuz al acceptării oricăror excepții.

Ocupația militară nu este un aranjament stabil sau legitim pe termen lung. Aceasta nu este o opinie politică ci o constatare a dreptului internațional, confirmată de Curtea Internațională de Justiție în două rânduri, în 2004 și în 2024. O ocupație care durează de peste cinci decenii și care include transferul de populație civilă a ocupantului pe teritoriul ocupat nu mai poate fi justificată prin motive de securitate.

Violența nu produce securitate durabilă pentru niciuna dintre părți. Șapte decenii de conflict au demonstrat empiric această concluzie, statul Israel, cu cea mai puternică armată din regiune și aproape cert posesoare a unui arsenal militar nuclear (deși niciodată confirmat), nu se simte în siguranță în timp ce alestinienii, după decenii de rezistență armată, sunt mai strămutați și mai lipsiți de drepturi decât erau în anul 1967. Violența produce cicatrici, nevoia de răzbunare și ura peste generații, dar niciodată nu generează soluții.

Suferința uneia dintre populații nu legitimează suferința celeilalte. Holocaustul nu legitimează Nakba. Nakba nu legitimează atacurile asupra civililor israelieni. Atacurile asupra civililor israelieni nu legitimează distrugerea Gazei. Fiecare act de violență împotriva civililor este ilegal și imoral în sine, nu relativ la suferința adversarului.

8.6 Ce poate face această carte

Această carte nu rezolvă conflictul și nici nu a pretins că o poate face.

Ceea ce a propus, în Prefață și în fiecare capitol, este mai modest dar, în același timp, mai ambițios și anume să înlocuiască certitudinile false cu întrebări bine formulate, să arate că narativele simple de genul „Israelul nu are dreptul să existe” sau „Israelul are un drept biblic absolut”, sunt amândouă instrumente politice și nu descrieri ale realității. Cartea și-a propus să demonstreze că două populații reale au drepturi reale care se suprapun pe același teritoriu redus ca suprafață și aflat de-a lungul vremii sub administrarea marilor imperii colonizatoare și că această suprapunere nu se rezolvă prin victorie militară, prin transfer de populație sau prin invocarea selectivă a unui drept internațional care este, oricum, ignorat de marile puteri pe principiul *Might Makes Right*.

Dacă cititorul ajunge la finalul acestei cărți înțelegând de ce conflictul este atât de greu de rezolvat, nu din cauza răutății uneia dintre părți, ci din cauza complexității reale a situației, atunci cartea și-a atins scopul.

Dacă cititorul ajunge la finalul acestei cărți incapabil să mai folosească expresia „Israelul nu are dreptul să existe” sau „arabii nu au niciun drept acolo” fără să simtă că simplifica intolerabil o realitate complexă, atunci cartea a reușit ceva mai mult decât și-a propus.

Și dacă, undeva, cineva care citește aceste pagini înțelege că dreptul la demnitate al unui copil israelian și dreptul la demnitate al unui copil palestinian sunt exact același drept, nu drepturi concurente, nu drepturi de negociat, ci același drept fundamental uman aplicat la doi copii diferiți prinși în același conflict blestemat, atunci această carte a meritat să fie scrisă.

Întotdeauna am afirmat că noile elite naționale, pentru a putea salva omenirea trebuie să fie concomitent educate, curate la suflet și iubitoare a neamului din care fac parte. Din nefericire, istoria ultimilor cinci mii de ani, atât de strălucit cuprinsă în monumentală serie istorică în 11 volume, *Istoria Civilizației*, a soților Will și Ariel Durant, pentru care aceștia au fost distinși cu Premiul Pulitzer pentru Literatură în anul 1968, precum și excepționalul lor volum de sinteză intitulat *Lecțiile Istoriei (1968)*, arată că, până în prezent, omenirea a rămas captiva propriei naturi umane care trăiește în cicluri definite prin pendularea între anarhie și oligarhie. În ce fel putem să schimbăm roata istoriei rămâne o enigmă legată de efortul personal pe care fiecare dintre noi trebuie să-l facem indiferent de credința religioasă, etnia sau țara în care trăim.

Titlul ca răspuns

Am început cu o întrebare: *Are Israel dreptul la existență?*

Răspunsul complet, după opt capitole de istorie, arheologie, genetică, drept internațional și documentar al suferinței, este acesta:

Israelul, ca stat cu granițe nedeclarate și cu o ocupație militară ilegală în desfășurare, are o legitimitate internațională parțială și disputată, exact ca multe alte state din lume al căror titlu teritorial este imperfect.

Israelienii, ca oameni care s-au născut și trăiesc acolo, au drepturi absolute și necondiționate la securitate, la demnitate și la autodeterminare. Aceste drepturi nu sunt negociabile.

Palestinienii, ca oameni care s-au născut și trăiesc pe același teritoriu sau care au fost strămuțați din el, au drepturi la fel de absolute și la fel de necondiționate la securitate, la demnitate și la autodeterminare. Nici aceste drepturi nu sunt negociabile.

Întrebarea corectă nu a fost niciodată „are Israelul dreptul să existe?”, ci întrebarea corectă este, cum pot fi respectate simultan drepturile tuturor oamenilor care trăiesc pe acest pământ mic și sfâșiat, în pofida intereselor geopolitice fabricate de elite economice, militare și politice care au dovedit că nu dau importanță drepturilor oamenilor ce locuiesc în regiune?

La această întrebare, din păcate, cartea nu are un răspuns din simplul motiv că la o astfel de întrebare doar umanitatea în întegralitatea sa poate răspunde, nu într-o zi, nu într-un an sau un viitor improbabil ci *în fiecare clipă a vieții noastre*. Siguranța oamenilor nu poate fi plasată în sarcina exclusivă a puternicilor zilei sau a unui grup izolat ci în mințile și sufletele întregii omeniri. Din acest motiv educația este esențială, deoarece în absența ei popoarele lumii nu pot nici înțelege și nici ajuta concret efortul de pace, prietenie și colaborare pentru prosperitatea întregii umanități.

Da, nimeni nu are încă un răspuns complet, dar fără să punem întrebarea corect, niciun răspuns nu este posibil.

Acesta este locul unde se termină această carte dar și locul unde ar trebui să înceapă conversația reală a întregii umanități pentru că drama din Orientul Mijlociu este oglinda dramei întregii umanități.

Note și surse pentru Capitolul 8

Al Jazeera, 23 may, 2026:

<https://www.aljazeera.com/news/longform/2026/5/23/not-just-the-us-india-to-brazil-51-nations-armed-israel-amid-gaza-war>

Durant, Will, and Ariel Durant. *The Lessons of History*. New York: Simon & Schuster, 1968.

CAPITOLUL 9

APĂRAREA CĂRȚII: RĂSPUNSURI LA OBIECȚIILE ȘI ATACURILE PREVIZIBILE

O notă despre tonul acestui capitol

Oricine scrie astăzi despre conflictul israeliano-palestinian cu pretenția de neutralitate va fi atacat din ambele direcții. Aceasta nu este o surpriză și nu este o problemă, este o confirmare că de fapt cartea și-a atins scopul pentru că dacă o singură tabără ar fi mulțumită atunci ceva ar fi greșit.

Acest capitol nu este scris de pe poziții defensive ci este scris din respect pentru toți cei care vor ridica obiecții serioase, indiferent de direcția din care vin acestea. În spatele fiecărei obiecții se află o experiență reală, o frică reală sau o identitate reală care se simte amenințată. Această carte nu a fost scrisă pentru a amenința pe nimeni ci a fost scrisă pentru a pune la încercare și a testa certitudinile existente, inclusiv pe cele ale autorului, precum și ca răspuns la un atac susținut împotriva autorului pe tema *Israel*.

Fiecare obiecție este prezentată în cea mai solidă formă posibil, nu în forma sa de paie, ușor de demolat, ci ca argument serios, respectat ca atare. Răspunsul urmează nu pentru a „câștiga”, ci pentru a clarifica.

Structura acestui capitol care răspunde la întrebările generate de textul cărții este tematică iar obiecțiile istorice,

juridice, morale și identitare sunt grupate împreună, indiferent de direcția din care vin, pentru că, așa cum vom vedea, obiecțiile din tabere opuse au adesea aceeași structură logică și cer același tip de răspuns.

NIVELUL I

Obiecții majore, tratate în profunzime

OBIECȚIA MAJORĂ 1 *Istorică, din direcție pro-israeliană: „Cartea atacă narativul biblic și fondator al Israelului. Fără Biblie, fără Exod, fără legătura cu teritoriul, argumentul existenței Israelului se prăbușește. Demolezi fundația identitară a unui popor.”*

Empatia pentru obiecție

Această obiecție vine dintr-un loc profund și legitim. Pentru milioane de evrei, Biblia nu este doar un text religios ci este memoria colectivă a unui popor care a supraviețuit două milenii de persecuție, parțial prin forța acestei narațiuni. A spune că Exodul nu s-a întâmplat la scara descrisă, sau că israeliții antici nu au cucerit Canaanul, se simte ca o lovitură în identitatea însăși. Și, după Holocaust, orice atac la identitatea evreiască activează reflexe de supraviețuire perfect înțelese.

Răspunsul

Această carte nu demolează identitatea evreiască ci demolează o confuzie între două lucruri distincte, valoarea unui text ca document cultural, religios și identitar și valoarea aceluiași text ca dovadă istorică literală.

Biblia este unul dintre cele mai remarcabile documente produse de umanitate, forța sa morală, poetică și spirituală are însă foarte puțină legătură cu acuratețea sa ca reportaj istoric. Pe același calapod ideatic, Iliada lui Homer nu devine mai puțin valoroasă dacă Troia nu a căzut exact așa cum o descrie opera literară, nici Mahabharata nu devine mai puțin profundă dacă bătălia de la Kurukshetra a fost mai modestă decât în text.

Mai important însă, argumentul existenței Israelului nu depinde de acuratețea istorică a Bibliei, și nici nu ar trebui să depindă. Israel Finkelstein, care a demolat cel mai sistematic narativul biblic din punct de vedere arheologic, este un israelian care crede ferm în legitimitatea statului Israel. Ze'ev Herzog, la fel. Argumentul lor este tocmai cel al acestei cărți și anume acela că drepturile israelienilor de azi se bazează pe realitatea vieților lor prezente și nu pe narativele antice. Un argument bazat pe Ioșua cuceritorul sau pe regatul lui Solomon este un argument fragil, însă un argument real bazat pe drepturile oamenilor care s-au născut și trăiesc acolo este inexpugnabil.

A înlocui un argument fragil cu unul solid nu înseamnă a ataca ci înseamnă a consolida.

OBIECȚIA MAJORĂ 2 Istorică, din direcție pro-palestiniană: *„Cartea tratează Nakba ca un eveniment dintre altele, nu ca și crima fondatoare care explică tot ce a urmat. Fără înțelegerea Nakba ca act deliberat de curățare etnică, nu poți înțelege conflictul.”*

Empatia pentru obiecție

Această obiecție vine dintr-o durere reală și dintr-un șir uriaș de fărădelegi documentate, Nakba a produs într-adevăr strămutarea a 700.000 de oameni, distrugerea a sute de sate și confiscarea de proprietăți pe care generații de palestinieni nu le-au mai recuperat. Pentru palestinieni, Nakba nu este un episod de arhivă ci este experiența vie a bunicilor și a părinților lor, transmisă direct, cu chei de case care nu mai există și cu documente de proprietate fără valoare practică. A trata Nakba ca „un eveniment dintre altele” se simte ca o minimalizare a acestei suferințe fundamentale.

Răspunsul

Cartea nu minimizează Nakba. Capitolul 3 și Capitolul 7 o documentează în detaliu, cu surse israeliene, Benny Morris, arhivele statului Israel și Raportul Kahan, tocmai pentru a face negarea imposibilă.

Divergența este asupra interpretării cauzale, nu asupra faptelor. Istorianul Benny Morris, care a documentat Nakba mai riguros decât orice alt cercetător, a concluzionat că strămutarea a fost rezultatul unui război, nu al unui plan

centralizat de curățare etnică, deși expulzările deliberate au jucat un rol semnificativ. În mod egal însă, Ilan Pappé, în cartea sa *The Ethnic Cleansing of Palestine*, argumentează că a existat un plan deliberat, Planul Dalet. Dezbaterea dintre Morris și Pappé este reală și neîncheiată încă în istoriografia academică.

Această carte prezintă ambele interpretări pentru că onestitatea intelectuală o cere, dar indiferent de care interpretare este corectă, concluzia morală și juridică este aceeași și anume că strămutarea a produs o nedreptate reală, drepturile palestinienilor strămutați și ale urmașilor lor sunt reale, și aceste drepturi nu se prescriu prin trecerea timpului.

Ceea ce cartea refuză este saltul logic de la „Nakba a fost o crimă” la „prin urmare Israelul nu are dreptul să existe”, pentru că al doilea enunț nu decurge logic din primul și pentru că el lasă fără răspuns întrebarea drepturilor celor 9 milioane de israelieni de azi care nu au comis Nakba deși aceștia se află astăzi acolo ca urmare a golirii teritoriului prin Nakba.

OBIECȚIA MAJORĂ 3 Juridică, din direcție pro-israeliană: *„Cartea folosește dreptul internațional selectiv împotriva Israelului, ignorând că același drept internațional este violat sistematic de zeci de state fără consecințe. De ce standardul dublu?”*

Empatia pentru obiecție

Aceasta este poate cea mai solidă obiecție din direcție pro-israeliană și merită cel mai serios răspuns. Standardul dublu în aplicarea dreptului internațional față de Israel este real și documentabil, Turcia ocupă nordul Ciprului din 1974 și nu a primit sancțiunile pe care le primește Israelul, Rusia a anexat Crimeea și a invadat Ucraina, China ocupă Tibetul în timp ce Maroc administrează Sahara Occidentală. Niciunul dintre aceste state nu a primit presiunea diplomatică pe care o primește Israelul. Sentimentul că Israelul este ținut la un standard pe care alții îl ignoră fără consecințe este înțeles și, în bună măsură, justificat.

Răspunsul

Capitolul 6 al acestei cărți recunoaște explicit și în detaliu exact această problemă, aplicarea selectivă a dreptului internațional în funcție de puterea politică a actorilor implicați. Nu am ignorat-o și nu o ignorăm. În același timp însă, este corect să arătăm că dublul standard nu înlătură responsabilitățile ce decurg din decenii de crime și raptul teritoriale pe care comunitatea internațională nu a putut să le oprească. Dacă un stat nu este sancționat în mod egal asta nu înseamnă că alt stat capătă drepturi la agresiuni teritoriale.

Deci, argumentul standardului dublu, oricât de valid ca critică a sistemului internațional, nu poate fi folosit ca justificare pentru propriile violări. Logica „și alții o fac” nu este un argument juridic sau moral ci este o abdicare de la

orice standard. Dacă Turcia violează dreptul internațional în Cipru atunci răspunsul corect este să cerem Turciei să respecte dreptul internațional și nu să concluzionăm că dreptul internațional este irelevant pentru toți.

Mai mult, această carte aplică același standard tuturor actorilor din conflict. Capitolul 7 documentează atrocitățile Hamas cu același standard documentar cu care documentează operațiunile militare israeliene iar capitolul 5 argumentează împotriva transferului populației palestinieni și împotriva transferului populației israeliene cu aceeași forță. Dacă cineva găsește în această carte un standard dublu, îl invit să identifice pagina și argumentul specific, suntem dispuși să corectăm cu condiția să ne fie prezentate argumente ancorate în repere obiective și nu subiective și motivate politic.

OBIECȚIA MAJORĂ 4 Juridică, din direcție pro-palestiniană: *„Cartea prezintă dreptul internațional ca instrument neutru, dar dreptul internațional a fost creat de puterile occidentale și servește interesele lor, inclusiv ale Israelului. Rezoluțiile ONU nu au nicio putere reală.”*

Empatia pentru obiecție

Această obiecție reflectă o frustrare legitimă și o realitate incontestabilă, rezoluțiile ONU privind Palestina, inclusiv Rezoluția 194 privind dreptul la întoarcere, cea adoptată în anul 1948, nu au fost implementate în 75 de ani iar avizul CIJ

din anul 2004 privind zidul a rămas pe hârtie. Rezoluția 2334 privind ilegalitatea coloniilor a fost și ea ignorată și asta face ca, pentru palestinieni, dreptul internațional să apară ca un instrument care le validează suferința pe hârtie și nu face nimic în practică.

Răspunsul

Această carte nu prezintă dreptul internațional ca instrument perfect sau neutru. În secțiunea 6.6, „Limitele dreptului internațional”, recunoaștem explicit absența unui mecanism de executare universal, aplicarea selectivă în funcție de interesele marilor puteri și deficiențele structurale ale sistemului. Nu am pretins că dreptul internațional funcționează ci am argumentat că normele există, că sunt coerente și că produc consecințe de legitimitate chiar și atunci când nu pot fi executate cu forța deși aceste consecințe rămân, chiar și astăzi, doar teoretice în timp ce oameni reali sunt uciși în fiecare zi, copii pier în fiecare zi și sutele de mii de victime nevinovate nu pot fi hrănite cu explicațiile unui sistem juridic internațional complet neputincios.

Alternativa la dreptul internațional imperfect nu este absența dreptului ci ar deveni forța brută fără nicio normă. Și în acel scenariu, palestinienii, care sunt partea mai slabă militar, ar avea cel mai mult de pierdut. Argumentul că dreptul internațional este inutil pentru că nu este executat servește în primul rând interesele actorilor puternici, nu ale celor vulnerabili dar asta nu înlătură marea problemă a ineficienței legilor la nivel internațional. Un subiect extrem

de dificil pe care ne propunem să-l analizăm în lucrări ulterioare.

OBIECȚIA MAJORĂ 5 Morală, din ambele direcții:

„Cartea propune o echivalență morală între agresori și victime dar Hamas și IDF nu sunt echivalenți. Teroriștii și apărătorii nu sunt echivalenți. Neutralitatea autorului este ea însăși o poziție morală, una greșită.”

Empatia pentru obiecție

Această obiecție vine cu forță egală din ambele direcții și reflectă o convingere sinceră în ambele cazuri. Pentru israelieni și susținătorii lor Hamas a ucis 1.200 de civili pe 7 octombrie 2023, inclusiv copii, și folosește scuturi umane în mod documentat. A trata Hamas simetric cu IDF este o insultă la adresa victimelor și o recompensă pentru terorism. Pentru palestinieni și susținătorii lor însă o putere ocupantă care timp de zeci de ani ucide cu sânge rece zeci de mii de civili, distruge spitale și produce foamete deliberată nu poate fi pusă în aceeași categorie cu o populație care rezistă ocupației.

Răspunsul

Această carte nu face echivalență morală între actori, face echivalență metodologică între standarde. Diferența este fundamentală.

A aplica același standard de documentare și același cadru juridic ambelor părți nu înseamnă că faptele lor sunt echivalente ci înseamnă că sunt judecate după aceleași norme. Hamas a comis atrocități documentate pe 7 octombrie 2023, această carte le documentează și le condamnă implicit prin același cadru juridic care condamnă uciderea deliberată a civililor, indiferent de autor. Forțele israeliene au ucis zeci de mii de civili în Gaza, această carte documentează și această realitate cu aceleași surse riguroase.

Judecata morală a faptelor specifice revine cititorului, care are acum datele complete. Ceea ce cartea refuză este să predetermine cine are dreptate în conflict înainte de a examina datele, pentru că aceasta ar fi propagandă și nu analiză.

Există însă o afirmație morală clară în această carte, afirmată explicit și repetat și anume că uciderea deliberată a civililor, israelieni sau palestinieni, este ilegală și imorală în orice circumstanță. Aceasta nu este neutralitate. Este un principiu moral ferm, aplicat fără excepție.

Marea problemă a acestui conflict este de fapt și marea problemă a studiului istoriei și anume pentru a găsi "vinovații" și "victimele" lor trebuie să stabilim *unde tragem linia de început, care este punctul de referință, cine a ucis primul?* Acesta este motivul pentru care primele capitole ale cărții de față au studiat începuturile istorice și este la fel de important de observat că, oricare ar fi situația în prezent, realitatea istorică este aceea că o populație nouă a

fost implantată în 1948 pe teritoriul locuit de o altă cu largul concurs al ONU aflată sub dominația puterilor coloniale de atunci, decizie care, iată, se dovedește a fi fost catastrofală pentru milioane de oameni nevinovați.

OBIECȚIA MAJORĂ 6 Identitară, din direcție pro-israeliană: *„Cartea este antisemită. Sintetizează argumente folosite de dușmanii Israelului de decenii. Indiferent de intenție, efectul este de a legitima ura față de evrei.”*

Empatia pentru obiecție

Această obiecție trebuie luată în serios, nu pentru că este corectă, ci pentru că reflectă o frică reală și o experiență istorică reală. Antisemitismul a folosit secole argumente care păreau „academice” sau „neutre” pentru a justifica persecuția. Holocaustul a fost precedat de decenii de discurs „rațional” care dezumaniza evreii. Reflexul de a detecta antisemitismul deghizat în limbaj academic nu este paranoia ci este memorie istorică justificată. Trebuie însă făcută o distincție clară între antisemitism și antisionism, două concepte fundamentale diferite în ciuda încercărilor recente de a le contopi. Antisemitismul reprezintă o ură de rasă absolut de neacceptat și pe care autorul o condamnă cu toată hotărârea în timp ce antisionismul este atitudinea critică la adresa unui curent politic reprezentat de statul Israel, curent politic intrat în istoria lumii la sfârșitul secolului al XIX-lea odată cu teoriile lui Theodor Herzl, un evreu ateu și complet

secularizat care nu a propus crearea unui stat Israel pe considerentele biblice invocate astăzi de conducerea politică israeliană. Acesta chiar mărturisea, „sunt complet nereligios și nu mă simt constrâns să păstrez religia de dragul ei”.

Răspunsul

Testul antisemitismului nu este dacă un argument este inconfortabil pentru Israel sau pentru evrei ci este dacă tratează evreii ca subumani, dacă le atribuie caracteristici negative esențiale, dacă îi exclude din drepturi universale pe motivul că sunt evrei.

Această carte face exact opusul pentru că argumentează că evreii israelieni de astăzi au drepturi absolute și necondiționate, la securitate, la demnitate și la autodeterminare. Cartea documentează atrocitățile comise împotriva evreilor cu același standard documentar cu care documentează atrocitățile comise de forțele israeliene și respinge explicit ipoteza kazară în forma sa radicală, care ar putea fi folosită pentru a nega legătura evreilor cu teritoriul. În plus, cartea de față citează ca surse principale chiar istorici israelieni precum Finkelstein, Herzog, Morris și Shlaim, care și-au criticat propriul stat din interior, ceea ce este exact opusul antisemitismului.

Definiția IHRA a antisemitismului, International Holocaust Remembrance Alliance, adoptată de zeci de state, include în notele sale ilustrative că „*a critica Israelul în moduri similare cu criticile aduse altor state nu este antisemitism.*” Această carte critică Israelul în moduri identice cu cele în

care critică orice altă putere ocupantă din lume și această abordarea nu poate fi, în mod obiectiv, considerată antisemitism ci este consecvență.

NIVELUL II Obiecții secundare, răspunsuri concise

„Palestinienii nu au acceptat niciodată nicio soluție de pace în 1947, 2000 și 2008. Dovada că nu vor pace.”

Respingerea palestiniană a Planului de Partiție din 1947 a fost motivată de faptul că planul aloca 56% din teritoriu unei populații care deținea doar 33% și 7% din pământ. Respingerea ofertei de la Camp David din 2000 este disputată, Bill Clinton a dat vina pe Arafat, dar negociatori americani și israelieni implicați direct, inclusiv Robert Malley, au documentat că oferta israeliană nu includea un stat palestinian viabil cu suveranitate deplină. Ambele respingeri merită analiză critică pentru că niciuna nu dovedește că palestinienii „nu vor pace.” Ci dovedesc că negocierile au eșuat, ceea ce este altceva.

„Israelul este singura democrație din Orientul Mijlociu, atacul la adresa lui destabilizează singura insulă de libertate din regiune.”

Israelul este o democrație funcțională pentru cetățenii săi, inclusiv pentru cetățenii arabi israelieni, deși există numeroase indicii documentate că aceștia sunt tratați inegal în interiorul țării. Cu toate acestea, statul Israel nu este o democrație și pentru cei 5 milioane de palestinieni din Cisiordania și Gaza care trăiesc sub autoritate israeliană fără drepturi civile egale și fără reprezentare politică. A descrie un stat care exercită control militar asupra a 5 milioane de oameni fără drepturi de vot ca „singura democrație din regiune” înseamnă a folosi definiția convenabilă, intens politizată și protejată de către SUA, a democrației.

„ Hamas a câștigat alegerile din 2006, palestinienii și-au ales conducerea teroristă, deci poartă responsabilitatea.”

Hamas a câștigat alegerile legislative palestiniene din ianuarie 2006 cu 44% din voturi, deci nu cu o majoritate absolută. Alegerile au fost considerate libere și corecte de observatori internaționali, inclusiv de observatorii trimiși de fostul președinte american Jimmy Carter. De atunci nu au mai avut loc alegeri timp de douăzeci de ani. Colectivizarea responsabilității, „palestinienii au ales Hamas, deci toți palestinienii sunt responsabili”, este un principiu care, aplicat consistent, ar face responsabili toți cetățenii

americani pentru baza militară Abu Ghraib și toți cetățenii israelieni pentru masacrul de la Sabra-Shatila. Principiul nu rezistă aplicării simetrice.

„Rezistența armată palestiniană este terorism. Nu există nicio justificare morală pentru uciderea civililor.”

Uciderea deliberată a civililor este ilegală și imorală în orice circumstanță și această carte o afirmă explicit, dar dreptul internațional recunoaște, în Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva, dreptul populațiilor aflate sub ocupație la rezistență armată împotriva forțelor militare ale ocupantului. Dreptul la rezistență armată nu include și nu justifică atacurile deliberate asupra civililor. Aceasta este distincția juridică relevantă și nu echivalarea oricărei violențe palestiniene cu terorismul.

„Evreii au nevoie de un stat propriu după Holocaust. Să le ceri să renunțe la el este să ignori istoria.”

Această carte nu cere israelienilor să renunțe la niciun drept ci argumentează că drepturile israelienilor, inclusiv dreptul la un stat sigur, sunt absolute și necondiționate. Ceea ce argumentează cartea însă este că aceste drepturi nu pot fi protejate pe termen lung prin negarea drepturilor palestinienilor, că securitatea prin ocupație militară permanentă nu este securitate durabilă și că soluțiile care

ignoră drepturile palestinienilor nu produc pace ci produc noi cicluri de violență. Să nu uităm paragraful inclus de către ministrul de externe britanic, Lordul Arthur James Balfour, în scrisoarea sa din 1917 către Lordul Lionel Walter Rothschild, despre care am amintit în capitolele precedente, *"... nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine..."*, textul tradus în limba română fiind astfel "... nu se va comite niciun act care să afecteze drepturile civile și religioase ale comunităților ne-evreiești din Palestina..."

Știm deja cu toții, după 78 de ani de crime, jafuri, umilințe și colonizări forțate cum a fost complet ignorat acest angajament de către toate guvernările israeliene și, mai ales, cum marile puteri ale lumii au fost și sunt complice acestor atrocități.

„Comaniile internaționale și ONG-urile care critică Israelul sunt finanțate de state care nu respectă drepturile omului precum Qatar, Iran sau Turcia. Sursa discreditează argumentul.”

Argumentul ad fontes, atacul la sursa finanțării în loc de conținutul argumentului, este o eroare logică pentru că un argument adevărat rămâne adevărat indiferent de cine îl afirmă sau îl finanțează. Cifrele B'Tselem privind victimele nu devin false pentru că B'Tselem primește finanțare europeană și nici raportul Goldstone nu este invalidat pentru

că a fost produs la cererea ONU. Metoda corectă este să verifici metodologia și datele și nu să ataci finanțatorul.

„Cartea ignoră faptul că statele arabe au refuzat să integreze refugiații palestinieni deliberat, ca armă politică.”

Această observație este corectă și relevantă, Capitolul 3 o menționează. Statele arabe au menținut palestinienii în tabere de refugiați, refuzând integrarea, parțial din calcul politic. Aceasta însă nu anulează drepturile palestinienilor, victimele unei nedreptăți nu pierd drepturile pentru că și alții i-au tratat prost. Dar este un element real al complexității situației care merită recunoscut.

„Soluția cu două state este moartă. Coloniile israeliene au transformat-o în imposibilitate geografică.”

Aceasta este o observație factual corectă despre dificultatea crescândă a soluției cu două state, nu un argument că nu există altă soluție sau că situația actuală este acceptabilă. Dificultatea crescândă a unei soluții nu legitimează perpetuarea ocupației. Dacă soluția cu două state devine imposibilă geografic atunci întrebarea care urmează inevitabil este ce drepturi vor avea cei 5 milioane de palestinieni din teritoriile ocupate? Această întrebare nu poate rămâne fără răspuns.

„Această carte va fi folosită ca armă de propagandă anti-israeliană de actori de rea credință.”

Probabil. Orice carte serioasă despre orice subiect sensibil poate fi citată selectiv și scoasă din context. Aceasta nu este o justificare pentru a nu scrie cartea ci este o justificare pentru a o scrie cât mai riguros posibil, astfel încât citatele scoase din context să poată fi verificate față de original. Fiecare afirmație din această carte este documentată și verificabilă dar, la fel cum este cazul cu orice carte tipărită pe orice subiect, cititorul de rea credință va găsi mereu și va extrage un citat izolat convenabil însă în același fel cititorul de bună credință va căuta și în mod cert va găsi contextul complet dacă este interesat să facă asta.

„Această carte va fi folosită ca armă de apologie pentru Israel de actori de rea credință.”

Același răspuns ca mai sus, în oglindă. Aceasta este tocmai dovada că simetria metodologică funcționează, când ambele tabere pot invoca această obiecție, înseamnă că niciuna nu a primit ceea ce căuta adică acea confirmare unilaterală absolută.

„Autorul nu este evreu / nu este arab / nu a trăit acolo, nu are dreptul să scrie această carte.”

Argumentul autorității prin identitate, conform căruia numai membrii unui grup pot scrie despre acel grup, este o poziție care, aplicată consistent, ar face imposibilă orice istorie, orice jurnalism și orice analiză comparativă. Istoricii nu trebuie să fi trăit în Antichitate pentru a scrie despre Roma la fel cum juriștii nu trebuie să fi comis crime pentru a studia dreptul penal. Criteriile corecte nu sunt identitatea autorului sau apartenența sa la anumite grupări ideologice, ci calitatea metodologiei, onestitatea față de surse și consecvența principiilor aplicate. Pe aceste criterii cartea poate fi judecată și pe aceste criterii considerăm că aceasta va deveni un standard de excelență recunoscut de toți cititorii de bună credință.

Cuvânt de încheiere pentru acest capitol

Obiecțiile de mai sus nu sunt inamici ai acestei cărți ci sunt confirmarea că subiectul contează, că miza este reală și că oamenii care le ridică țin la ceva profund, la identitatea lor, la siguranța lor, la memoria lor, la dreptatea lor.

Această carte nu le cere să renunțe la nimic din toate acestea. Le cere doar un singur lucru, să extindă același respect față de propria suferință și față de propria identitate și asupra celeilalte populații prinse în același conflict.

Nu pentru că ar fi ușor, ci pentru că este singura cale spre o conversație care poate, la un moment dat, să producă ceva mai bun decât ce avem acum. Trecutul nostru ne obligă să căutăm viitorul în altă parte, în comunitatea globală care dorește pacea, prietenia și prosperitatea tuturor în beneficiul tuturor.

Note și surse pentru Capitolul 9

Despre definiția IHRA a antisemitismului: International Holocaust Remembrance Alliance, *Working Definition of Antisemitism* (2016), disponibilă public la holocaustremembrance.com.

Despre Camp David 2000: Malley, R. și Agha, H., „Camp David: The Tragedy of Errors”, *New York Review of Books*, 9 august 2001; Ross, D., *The Missing Peace: The Inside Story of the Fight for Middle East Peace*, Farrar, Straus and Giroux, 2004, pentru perspectiva americană oficială.

Despre alegerile palestiniene din 2006: Carter Center, *Final Report: Palestinian Legislative Council Elections*, februarie 2006.

Despre dreptul la rezistență armată: Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva (1977), Articolele 1(4) și 43–44, CICR.

Despre Planul Dalet și interpretările Nakba: Morris, B., 1948, Yale University Press, 2008; Pappé, I., *The Ethnic Cleansing of Palestine*, Oneworld, 2006, pentru dezbaterea Morris-Pappé.

Despre democrația israeliană și drepturile palestinienilor: Human Rights Watch, *A Threshold Crossed: Israeli Authorities and the Crimes of Apartheid and Persecution*, aprilie 2021; Amnesty International, *Israel's Apartheid against Palestinians*, februarie 2022, rapoarte contestate de Israel dar cu metodologie documentată.

BIBLIOGRAFIE

Notă despre organizarea bibliografiei

Bibliografia este organizată tematic, urmând structura capitolelor cărții, pentru a permite cititorului să identifice rapid sursele relevante pentru fiecare argument. În cadrul fiecărei secțiuni, lucrările sunt ordonate alfabetic după numele autorului. Sursele primare, documente ONU, tratate internaționale, rapoarte oficiale, constituie o secțiune separată la final. Toate sursele au fost alese după un singur criteriu: calitatea metodologiei și verificabilitatea datelor, nu poziția politică a autorului.

I. Preistorie, arheologie și origini

Bar-Yosef, O., „The Natufian Culture in the Levant, Threshold to the Origins of Agriculture”, *Evolutionary Anthropology* 6(5), 1998.

Ben-Tor, A., *Hazor: Canaanite Metropolis, Israelite City*, Israel Exploration Society, Ierusalim, 2016.

Callaway, J.A., „Excavating Ai (Et-Tell): 1964–1972”, *Biblical Archaeologist* 39(1), 1976.

Dever, W.G., *Who Were the Early Israelites and Where Did They Come From?*, Eerdmans, Grand Rapids, 2003.

Dever, W.G., *Did God Have a Wife? Archaeology and Folk Religion in Ancient Israel*, Eerdmans, Grand Rapids, 2005.

Finkelstein, I., „The Archaeology of the United Monarchy: An Alternative View", *Levant* 28, 1996.

Finkelstein, I. și Silberman, N.A., *The Bible Unearthed: Archaeology's New Vision of Ancient Israel and the Origin of Its Sacred Texts*, Free Press, New York, 2001.

Finkelstein, I. și Silberman, N.A., *David and Solomon: In Search of the Bible's Sacred Kings and the Roots of the Western Tradition*, Free Press, New York, 2006.

Garrod, D.A.E. și Bate, D.M.A., *The Stone Age of Mount Carmel*, Clarendon Press, Oxford, 1937.

Hasel, M.G., „Israel in the Merneptah Stele", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 296, 1994.

Kenyon, K., *Digging Up Jericho*, Benn, Londra, 1957.

Kenyon, K., *Archaeology in the Holy Land*, Methuen, Londra, 1960.

Kitchen, K.A., *Ramesside Inscriptions: Historical and Biographical*, Vol. IV, Blackwell, Oxford, 1982.

Lazaridis, I. et al., „Genomic insights into the origin of farming in the ancient Near East", *Nature* 536, 2016.

Mazar, A., „The Divided Monarchy: Comments on Some Archaeological Issues", în *The Quest for the Historical Israel*, SBL Press, Atlanta, 2007.

Mazar, E., *Discovering the Solomonic Wall in Jerusalem*, Shoham Academic Research, Ierusalim, 2011.

Redford, D.B., *Egypt, Canaan, and Israel in Ancient Times*, Princeton University Press, Princeton, 1992.

II. Identitate evreiască, ipoteza kazară și genetică

Behar, D.M. et al., „The genome-wide structure of the Jewish people", *Nature* 466, 2010.

Behar, D.M. et al., răspuns la Elhaik, *Genome Biology and Evolution* 5, 2013.

Brook, K.A., *The Jews of Khazaria*, ediția a 2-a, Rowman & Littlefield, Lanham, 2006.

Cruciani, F. et al., „A back migration from Asia to sub-Saharan Africa is supported by high-resolution analysis of human Y-chromosome haplotypes", *American Journal of Human Genetics* 70, 2002.

Elhaik, E., „The Missing Link of Jewish European Ancestry: Contrasting the Rhineland and the Khazarian Hypotheses", *Genome Biology and Evolution* 5(1), 2012.

Engel, D., recenzie la Sand, *The Invention of the Jewish People*, *Jewish Quarterly Review* 100(3), 2010.

Koestler, A., *The Thirteenth Tribe: The Khazar Empire and Its Heritage*, Random House, New York, 1976.

Lazaridis, I. et al., „Ancient human genomes suggest three ancestral populations for present-day Europeans", *Nature* 513, 2014.

Oppenheim, A. et al., „High-resolution Y chromosome haplotypes of Israeli and Palestinian Arabs reveal geographic substructure and substantial overlap with haplotypes of Jews", *Human Genetics* 107, 2000.

Ostrer, H., *Legacy: A Genetic History of the Jewish People*, Oxford University Press, New York, 2012.

Penslar, D., recenzie la Sand, *The Invention of the Jewish People*, *Jewish History* 24, 2010.

Sand, S., *The Invention of the Jewish People*, Verso, Londra și New York, 2009. Ediție originală în ebraică: *Matai ve'ech humtza ha'am hayehudi*, Resling, Tel Aviv, 2008.

Sand, S., *The Invention of the Land of Israel*, Verso, Londra și New York, 2012.

III. Identitate palestiniană, Nakba și Mandatul Britanic

Gelber, Y., *Palestine 1948: War, Escape and the Emergence of the Palestinian Refugee Problem*, Sussex Academic Press, Brighton, 2001.

Khalidi, R., *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*, Columbia University Press, New York, 1997.

Khalidi, R., *The Hundred Years' War on Palestine: A History of Settler Colonialism and Resistance*, Metropolitan Books, New York, 2020.

Khalidi, W., *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*, Institute for Palestine Studies, Washington D.C., 1992.

Khalidi, W., „Revisiting the UNGA Partition Resolution”, *Journal of Palestine Studies* 27(1), 1997.

Morris, B., *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Morris, B., *1948: A History of the First Arab-Israeli War*, Yale University Press, New Haven, 2008.

Morris, B. și Kedar, B.Z., „'Cast Thy Bread': Israeli Planning to Transfer Palestinians, 1948–1949", *Middle Eastern Studies* 59(1), 2023.

Pappe, I., *The Ethnic Cleansing of Palestine*, Oneworld, Oxford, 2006.

Schneer, J., *The Balfour Declaration: The Origins of the Arab-Israeli Conflict*, Random House, New York, 2010.

Segev, T., *One Palestine, Complete: Jews and Arabs Under the British Mandate*, Metropolitan Books, New York, 2000.

Takkenberg, L., *The Status of Palestinian Refugees in International Law*, Clarendon Press, Oxford, 1998.

IV. Istoria conflictului: războaie, ocupație, negocieri

Fisk, R., *Pity the Nation: Lebanon at War*, Oxford University Press, Oxford, 1990.

Gilbert, M., *Israel: A History*, Morrow, New York, 1998.

Masalha, N., *Expulsion of the Palestinians: The Concept of 'Transfer' in Zionist Political Thought, 1882–1948*, Institute for Palestine Studies, Washington D.C., 1992.

Milstein, U., *History of Israel's War of Independence*, Vol. IV, University Press of America, Lanham, 1996.

Oren, M., *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, Oxford University Press, Oxford, 2002.

Ross, D., *The Missing Peace: The Inside Story of the Fight for Middle East Peace*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2004.

Shlaim, A., *The Iron Wall: Israel and the Arab World*, W.W. Norton, New York, 2000.

V. Transfer de populație: precedente istorice

Clark, B., *Twice a Stranger: The Mass Expulsions that Forged Modern Greece and Turkey*, Harvard University Press, Cambridge MA, 2006.

Khan, Y., *The Great Partition: The Making of India and Pakistan*, Yale University Press, New Haven, 2007.

Ladas, S.P., *The Exchange of Minorities: Bulgaria, Greece and Turkey*, Macmillan, New York, 1932.

Laskier, M.M., *North African Jewry in the Twentieth Century: The Jews of Morocco, Tunisia, and Algeria*, NYU Press, New York, 1994.

Naimark, N.M., *Fires of Hatred: Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*, Harvard University Press, Cambridge MA, 2001.

Schechtman, J.B., *On Wings of Eagles: The Plight, Exodus and Homecoming of Oriental Jewry*, Thomas Yoseloff, New York, 1961.

Shiblak, A., *Iraqi Jews: A History of Mass Exodus*, Saqi Books, Londra, 2005.

Talbot, I. și Singh, G., *The Partition of India*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.

VI. Drept internațional și teoria statului

Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, ediția a 2-a, Princeton University Press, Princeton, 2004.

Crawford, J., *The Creation of States in International Law*, ediția a 2-a, Oxford University Press, Oxford, 2006.

Goldsmith, J.L. și Posner, E.A., *The Limits of International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2005.

Koskenniemi, M., *From Apology to Utopia: The Structure of International Legal Argument*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

Malley, R. și Agha, H., „Camp David: The Tragedy of Errors”, *New York Review of Books*, 9 august 2001.

Pictet, J. (ed.), *Commentary on the Fourth Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War*, Comitetul Internațional al Crucii Roșii, Geneva, 1958.

Roberts, A. și Kingsbury, B. (ed.), *United Nations, Divided World: The UN's Roles in International Relations*, ediția a 2-a, Oxford University Press, Oxford, 1993.

Scobbie, I., „Words My Mother Never Taught Me: 'In Defense of the International Court'”, *American Journal of International Law* 99(1), 2005.

Simma, B. et al. (ed.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, ediția a 3-a, Oxford University Press, Oxford, 2012.

VII. Drepturile omului și documentarea victimelor

Amnesty International, *Israel's Apartheid against Palestinians: Cruel System of Domination and Crime against Humanity*, Amnesty International, Londra, februarie 2022.

Human Rights Watch, *A Threshold Crossed: Israeli Authorities and the Crimes of Apartheid and Persecution*, Human Rights Watch, New York, aprilie 2021.

Khatib, R. et al., „Counting the dead in Gaza: difficult but essential”, *The Lancet* 404(10463), 2024.

VIII. Religii, mitologie și istoriografie

Day, J., *Yahweh and the Gods and Goddesses of Canaan*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 2000.

Kennedy, H., *The Great Arab Conquests: How the Spread of Islam Changed the World We Live In*, Da Capo Press, Philadelphia, 2007.

Smith, M.S., *The Early History of God: Yahweh and the Other Deities in Ancient Israel*, ediția a 2-a, Eerdmans, Grand Rapids, 2002.

IX. Surse primare: documente internaționale și rapoarte oficiale

Carta Organizației Națiunilor Unite (1945). Disponibilă la: [un.org/en/about-us/un-charter](https://www.un.org/en/about-us/un-charter).

Convenția pentru Prevenirea și Pedepsirea Crimei de Genocid (1948). ONU, Treaty Series, Vol. 78.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948). Rezoluția Adunării Generale ONU 217(III).

A Patra Convenție de la Geneva privind Protecția Persoanelor Civile în Timp de Război (1949). Comitetul Internațional al Crucii Roșii, Geneva.

Convenția de la Montevideo privind Drepturile și Obligațiile Statelor (1933). Conferința Internațională a Statelor Americane, Montevideo.

Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (1966). ONU, Treaty Series, Vol. 999.

Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva (1977). Comitetul Internațional al Crucii Roșii, Geneva.

Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale (1998). ONU, Doc. A/CONF.183/9.

Rezoluția Adunării Generale ONU 181 (II), Planul de Partiție al Palestinei (1947).

Rezoluția Consiliului de Securitate ONU 242 (1967).

Rezoluția Consiliului de Securitate ONU 338 (1973).

Rezoluția Adunării Generale ONU 1514 (XV), Declarația privind acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale (1960).

Rezoluția Adunării Generale ONU 2625 (XXV), Declarația privind Principiile Dreptului Internațional referitoare la Relațiile Prietenești (1970).

Rezoluția Adunării Generale ONU 67/19, Statut de stat observator non-membru pentru Palestina (2012).

Rezoluția Consiliului de Securitate ONU 2334 (2016).

Rezoluția Adunării Generale ONU ES-10/23 (2024).

Curtea Internațională de Justiție, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Aviz Consultativ, 9 iulie 2004. Disponibil la: icj-cij.org.

Curtea Internațională de Justiție, *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, Aviz Consultativ, 19 iulie 2024. Disponibil la: icj-cij.org.

Comisia Kahan, *Report of the Commission of Inquiry into the Events at the Refugee Camps in Beirut* (1983). Publicat integral în *Journal of Palestine Studies* 12(3), 1983.

Raportul Goldstone, *Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict*, Doc. ONU A/HRC/12/48, septembrie 2009.

Comisia ONU de Anchetă privind Protestele din Gaza, *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Protests in the Occupied Palestinian Territory*, Doc. ONU A/HRC/40/74, februarie 2019.

IPC, Integrated Food Security Phase Classification, *Gaza Strip: Acute Food Insecurity Situation*, martie 2024. Disponibil la: ipcinfo.org.

UNOSAT, *Gaza Strip: Comprehensive Building Damage Assessment*, Programul ONU de Aplicații Satelitare, 2024.

UNICEF, *Children in Gaza*, raport decembrie 2024. Disponibil la: unicef.org.

OCHA, *Fragmented Lives: Humanitarian Overview 2014*, Biroul ONU pentru Coordonarea Afacerilor Umanitare, 2015.

UNRWA, rapoarte anuale privind refugiații palestinieni, disponibile la: unrwa.org.

B'Tselem, baza de date privind victimele, actualizată continuu. Disponibilă la: btselem.org/statistics.

Carter Center, *Final Report: Palestinian Legislative Council Elections*, ianuarie 2006. Disponibil la: cartercenter.org.

International Holocaust Remembrance Alliance, *Working Definition of Antisemitism* (2016). Disponibil la: holocaustremembrance.com.

SFÂRȘIT